

**TELEVİZONUN OKULÖNCESİ
DÖNEM ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ KONUSUNDA ÖĞRETMEN ve
ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ**

**Ülkü KARABULUT
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir 2003**

TELEVİZYONUN OKULÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
KONUSUNDA ÖĞRETMEN ve ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ

Ülkü KARABULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Okulöncesi Öğretmenliği Programı

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eylül 2003

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TELEVİZYONUN OKULÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ KONUSUNDA ÖĞRETMEN ve ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ

Ülkü KARABULUT

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi
Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı, Eylül 2003

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Okulöncesi dönem yaşamın ilk yıllarını kapsayan ve çocuk için kritik bir dönemdir. Geleceğe sağlıklı bireyler yetiştirmek bu dönemin çok iyi değerlendirilmesi ile olanaklıdır. Bu yıllarda gelişim oldukça hızlıdır ve çocuk çevre etkisine en duyarlı olduğu dönemindedir. Okulöncesi yıllarda çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyerek onu geleceğe hazırlamak da okulöncesi öğretmenlerine ve anne-babalara düşmektedir.

Günümüzde televizyon, kitleleri eğitmek ve eğlendirmek için sınırsız olanaklar sağlamaktadır. Sesle görüntüyü bir anda, mekân ve sınır tanımadan istenilen her yere aktaran bu sihirli kutunun bütün bireyler üzerinde egemenlik kurduğu bir gerçektir. Televizyon yetişkinler için olduğu kadar, çocuklar için de haberleşme, eğlence ve öğrenme aracıdır. Fakat televizyon, çocukları yetişkinlerden daha farklı bir biçimde etkiler. Çünkü, çocuk bedensel, duygusal, düşünsel bakımdan yetişkin insanlardan farklı özellikler gösterir. İster çizgi film olsun, isterse sinema filmi olsun televizyondaki yayınların çocuklar üzerinde büyük etkileri vardır. Televizyon görsel ve işitsel özellikleri sayesinde etkili bir öğrenme yaratır. Ancak, günümüzde çocuklar için hazırlanan programların yetersizliği bir yana, çizgi filmler bile çocukların zarar görmelerine neden olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun, çocuklar üzerinde etkili olduğu artık tüm kesimlerin kabul ettiği bir olgudur. Kuşkusuz televizyonun çocukları olumlu ya da olumsuz etkilemesi anne-babaların ve eğitimcilerin bu konudaki tutumlarına

bağlıdır. Bu nedenle, anne-baba ve eğitimcilerin televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinin bilincinde olarak ve özellikle anne-babaların televizyonu bir çocuk bakıcısı gibi görmek yerine, televizyon izleme süresini ve programların içeriğini denetleyerek televizyonu öğrenme aracı olarak kullanmaları oldukça önemlidir.

Bu araştırma ile, televizyonun okulöncesi çocukları üzerindeki etkisi konusunda öğretmen ve anne-babaların görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın evrenini, Kocaeli ilinde yer alan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarının öğretmenleri ve anne-babaları oluşturmaktadır. Çalışma 2002-2003 eğitim öğretim yılında, 10 öğretmen ve 10 anne-baba ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada veri toplama amacı ile televizyonun okulöncesi çocuklar üzerindeki etkileri konusunda öğretmen ve anne-baba görüşlerini belirlemek için nitel araştırma yöntemi benimsenerek yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırma sonunda; görüşme yapılan öğretmenler ve anne-babalar, televizyonun çocuklar üzerinde çeşitli davranış değişiklikleri yarattığını ifade etmişlerdir. Çocukların televizyon izledikten sonra; televizyonda duydukları ifadeleri tekrar etmeleri, televizyon kahramanlarını taklit etmeleri, reklam ürünlerini istemeleri, televizyonda izlediklerinin resimlerini çizmeleri gibi davranış değişiklikleri gösterdikleri bulunmuştur.

Araştırma sonucunda; çocukların televizyon izledikten sonra davranışlarındaki değişikliklerin hem olumlu hem de olumsuz olduğu yönünde öğretmenler ve anne-babalar benzer görüşler belirtmişlerdir. Televizyonun; çocukların dünyayı tanımaları, dil gelişimlerine katkıda bulunması, kavramları öğrenmeleri, hayal dünyalarını zenginleştirilmesi gibi olumlu davranış değişiklikleri kazandırmasının yanında, çocukların saldırgan davranışlarda bulunmaları, onları bireyselleştirmesi, argo kelimeler

öğrenmelerine neden olması, kendi kültürlerinden uzaklaştırması gibi olumsuz davranış değişikliklerine yol açtığı bulunmuştur.

Bunun yanında çocukların en fazla yetişkinler için hazırlanmış dizi filmleri ve çizgi filmleri izledikleri ve günde ortalama 3 saat televizyon izledikleri bulunmuştur. Ayrıca, öğretmenler televizyondan eğitimde yararlandıkları ve en fazla serbest zaman etkinlikleri sırasında televizyonun etkilerini çocuklar üzerinde gözlemledikleri görüşünde birleşmişlerdir.

ABSTRACT

OPINIONS OF PARENTS AND TEACHERS REGARDING EFFECTS OF TELEVISION ON PRESCHOOL CHILDREN.

Ülkü KARABULUT

Department of Primary Education Teacher Training Program in Pre-School Education
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, September 2003

Advisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Preschool period are the first years of life and a critical period for a child. This period must be well utilized in order to bring up well educated individuals. A child, in preschool years, develops rather rapidly and is most sensitive to environmental effects. The duty, to assist a child to future in his / her preschool education years by supporting him / her in all his / her development skills is , on the parents and preschool teachers.

Today television provides massive opportunities to educate and entertain the public. It is a fact that individuals are presided over by this magic box that transmits audio and vision simultaneously to anywhere desired without any border and place. Television is a mean for information, entertainment and education not only for adults but also for children. However, children are affected from television different than adults because a child has different physical, emotional and mental conditions than an adult. Whether it is a cartoon or a movie, television programmes have significant effects on children. With its visual and audiol properties t.v. is a very effective educational mean. Yet, nowadays, beside insufficient television programmes prepared for children, even cartoons cause harm to children.

It is an accepted fact that television ,one of the mass comminication mean , has an influence on children .With no doubt the attitude of parents and educators on this issue is going to determine the effects of television on children whether in good way or bad way. Therefore, parents and educators should be conscious of the effects of television and they must keep in mind that especially parents should not see the

television as a baby sitter instead of it they should regulate the time which has been spent in front of the television and also they should control the programmes which they watch.

The aim of this research is to find out opinions of parents and teachers about effects of television on preschool children.

The basements of this research are parents and teachers of preschool children that attend to preschool education institutes managed by Ministry of National Education in Kocaeli province. This work has been done with 10 parents and 10 teachers in 2002-2003 educational year.

Surveying is selected as a model of this research. Qualitative research method and semi-structured opinion survey are used to collect data in order to determine opinions of parents and teachers about effects of television on preschool children. Descriptive analysis is used to analyse the data which has been obtained.

In this research, interviewed teachers and parents expressed that television causes various behavior changes on children. The behavior changes that observed are such as repeating phrases they heard on television, acting as the television characters, demanding the products that they watched its advertisement on television and drawing pictures that they watched on television.

At the end of the research both parents and teachers expressed similiar opinions that after watching television, behaviors of children change not only in negative way but also in positive way. Helping children get acquainted with life (world), supporting linguistic development, making easy to understand new concepts and enriching imagination are the positive effects of television but on the other hand. inducing aggressive behavior, self-centeredness, inappropriate language and detachment from ethnic culture are the negative effects.

In addition, it is found out that children mostly watch television shows made for adults and spend 3 hours a day, in average, watching television. Moreover, teachers

agreed on that they use television as an educational mean and they can observe the effect of television on children during leisure time activities.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ülkü KARABULUT'un "Televizyonun Okulöncesi Dönem Çocukları Üzerindeki Etkisi Konusunda Öğretmen ve Anne-Baba Görüşleri" başlıklı tezi 11 09/2003 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yrd.Doç.Dr Mehmet GÜLTEKİN	
Üye	:Prof.Dr Şefik YAŞAR	
Üye	:Yrd.Doç.Dr Aytunga OĞUZ.	

Prof.Dr. İlknur KEÇİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Okulöncesi eğitim, doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, çocukların bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitimidir. Bu eğitimi verenler evde anne-baba, okulöncesi eğitim kurumlarında ise öğretmenlerdir. Ancak, günümüzde televizyonun da en az evde ve kurumlarda verilen eğitim kadar etkili olduğu araştırmalarla ortaya konulmaktadır. Televizyonun teknik özellikleri sayesinde çocuklar üzerinde etkili bir öğrenme yaratmasının yanında, uzun süre kalıcı izler bırakacak olumsuz etkileri de vardır.

Bu araştırma ile, televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusunda öğretmen ve anne-babaların görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma ile televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinin neler olduğu ortaya konularak televizyonun çocuğun yaşamındaki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma ile elde edilen bulguların anne-baba ve öğretmenlere rehberlik edeceği ve alanda çalışan kişilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde pek çok kişinin katkıları söz konusudur. Öncelikle araştırma süreci boyunca değerli görüş ve yönlendirmeleriyle katkılarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd.Doç.Dr Mehmet Gültekin'e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın konusunun belirlenmesinde ve uzman görüşlerinin alınabilmesinde yardımlarına başvurduğum sayın hocalarım Prof. Dr. Şefik Yaşar'a ve Prof. Dr. Ersan Sözer'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin başlangıcından itibaren her aşamasında bilgilerine başvurduğum arkadaşlarım Öğr. Gr. Berrin Dinç ve Öğr. Gr. Meral Güven'e; veri toplama araçlarının uygulanmasında istekle katkıda bulunan okul müdürlerine ve okulöncesi öğretmenlerine teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde zor anlarımda sabırla yanımda olan ve her zaman manevi desteğini hissettiğim eşime teşekkür ediyorum. Bu süreç içerisinde yardım ve desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve kardeşim Hatice'ye, ismini saymadığım bir çok kişiye sonsuz teşekkür ederim.

Ülkü KARABULUT

Eylül, 2003

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	ii
ABSTRACT.....	v
DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZGEÇMİŞ.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xviii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.1.1. Çocuk Eğitiminde Okulöncesi Eğitimin Yeri ve Önemi.....	3
1.2. İletişim ve Kitle İletişim Araçları.....	9
1.2.1. Kitle İletişim Araçlarının Okulöncesi Çocukları Üzerindeki Etkisi.....	14
1.2.2. Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Özellikleri.....	18
1.2.3. Televizyonun İşlevleri.....	19
1.2.4. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	21
1.2.4.1. Televizyondaki Şiddet Görüntülerinin Etkisi.....	29
1.2.4.2. Televizyondaki Reklamların Etkisi.....	33
1.2.4.3. Televizyondaki Çizgi Filmlerin Etkisi.....	37
1.2.4.4. Televizyonun Olumlu Etkileri.....	39
1.2.5. Okulöncesi Eğitimde Televizyondan Yararlanma ve Çocuk Programlarının Sahip Olması Gereken Özellikler.....	41
1.2.6. İlgili Araştırmalar.....	43
1.3. Araştırmanın Amacı.....	50
1.4. Araştırmanın Önemi.....	50
1.5. Sayıltılar.....	52
1.6. Sınırlılıklar.....	52
1.7. Tanımlar.....	52

2.	YÖNTEM.....	54
2.1.	Araştırmanın Modeli.....	54
2.2.	Evren ve Örneklem.....	54
2.2.1.	Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri.....	55
2.2.2.	Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri.....	56
2.3.	Verilerin Toplanması.....	58
2.3.1.	Görüşme Formunun Hazırlanması.....	59
2.3.2.	Görüşme Kılavuzu.....	61
2.3.3.	Görüşmelerin Yapılması.....	62
2.4.	Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	62
3.	BULGU VE YORUMLAR.....	68
3.1.	Öğretmenlerin Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	68
3.1.1.	Öğretmenlerin “Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	68
3.1.2.	Öğretmenlerin “Çocuklarınız Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	71
3.1.3.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	73
3.1.4.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	74
3.1.5.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	77
3.1.6.	Öğretmenlerin “Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	80
3.1.7.	Öğretmenlerin “Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	83

3.1.8. Öğretmenlerin “Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	85
3.2. Anne- Babaların Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	87
3.2.1. Anne-Babaların “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	88
3.2.2. Anne-Babaların “Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	89
3.2.3. Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	91
3.2.4. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	93
3.2.5. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	94
3.2.6. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	96
3.2.7. Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar...	99
3.2.8. Anne-Babaların “Televizyon Programları Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	101
3.2.9. Anne-Babaların “Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	102
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
4.1. Sonuçlar.....	105
4.1.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar.....	105
4.1.2. Anne-Babalarla Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar.....	108
4.2. Öneriler.....	111

4.3. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	112
EKLER.....	113
KAYNAKÇA.....	128

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge		Sayfa
1.	Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri.....	56
2.	Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri.....	57
3.	Öğretmenler İçin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	66
4.	Anne-Babalar İçin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	66
5.	Öğretmenlerin “Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	69
6.	Öğretmenlerin “Çocuklarınız Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	71
7.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	73
8.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	75
9.	Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	78
10.	Öğretmenlerin “Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	81
11.	Öğretmenlerin “Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	83
12.	Öğretmenlerin “Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verilen Yanıtlar.....	86
13.	Anne-Babaların “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	88
14.	Anne-Babaların “Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	89
15.	Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	91

16.	Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusu Verdikleri Yanıtlar.....	93
17.	Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	94
18.	Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	97
19.	Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	99
20.	Anne-Babaların “Televizyon Programlarını Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	102
21.	Anne-Babaların “Bu Konuda Belirtmek İstediğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı? Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	103

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa
1. İletişim Süreci ve Öğeleri	11

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Televizyon kitle iletişim araçları içinde her yaştan ve her kesimden izleyiciye ulaşan en popüler araçtır. Televizyon, kitleleri eğitmek ve eğlendirmek için sınırsız olanaklar sağlar. Sesle görüntüyü bir anda mekân ve sınır tanımadan, istenilen her yere aktaran bu sihirli kutunun bütün bireyler üzerinde egemenlik kurduğu bir gerçektir. Televizyon yetişkinler için olduğu kadar, çocuklar için de haberleşme, eğlence ve öğrenme aracıdır. Ancak, burada en önemli sorun televizyonun nasıl kullanılacağı ve bundan ne ölçüde yararlanılacağı konusudur. Bu nedenle, eğitimciler ve psikologlar televizyonun özellikle okulöncesi çocukları üzerindeki etkisi üzerinde yoğunlaşmaktadırlar (Mangır ve İnal, 1994, s.39).

Televizyon teknik özellikleri sayesinde etkili bir öğrenme yaratır. Öncelikle okuma-yazma becerisi gerektirmemesi nedeniyle okulöncesi çocuklarının rahatlıkla yararlanabilecekleri bir iletişim aracıdır. Görsel ve işitsel özellikleri sayesinde ~~birden~~ çok duyu organına hitap ederek öğrenmeyi sağlar. Bu nedenle, çocuğun televizyonun önemli bir tüketicisi olduğu söylenebilir. Amerika'da yapılan araştırma; çocukların iki yaşından başlayarak televizyon izlemeye başladıklarını ortaya koymuştur. Diğer çalışmalarda da çocukların daha bebeklikten itibaren televizyonu izlemeye başladıkları ve çoğunlukla iki-üç yaşına geldiklerinde düzenli olarak televizyon izleyerek vakit geçirdikleri belirtilmektedir (Güngör ve Ersoy, 1995, s.57).

Ülkemizde de 1970'li yıllardan sonra yaygınlaşmaya başlayan televizyon büyük küçük herkes tarafından izlenir olmuştur. Yapılan araştırmalarda, tüm televizyon kanallarının bir haftalık programlarında ortalama 400 dizi ve film olduğu; 150-200 dizide ve filmde dayak, kavga, vurma-kırma, cinsel saldırı, taciz, hırsızlık, yaralama, patlama gibi görüntülerin bulunduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalar dikkate alındığında zamanının çoğunu televizyon karşısında geçiren çocukların bu olumsuzluklardan etkilenmediğini söylemek olanaklı değildir (Güler, 1997, s.74).

Günümüzde aile ve okulun yanı sıra çocuk eğitiminin yeni ve güçlü üçüncü bir ortağı vardır: Genelde “medya”, özelde de televizyon (Atabek, 1994, s.139). Hatta, çocukların artık anne-babalarını, kardeşlerini ya da öğretmenlerini örnek almaktan çok televizyon kahramanlarını örnek aldıkları söylenebilir.

Televizyon, çocukları yetişkinlerden daha farklı bir biçimde etkiler. Çünkü, çocuk bedensel, duygusal ve düşünsel bakımdan yetişkin insanlardan farklı özellikler gösterir. İster çizgi film olsun, isterse sinema filmi olsun televizyondaki yayınların çocuklar üzerinde büyük etkileri vardır. Televizyon görsel ve işitsel özellikleri sayesinde etkili bir öğrenme yaratır. Ancak, günümüzde çocuklar için hazırlanan programların yetersizliği bir yana, çizgi filmlerde bile yer alan şiddet ve seks sahneleri çocukların zarar görmelerine neden olmaktadır.

James Halloran tarafından İngiltere’de Leicester Üniversitesinde yapılan ve 1974 tarihinde “Okulöncesi Çocuklar ve TV” adlı kitabında yayınlanan bir araştırmada, annelerin %45’inin çocuklarını televizyon seyretmeye teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır. Anneler, çocuklarını televizyon izlemeye teşvik etmelerinin nedenini “bir şeyler öğrenmeleri için” biçiminde açıklamışlardır. Burada söz konusu olan programlar ise eğitici olan değil, genel televizyon programlarıdır (Peri, 1997, s.2).

Tokgöz (1980) tarafından yapılan bir araştırma, ailelerin genellikle evde televizyonu bir odada topluca izlediklerini, küçük çocuğun da anne-babasından, varsa kardeşlerinden ayrılmayarak televizyonlu odada bulunduğunu göstermektedir. Çocukların, anlama ve kavrama düzeylerinin üstünde olan programları izlemeleri çok erken yaştan itibaren onları zihinsel ve duygusal yönden karmaşıklığa itebileceği gibi, hareketsiz oldukça pasif bir öğrenme modelinin içine sokmaktadır (Güngör ve Ersoy, 1994, s.58).

Televizyonun çocukları olumlu ya da olumsuz etkilediği artık tüm kesimlerin kabul ettiği bir olgudur. Kuşkusuz televizyonun çocukları olumlu ya da olumsuz etkilemesi anne-babanın ve eğitimcilerin bu konudaki tutumlarına bağlıdır. Bu nedenle, anne-baba ve eğitimcilerin televizyonun çocuk üzerindeki olumlu ve olumsuz

etkilerinin bilincinde olarak ve özellikle anne babaların televizyonu bir çocuk bakıcısı gibi görmek yerine, televizyon izleme süresini ve programların içeriğini denetleyerek televizyonu öğrenme aracı olarak kullanabilmeleri önemli bir konudur.

1.1.1. Çocuk Eğitiminde Okulöncesi Eğitimin Yeri ve Önemi

Doğumu izleyen ilk yılların insan yaşamı yönünden önemi bilinmektedir. Çocuk için beslenme ve sağlık kadar, doğumdan sonraki gelişmeyi etkileyen önemli bir faktör de sosyal çevre, bir başka deyişle de eğitim ortamıdır.

Çocuklar önce aile çevresi içinde eğitilirken, çocuğun büyümesi ve gelişmesi ile birlikte bu çevre genişler. Anne ve baba ile olan yakın iletişim yerini yavaş yavaş diğer akrabalara, yaşlılara arkadaşlarına ve okula bırakır. Giderek bu çember genişler ve çocuğu yavaş yavaş tüm toplumla iletişim kurar hale getirir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir; hiçbir çocuğun eğitimi yalnızca anne babası tarafından gerçekleştirilemez. Eğitim olgusu, doğumdan başlayarak yaşamın sonuna değin devam eden bir süreçtir. Davranışların şekillenmesinde anne-baba kadar diğer insanların da rolü olduğu unutulmamalıdır (Oktay, 1983, s.126-127).

Eski çağlardan günümüze kadar çocuğun ilk yıllarındaki eğitim sorunu tüm toplumlarda ailenin görevi olarak kabul edilmiştir. Ancak, gelişen teknoloji, toplumların birbirleriyle bilim, sanat, kültür alanındaki hızlı alışverişi, ailenin yanında, başka bir kurum tarafından desteklenmesini zorunlu kılmıştır. Bu da “okulöncesi eğitim” kavramını ortaya çıkarmıştır (Baykan ve Turla, 1995, s.2).

Okulöncesi eğitim; 0-72 ay arasındaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin çevre olanakları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişmelerini destekleyen, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitim bütünlüğü içinde yer alan bir eğitim süreci olarak tanımlanabilir (MEB, 1993, s.3). Oğuzkan ve Oral (1992, s.2) ise okulöncesi eğitimi; doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan bu yaş çocukların bireysel özelliklerine ve

gelişim düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim biçiminde tanımlamaktadır.

Okulöncesi eğitim, doğumla başlamakta ve çocuğun ilköğretime başladığı güne kadar sürmektedir. Çocuğun eğitimi için, yedi yaşına kadar beklemek onun gelişimini çeşitli yönlerden sınırlandırmak anlamına gelmektedir. Çünkü, yedi yaş, çocukların öğrenme gereksinimlerine eğilmek için oldukça geç bir zamandır. Buna karşın erken yaşlarda kazanılan nitelikli ve yeterli deneyimler, elde edilen temel bilgi ve beceriler bireyin daha sonraki öğrenmelerinde başarı şansını artırmanın yanında onun duygusal ve sosyal yaşamını da olumlu yönde etkilemektedir (Aksoy, 1994, s.2).

Okulöncesi eğitim, çocuğa ve aileye birçok yararlar sağlamaktadır. Çocuk bu sayede yaşlılarıyla bir araya gelerek bir çok sosyal beceriler kazanır, uyarıcı zengin çevre yoluyla zihinsel gelişimini destekler, yaşadığı toplumun kültürel değerlerini öğrenir. Okulöncesi eğitim kurumlarında, çocuğun yeterlik ve yetersizlikleri, duygusal problemleri gözlemlenerek erken yaşta saptanır ve gerekli önlemler alınabilir. Okulöncesi eğitim, çocuğu ilkokula hazırlar, çalışan annelerin çocuk bakım problemlerini üstlenerek işlerindeki verimi artırırken, uygun olmayan koşullardan çocukların etkilenmesini engeller. Okulöncesi eğitimin aile ve çocuğa sağladığı bu yararlar göz önüne alındığında, okulöncesi eğitimin önemi ve gerekliliği açıkça görülmektedir (Oğuzkan ve Oral, 1992, s.5-6).

Okulöncesi dönemde çocuğun yetenek ve becerilerini geliştirmek için ona rehberlik etmek, çevredeki olaylara karşı uyarmak, onun yaptıklarını ve düşündüklerini izlemek, doğru davranışlarını pekiştirmek gerekmektedir. Bu da ancak, iyi eğitim görmüş anne-babanın yanında ya da planlı eğitim uygulayan bir okulöncesi eğitim kurumunda mümkündür (Fidan ve Erdem, 1991, s.221).

Yaşamın ilk yıllarında alınan eğitimin ve geçirilen deneyimlerin daha sonraki yaşlarda öğrenme yeteneği ve akademik başarı üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Bu nedenle, 0-72 ayı kapsayan okulöncesi dönem, gelişim açısından kritik yıllardır

(Sözer, 2000, s.122). Çünkü, yaşamın hiçbir döneminde çocuk, gelişimini zenginleştirecek, olumlu çevresel etkilere bu kadar açık değildir. Olumsuz koşullar ise çocuğun zihin ve dil gelişimini, öğrenme yeteneğini ve güdülenmesini, kendisiyle ilgili algısını, diğer bireylerle etkileşimini ve onun gelecekteki beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Oğuzkan ve Oral, 1992, s.5-6). Bu nedenle, okulöncesi dönem en iyi biçimde değerlendirilmelidir.

Çocuk okulöncesi yıllarda, daha sonraki yıllarda öğreneceklerini destekleyecek temel bilgi ve becerilerini geliştirir. Çocuk okulöncesi eğitim ile; kendini ifade etmeyi öğrenir, dilini geliştirir, yetişkinlerle ve diğer çocuklarla ilişki kurar. Sosyal becerilerini, matematik becerilerini, okuma öncesi becerilerini, sorun çözme ve karar verme gibi becerilerini geliştirebileceği deneyimlerini yaşar. Düşünmeyi ve anlamayı öğrenir. Ayrıca, çocuğun okulöncesi yıllarında karşılanması gereken bir takım temel gereksinimleri vardır. Bunlar; fiziksel tehlikelerden korunma, yeterli beslenme ve sağlıklı bakım, bağımsızlık duygusunu geliştirme, öz bakım becerilerini geliştirme, işbirliğini, yardımlaşmayı öğrenme, yaşayarak öğrenme, sorumluluk alabilme kendini ifade etme gibi gereksinimlerdir. Okulöncesi yıllarda çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanması onun gelecekteki yaşantısı için önemlidir (Gürkan, 2000, s.4-5).

Okulöncesi eğitim çocuğun cinsel kimliğini kazanarak, benlik kavramını geliştirmesini ve kendine güvenli bağımsız kişilik kazanmasını destekler. Aynı zamanda elverişsiz çevre koşulları nedeniyle eğitimden yoksun kalan çocukların olumsuzluklardan etkilenmelerini engelleyerek, onlara da diğer çocuklarla eşit eğitim olanakları sağlar (Aral ve diğerleri, 2001, s.16). Görüldüğü gibi, okulöncesi eğitim çocuğun çok yönlü gelişmesini sağlayan önemli bir eğitim basamağıdır.

Okulöncesi eğitimin önem kazanmasının nedeni, özellikle çocuk gelişimine ilişkin bilgilerin artması ve yaşamın ilk yıllarının sonraki yıllar üzerinde etkili olduğunun anlaşılmasıdır. Bunun yanında, okulöncesinde kazanılan sosyal uyumun çocukların daha sonraki öğrenimleri sırasında olumlu yönde etkilediğinin anlaşılması, ailenin eğitim eksiklerinin okulöncesi eğitimle giderilerek çocukların ilköğretime hazırlanmasının öneminin kavranması, ekonomik kalkınma ve sanayi alanındaki hızlı

gelişmelerin sonucunda kadın işçilere olan gereksinimin artması, çekirdek aile tipinin yaygınlaşması, çocuklar için oyun alanlarının giderek azalması da okulöncesi eğitimin önem kazanmasının nedenlerindedir (Gürkan, 2000, s.7-8).

Günümüzde, özellikle büyük kentlerde okulöncesi hizmetlerine olan istek artmıştır. Bu durum sadece çalışan annelerin çocuk bakımı gereksinimlerinden kaynaklanmamakta, tüm ana babaların okulöncesi eğitimi konusunda gün geçtikçe bilinçlenmelerinden ileri gelmektedir (Akyüz, 1997, s.299).

Okulöncesi eğitim, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde hemen her ülkede giderek daha fazla önem kazanmıştır. Gerek ülkemiz gerek diğer ülkeler dikkate alındığında, okulöncesi eğitime olan talep giderek artmakta ve okulöncesi eğitim her geçen gün daha fazla yaygınlaşmaktadır. Bu yaygınlığa koşut olarak okulöncesi eğitimin önemi artmaktadır.

Nitekim, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinin 7. maddesinde;

“Çocuk en azından ilk aşamalarda, parasız ve zorunlu olmak kaydıyla eğitim hakkına sahiptir. Kendisine genel kültürünü ilerletecek ve fırsat eşitliği temelinde yeteneklerini, bireysel karar verme kapasitesini, ahlâki toplumsal sorumluluğunu geliştirecek ve böylece toplumun yararlı bir üyesi haline gelmesini sağlayacak bir eğitim verilecektir”

denilmektedir. Ayrıca, bu bildirgeyi kabul eden tüm ülkelerin sorumlu kişi ve kuruluşlarına gerekli görev verilip yol gösterilmiştir (MEB, 1991, s.11; UNICEF, 1990, s.22).

Okulöncesi eğitimin önemiyle ilgili olarak yapılan kimi araştırmaların sonuçları şöyle sıralanabilir (Gürkan, 2000, s.8; Oğuzkan, 1992, s.6-79) :

- Çocuklar, çevreleriyle ilişki kurmalarına, öğrenmelerine ve gelişmelerine olanak tanıyan fiziksel, sosyal ve psikolojik yeteneklerle dünyaya gelirler. Eğer bu yetenekleri fark edilmez ve desteklenmezse, bunlar zamanla kaybolabilir.

- Çocuğun, yaşamının ilk yıllarında sevgi dolu bir ortam içinde olması, onun daha sonraki yaşamında başkalarını sevmesini ve uzun süreli ilişkiler kurmasını kolaylaştırır.
- Okulöncesi eğitimle anne ve babaların okulöncesi eğitim konusundaki bilgi ve becerileri geliştirilip gelecek nesillere de yansıtacak olumlu etkiler elde edilebilir.
- Erken çocukluk yıllarında fiziksel, zihinsel ve sosyal etkileşimdeki eksiklikler, sonraki yaşam süreci içinde, sosyal ve zihinsel fonksiyonlarda yetersizliklere neden olmaktadır.
- Erken duygusal destek ve çevre uyarıcı zenginliği, çocukların zihinsel gelişimlerinde ve enerji düzeylerinde, anlamlı bir gelişim göstermelerine neden olmaktadır.
- Çocuğun, ilk yıllarda ailesi içinde ve okulöncesi yıllarda, aldığı eğitim ve deneyimlerin, ileri yaşlardaki öğrenme yeteneği ve akademik başarısıyla sıkı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.
- Bloom'un araştırma sonuçlarına dayalı analizlerine göre; 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişiminin %50'si 4 yaşına kadar oluşmaktadır. 4 yaşından 8 yaşına kadar %30'u; 8-17 yaş arasında ise, %20'sinin elde edildiği saptanmıştır. 18 yaşına kadar gösterilen okul başarısının %33'ü okulöncesi yıllarda gösterilen başarı ile açıklanmaktadır.

Görüldüğü gibi, araştırma sonuçları, insan yaşamının ilk yıllarının ne denli önemli olduğunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Böylesine önemli olan bu yılların değerlendirilmesi, ancak nitelikli bir okulöncesi eğitimle gerçekleştirilebilir (Gürkan, 2000, s.8). Sonuç olarak; iyi hazırlanmış eğitim programları aracılığıyla verilen okulöncesi eğitim, çocuğun sağlıklı kişilik geliştirmesini sağlayarak çevreye uyumunu kolaylaştırır (Aral ve diğerleri, 2001, s.16).

Toplumsal ve bireysel açıdan önemli işlevleri olan okulöncesi eğitimin gerçekleştirilmeye çalışıldığı kimi amaçları vardır. Bu amaçlar okulöncesi eğitim yoluyla çocuklara kazandırılacak nitelikleri ortaya koymaktadır.

Okulöncesi eğitimin evrensel amaçları olarak sayılabilecek görüşler, OMEP'İN (Dünya Uluslararası Okulöncesi Eğitimi Örgütü) başkanlığını yapan, eğitimci Mialaret tarafından üç grupta ifade edilmiştir (Oktay, 2000, s.188):

1. Toplumsal amaçlar:
  - Çalışan kadınların çocuklarına bakmak,
  - Her çocuğa eğitim sağlamak ve onların bireysel gelişimlerine katkıda bulunmak,
  - Çocukların birbirleriyle ve başkalarıyla ilişki içinde bulunması sosyalleşmesine katkıda bulunmak,
2. Eğitici amaçlar: Çocuğun duyu organlarını eğitmek, çevreye olan duyarlılığını artırmak,
3. Gelişimsel amaçlar: Çocuğun doğal gelişimini temel alarak, gelişimle ilgili tecrübelerine önem vermek.

Türkiye'de okulöncesi eğitimin amaçları da Milli Eğitim'in genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu amaçlar şöyle belirtilmiştir (MEB, 2002, s.2; Başaran, 1996, s.74):

1. Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak.
2. Çocukların hayâl güçlerinin gelişimi, yaratıcı yollarla düşünce ve duygularını anlatabilme ve iletişim kurabilme becerilerini kazandırmak.
3. Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak.
4. Koşulları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak.
5. Çocukları temel eğitime hazırlamaktır.

Görüldüğü gibi, ortaya konan bu amaçlar, çocuğun gelişimi ve eğitimini temel almaktadır. Okulöncesi eğitim döneminde, çocuğun hızlı bir gelişim göstermesi ve ayırt edici kimi özellikler göstermesi nedeniyle gelişimsel amaçları da ayrı olarak belirlenmektedir. Okulöncesi eğitimin çocuğun gelişimine yönelik amaçları şöyle sıralanabilir (Baykan ve Turla, 1995, s.9-10):

1. Çocuğa fiziksel yapısının ve özelliklerinin tanınması için gerekli ve yeterli uyarıcı ortam sunularak *fiziksel ve motor gelişiminde etkinlik sağlamak,*
2. Dengeli ve yeterli bir sevgi alışverişi ortamı yaratılarak, kendine ve çevresindekilere karşı olumlu tavır geliştirmesini sağlayarak *çocukta duygusal güveni sağlamak,*

3. Grupla birlikte çalışma ve iletişim kurma olanakları sunularak, sosyal çevreyi tanıması, kültür değerlerini özümsemesi, sosyal kurallara uyum sağlaması ve temel alışkanlıklar kazandırılarak *çocuğun, sağlıklı bir sosyalleşme süreci içinde gelişmesine olanak tanımak,*
4. Benlik kavramını geliştirip, kendini anlama ve anlatma olanakları sağlayarak, *çocuğun sağlıklı kişilik geliştirmesine olanak tanımak,*
5. Uyarıcı çevre koşulları sunularak yaratıcılığının, akıl yürütme yeteneğinin geliştirilmesi ve dilinin zenginleştirilmesi yoluyla *çocuğun, öğrenme becerisini geliştirmek,*
6. İlköğretim okulu yaşamı için gerekli sosyal becerilerin kazandırılmasına ve zihinsel olgunluğa erişilmesine olanak sağlanarak *çocuğu, okul yaşamına hazırlamak.*

Bu toplumsal ve gelişimsel amaçlar yaşamın ilk ve temel dönemi için büyük önem taşımaktadır. Okulöncesi eğitim kurumlarında bu sayılan amaçlara ulaşmada çeşitli öğrenme yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin yanı sıra bir çok görsel ve işitsel araçtan yararlanılmaktadır. Televizyon başta olmak üzere, yazılı ve basılı araçlar, radyo ve sinema gibi kitle iletişim araçları okulöncesi eğitimde kullanılan araçlardır. Bu noktada, okulöncesi dönemde kitle iletişim araçlarının kullanımı ve bu araçların çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde durmakta yarar vardır.

1.2. İletişim ve Kitle İletişim Araçları

İletişimin geçmişi insanlık tarihi ile başlamaktadır. İlkel insanların mağara duvarlarına çizdiği resimler, Kızılderililerin ateş yakarak çıkardıkları dumanlar, Afrika yerlilerinin tam-tam sesleri ile yapmak istedikleri birer iletişimdir. Günümüzde iletişim gereksinimi, gelişen teknolojinin ürünü olan mektup, telgraf, telefon, gazete, dergi, kitap, radyo, fax, resim, sinema, video, bilgisayar ve televizyon gibi araçlarla sağlanmaktadır (Birgül, 1999, s.41).

İletişimi sosyal bilimciler değişik biçimlerde tanımlamışlardır: İletişim, kişilerin bilinçli veya bilinçsiz olarak iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardıkları bir

süreçtir (Yavuzer, 1997, s.11). İletişim, bireyin bilgi almak ya da vermek üzere yaptığı tüm eylemlerdir (Aziz, 1982, s.2). İletişim insanın duygusal, fiziksel, düşünsel davranışlarını ve toplumsal kişiliğini, belirli araçlar kullanarak kişi ya da kişilere, toplumlara aktarma sürecidir (Güler, 1991, s.16). Bir başka ifadeyle, iletişim; bireyler, kümeler, topluluklar ya da ülkeler arasında bilgi, düşünce, duygu, tutum ve becerilerin paylaşılma süreci olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre bireylerin bilgi almak ya da vermek üzere yaptığı tüm eylemleri iletişim kapsamına girmektedir (Yaşar, 2000, s.101).

Bütün bu tanımlardan yola çıkarak, en yalın anlatımıyla iletişim; bilginin ya da kültürün insanlar arasında değiş-tokuş edilerek paylaşılması olgusu olarak tanımlanabilir. İletişimle ilgili bu tanımların ortaya koyduğu özellikleri Turam (1994, s.44) Barnlund'a dayanarak şöyle belirtmektedir:

Dinamiktir. Çünkü, kendi kendine karmaşık bir düzen içinde oluşan mesajlardan çok, etkin bir kişinin kasıtlı hareketlerinden oluşur.

Devamlıdır. Çünkü çok zaman kendi başına tek bir hareketten daha çok devam eden bir zincir oluşturmaya yöneliktir.

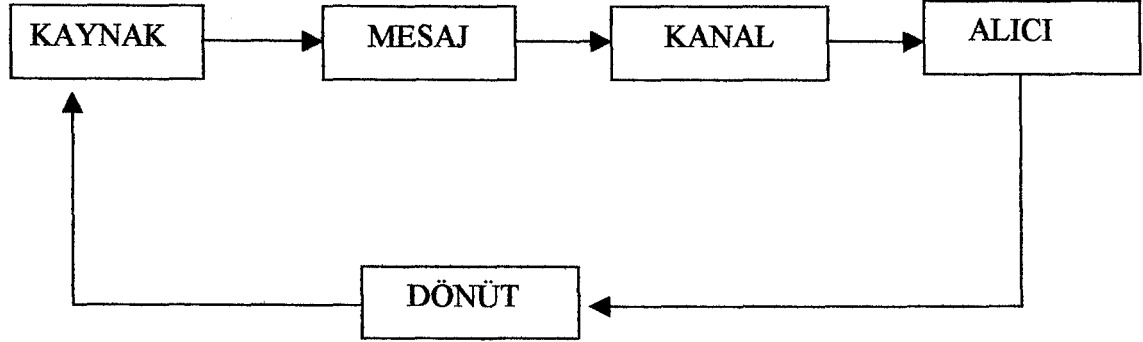
Daireseldir. Çünkü bir kişiden diğerine akan anlam zinciri düz bir çizgi oluşturmayıp, aksine başladığı noktaya dönebilir.

Aynen tekrar edilemez. Aynı mesajın alıcıya bir defa ulaştığındaki etkisi daha sonraki etkilerinde farklı olacağından, meydana gelen iletişim de farklı olacaktır.

Geri alınamaz. Çünkü bir kere alınmış bir mesajın etkilerinin, alıcısının zihninden hiç gelmemiş gibi silinmesi mümkün değildir.

Karmaşıktır: Çünkü çok değişik seviyelerde değişik kişisel, kurumsal, sosyal ve kültürel anlamlar içerir.

İletişim tek yönlü işleyen bir süreç değildir. İletişimin gerçekleşmesi, kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve dönüt olmak üzere beş temel öğeden oluşur.

Şekil 1: İletişim süreci ve öğeleri

Kaynak: Yaşar, Şefik. “Kitle İletişim Araçları ve Okulöncesi Eğitim”. **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri**. Eskişehir; AÖF Yayınları, 2000, s.101.

Kaynak, iletişim sürecini başlatan öge, *mesaj*; kaynaktan alıcıya gönderilen her tür uyarıcı, *kanal*; mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç ve yöntemler, *alıcı*; mesajın ulaşması istenen kişi, *dönüt*; alıcının kaynak tarafından gönderilen uyarıcıları değerlendirdikten sonra gösterdiği tepki (Yaşar, 2000, s.101).

İletişim sürecinin önemli elemanlarından biri kaynak, diğeri alıcıdır. “Kaynak” başkası ile paylaşacak bir fikre (ya da bilgi, haber, duygu, tutum ve beceri) sahip olan kimsedir. Kaynak sahip olduğu bir fikri ya da onunla ilgili davranışları “alıcı” ile paylaşmak isterse, onu önce hareket, jest, mimik, ses, resim, heykel, yazı vb. sembollerinden en az biri ile yapılmış bir “mesaj” haline getirmek, sonra da bu mesajı, **bir** araç ya da yöntem yardımı ile alıcının duyu organlarından en az birine iletmek zorundadır. Mesajın alıcıya iletilmesini sağlayacak bu araç ve yöntemlere “Kanal” denilmektedir. İletilen mesaj alıcı tarafından algılandığında, alıcı kaynağa mesajı aldığına dair sözle, yazıyla ya da davranışla tepkide bulunur. Bu tepki “Dönüt” olarak adlandırılır. Bunlar iletişimin temel öğeleridir (Yaşar, 2000, s.101; www.ozufukklj.com.tr).

McQuail'a göre; iletişim mesajlar aracılığıyla yapılan sosyal etkileşimdir. Bu nedenle, insan toplulukları ve insan davranışlarıyla ilgili her disiplin doğal olarak iletişimle ilgilidir. İletişim alanı psikoloji, sosyoloji, antropoloji, etnoloji, ekonomi, dilbilim, eğitim bilimi, siyasal bilim, matematik, teknoloji vb. pek çok alanla ilgili bir alandır (Birgöl, 1999, s.41).

İletişim, bireyler arasında gerçekleştirilebileceği gibi, çeşitli kurumlar tarafından geniş kitlelere yönelik olarak da gerçekleştirilebilir. Geniş kitleler amaçlanarak gerçekleştirilen bu iletişime "kitle iletişimi" denir. Kitle iletişim araçları; görme duyusuna ileti gönderen kitle iletişim araçları (kitap, dergi, gazete), işitme duyusuna ileti gönderen kitle iletişim araçları (radyo, teyp, plak ve CD), görme ve işitme duyusuna ileti gönderen iletişim araçları (sinema, televizyon, video) olarak gruplandırılabilir (Yaşar, 2000, s.102).

Kitle iletişimi, kurumlar ve uzman grupların teknolojik aygıtları kullanarak izleyici, okuyucu ve dinleyicilere yaymak üzere kullandıkları teknikleri kapsamaktadır. Kitle iletişimindeki "gönderici", daima organize bir grubun üyesidir. "Alıcı" daima bir bireydir. "Kanal" sosyal ilişkilerden oluşmayan, ifadenin ve duyu organlarının aracı olan fakat geniş çapta teknolojiye dayanan dağıtım sistemlerini ve cihazlarını içermektedir. Bu sistemler, hukuk, gelenek ve beklentiye bağlı olduğundan sosyal unsurlara da sahiptir (İçel, 1985, s.5).

Kitle iletişim araçları bir takım özelliklere sahiptir. Bu özellikleri şöyle sıralamak olanaklıdır (Yaşar, 2000, s.102):

- Görüntü ses ve semboller yoluyla iletişim sağlarlar.
- Bir anda çok sayıda izleyiciye ileti gönderirler.
- İzleyicileri uzaktan etkileme gücüne sahiptirler.
- Tek yönlü iletişim araçlarıdır.
- Geniş kitleleri etkileme gücüne sahip olmalarına karşın bireysel öğretim amacıyla kullanılabirler.
- İletişim düzenli, sistemli ve belli bir program çerçevesinde gerçekleştirilir.

Toplumların uygarlık düzeyleri geliştikçe, giderek çeşitlenen ve karmaşıklaşan iletişim araçları, yüzyılımızda teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklarla çok ileri düzeye ulaşmışlardır. İnsanlar arasında bilgi alışverişini sağlayan iletişim araçlarının önemli bir bölümü bugün artık yalnızca az sayıda insana değil, geniş gruplara, kitleler halindeki insan topluluklarına yönelik yayınlar yapmaktadırlar. Günümüzde dünyanın herhangi bir yöresinde meydana gelen bir olay, hemen anında denilebilecek kadar kısa bir zamanda dünyanın değişik bölgelerinde duyulabilmektedir. Artık toplumlar birbirlerinin yaşam biçimleri, örf, adet ve gelenekleri hakkında daha çok ve kolaylıkla bilgi sahibi olma olanaklarına sahiptirler (Oktay, 2000, s.223).

Günümüzde kitle iletişimi yoluyla eğitim yapılması, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak yoğun biçimde kullanılmaktadır. Ancak, bu kullanımda, toplumlar arasındaki farklar belirleyicidir. Geri kalmış ülkeler eğitim sorunlarının çözümünde doğrudan bu araçlardan yararlanmayı hedef alırken; gelişmiş ülkeler, bu araçlardan, geleneksel eğitim yöntemlerine yardımcı olarak yararlanmayı yeğlemektedirler. Bu araçlar, daha üst düzeyde eğitim amacı ile kullanılmaktadır. Bu araçlar içerisinde eğitimde en yoğun olarak kullanılan araçlar, kitle iletişimi yazılı olmayan araçlardır. Bunların başında da radyo ve televizyon ile sinema gelmektedir (Aziz, 1987, s. 72).

Eğitim sürecinde de belirli konularda belli kesimleri eğitmek ya da eğitimlerini desteklemek amacıyla kitle iletişim araçlarından yararlanılmaktadır. Eğitim sürecinde kitle iletişim araçlarının sağladığı yararlar şu şekilde ifade edilebilir: Eğitimin niteliğini arttırarak ülke çapında bu niteliğin standartlaşmasını sağlamak, eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde yer ve kaynak tasarrufu sağlamak, örgün ve yaygın eğitim yoluyla öğrenim gören öğrencilere destek sağlamak, eğitim sisteminin dışında olan kişilerin eğitilmesini olanaklı kılmak ve yurt dışında yaşayan yurtttaşların eğitilmesine olanak sağlamak (Yaşar, 2000, s.103-104).

Kitle iletişim araçları, çocuğun ufkunu genişletmekte ve onun gerçek yaşamda belki de deneme fırsatı bile bulamayacağı bir çok deneyimi kazanmasına olanak sağlamaktadır. Çocuk, kitle iletişim araçları yoluyla ailesi ve yakın çevresi dışındaki insanlar ve yaşam biçimleri konusunda bilgi edinerek toplumsallaşmaya çalışmaktadır (Yaşar, 2000, s.101-102). Bu açıdan kitle iletişim araçları, çocuğun sosyal ufkunu genişletme yolunda önemli katkılar sağlayabildikleri gibi, onun henüz insan davranışlarının gerçek nedenleri hakkında kendi başına doğru değerlendirmeler yapamadığı bir dönemde yanlış izlenimler edinmesine neden olarak gelişimini olumsuz yönde de etkileyebilmektedirler (Oktay, 2000, s.225).

Evlere giren kitle iletişim araçları, ailelerin çocuk yetiştirme biçimleri üzerinde de etkili olmaktadır. Çocuk, kitle iletişim araçları sayesinde ailesi ve yakın çevresi tarafından kendisine benimsetilmek istenen kurallar ve normlardan farklı olanlarıyla karşılaşmaktadır (Tokgöz, 1982, s.5).

1.2.1. Kitle İletişim Araçlarının Okulöncesi Çocukları Üzerindeki Etkisi

Yazılı ve basılı araçlar, radyo, televizyon, sinema okulöncesi çocuğunun yararlandığı başlıca kitle iletişim araçlarıdır. Bu araçlar çocukları çeşitli yönlerden etkilemektedir.

Yazılı ve Basılı Araçlar: Tarihte insanların tanıştığı ilk kitle iletişim aracı kitap olmuştur. Kitap 1550'lerden 1950'lere kadar en etkili iletişim aracıydı. Kitap çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir etkendir. Çocuklar başlangıçta, kısa öykülerle, ilginç resimleri olan kitaplardan hoşlanırlar. Okuma alışkanlığı aile ve okulda kazanılır. Bu nedenle, okuma ilgisinin çocukta oluşabilmesi için aileye ve öğretmene büyük görevler düşmektedir (Özer, 1999, s.33).

Yazılı ve basılı araçlar içinde en yaygın olarak kullanılanlar kitap, gazete ve dergilerdir. Yapılan araştırmalar çocuğun okula, özellikle okumaya ilgi duymasında ailede gördüğü modellerin büyük etkisinin olduğunu göstermiştir. Okulöncesi dönemde bir yetişkin aracılığı ile kitaptaki basılı sembollerin sözlü olarak ifade edilerek eğlenceli

masal ve öykülere dönüştüğünü gören çocuk, okumaya çok erken ilgi duymaktadır (Oktay, 2000, s.227).

Okulöncesi dönem çocukları henüz okuma yeteneğini kazanmamış oldukları için kitaplardan; okulda öğretmenin; evde ise, anne ve babanın ya da diğer yetişkinin rehberliğinde yararlanabilmektedirler. Bu kitaplar daha çok resim şekil ve çizim gibi öğeler kullanılarak hazırlanmıştır ve çocukların çeşitli etkinliklerde bulunmaları sağlanmaktadır. Böylece, çocukların el becerilerinin, zihinsel yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Öykü, masal ve şiir kitapları ile çocukların hem merakları ve hayâl güçleri hem de estetik ve sanat duyguları geliştirilmektedir. Bu nedenle, yazılı ve basılı araçların okulöncesi dönem çocuklarının, el becerilerinin yanı sıra zihinsel ve estetik yönden gelişmeleri bakımından etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, ister anlatma olsun isterse bir yetişkin tarafından okunuyor olsun ilgisini çeken bir öykü yoluyla çocuk, dinlediklerine dikkat etmeyi, soru sormayı öğrenir ve anadilinin çeşitli kullanımlarını işitme olanağına sahip olarak sözcük hazinesini geliştirir, sorduğu sorularla dili kullanma olanağı bulur ve bir yandan da konu ile ilgili bir çok bilgi edinir (Yaşar, 2000, s.105; Oktay, 2000,s.228). Kısaca, basılı araçlar çocuğa sundukları zengin ve çeşitli bilgilerle çocuğun doğal öğrenme isteğini de besleyerek gelişimine büyük katkıda bulunmaktadır.

Radyo: Radyo programları, haber kaynakları bakımından gazete ve televizyonun kullandığı kaynakları kullanmasına karşın, programların üretildiği stüdyolar ve üretilen mesajların formatı gazete ve televizyondan farklıdır. Radyo insan sesine duyarlı bir araç olup, sesin etkili kullanımı, müziğin ve efektlerin etkisi ile birleşince radyonun gücü ortaya çıkmaktadır. Radyonun doğası gereği görüntü ögesine yer vermemesi, onun hem avantajını hem de dezavantajını oluşturur. Bunun en önemli avantajı, televizyon ve sinemada büyük maliyetlerle oluşturulan sahnelerin radyoda ses, müzik ve efektle çok ucuza mal edilmesidir. Aynı zamanda radyo, yaşamın her safhasına girmesi nedeniyle en ucuz ve en popüler bir araçtır (www.ozufukklj.com.tr).

Çocuklar açısından bakıldığında radyo, televizyona göre yabancı bir iletişim aracı olarak görülmektedir. Bu durumu pek çok etkenle açıklamak olanaklıdır (Özer, 1999, s.37):

- Çocuklar, görüntü sestem daha çekici geldiği için televizyonu tercih etmektedirler. Üstelik, televizyon onlara ses ve görüntüyü birlikte sunmaktadır.
- Radyo yayımları genelde onlara değil, yetişkinlere yöneliktir.
- Televizyon izlemek ya da dergi okumaktan farklı olarak radyo dinlemek, kendi başına bir etkinlik değildir. Her zaman başka bir etkinlikle ve genellikle aile bireylerinin bulunduğu gürültülü bir ortamda dinlenir.

Ülkemizde televizyon alıcılarının yaygınlaştığı 70'li yıllara kadar radyo, yetişkinler için olduğu kadar, çocuk ve gençler için de bilgilendirme ve eğlendirme aracı olarak önemli rol oynamaktaydı. TRT'nin ülkedeki tek yayın kuruluşu olduğu dönemde, programların belli ilkeler çerçevesinde ve belirli nitelikleri taşımasına büyük önem gösteriliyordu. Oysa, son yıllarda sayıları hızla artan özel radyoların gerek içerik gerek dil yönünden belirli bir standarda ulaştıklarını söylemek son derece güçtür. Radyo programları incelendiğinde çocuklar için hazırlanmış programların da olduğu görülmektedir. Ancak, bu programlar okulöncesi çocuklarına yönelik olmaktan çok, değişik yaş grubundaki çocuklar için hazırlanmakta ve bazılarında okulöncesi düzeyinde hazırlanmış bölümler de bulunmaktadır (Oktay, 2000, s.229).

Radyo yetişkinler üzerinde olduğu kadar çocuklar üzerinde de etkili olmaktadır. Radyo programları, okulöncesi çocuklarının anadillerinin güzel örneklerini dinlemeleri, sesleri ve sözcükleri ayırt etmeleri, hayâl güçlerini geliştirmeleri ve çeşitli konularda bilgi edinmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle, radyo programlarının, çocukların dinleme ve anlama becerilerinin gelişmesinde olduğu kadar ilgileri, merakları ve hayâl güçlerinin gelişmesinde de etkili olduğu söylenebilir (Yaşar, 2000, s.105).

Günümüzde gözlenen durum çocuklarda yaş ilerledikçe, radyo dinlemenin arttığı yönündedir. Radyonun öneminin yaşla artmasının nedeni müzik dinleme aracı olarak

kullanılmasıdır. Ancak, televizyon, günümüzde ailenin iletişim aracı olarak radyonun yerini almıştır (Özer, 1999, s.36-37).

Sinema: Sinema, önceleri taşıdığı bir olayı yansıtmaya ve bir haber verme işlevini gerçekleştirirken zaman içinde yerini radyoya, özellikle de televizyona bırakmıştır. Günümüzde ise, bir sanat koluna dönüşmüştür (İlal, 1991, s.42).

Sinema, çocuğun psiko-sosyal gelişimini etkileyen bir uyarım kaynağıdır. Sinema aynı zamanda çocuğun günlük yaşamında farklı bir heyecan yaşamasına da olanak sağlar. Çocuklar eğlenceli filmler ile kahramanı hayvan olan filmlerden hoşlanırlar. Okulöncesi çocukları için en ilginç filmler komedi türündeki filmlerdir. Erkek çocuklar daha çok serüven, kızlar ise öğretici ve aşk öykülerini konu alan filmlerden hoşlanırlar (Yaşar, 2000, s.107).

Sinemanın çocuklar üzerindeki etkisi nedeniyle, son yıllarda çocuklara yönelik filmlerde bir artış olduğu görülmektedir. Nitekim Türkiye’de gösterimdeki filmlere bakıldığında çocuklar için yapılmış uzun metrajlı çizgi filmlere ya da çocuklara yönelik filmlere rastlanmaktadır. Günümüzde Harry Potter, Buz Devri, Sevimli Canavar isimli filmler sinemalarda gösterilen çocuk filmlerindendir. Bu filmler, olay örgüsü ve kahramanları yoluyla çocukları etkilediği gibi yüksek hasılat elde etmekte ve dergileri, oyuncakları, yiyecek ürünleri, video oyunları ile büyük kazanç sağlamaktadır. Kısacası, çocuk sineması ekonomik açıdan büyük pazar oluşturmaktadır.

Kuşkusuz, sinemada izlenen filmlerin çocuğun psiko-sosyal gelişimindeki rolü büyüktür. Ancak, film kahramanının iyi seçilmiş olması gerekmektedir. Çocuğun kişiliğini geliştirirken kendisini özdeşleştireceği, bir model olarak alacağı bu kahraman, doğrunun, iyinin simgesi olmalıdır. Seçilecek konular ise toplumun sosyo-kültürel gerçeklerini yansıtan, eğitici ve uyarıcı nitelikte olmalıdır (Yavuzer, 2002, s.219).

Öte yandan, sinemanın da televizyon gibi çocuklarda şiddet ve saldırganlığı artırdığı ileri sürülmektedir. Fakat sinemanın etkisi televizyon kadar olmamaktadır. Bunun nedeninin de televizyon kanallarının artması ile sinemaya olan ilginin azalması

olduğu söylenebilir (Yaşar, 2000, s.107). Ancak, yine de sinemanın çocuklar üzerindeki etkisine dikkat etmek ve çocuğun gelişimindeki rolünü gözden uzak tutmamak gerekir.

1.2.2. Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Özellikleri

Televizyon sözcüğü “uzak” anlamındaki latince “tele” ve “görme” anlamındaki “visio” sözcüklerinden türetilmiştir. Buna göre televizyonun sözcük anlamı “uzağı görme veya uzaktakini görme” dir. Bu anlamıyla insanın görme duyusunun ulaştığı en ileri aşamadır. Televizyon sadece teknolojik değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve endüstriyel bir araçtır. Geniş kitlelere hitap etme özelliğine sahip olan televizyon, kitle iletişim araçları içinde önemli bir yer tutmaktadır. Televizyon tüm toplumlarda çeşitli yer ve zamanlarda yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre en çok yönelinen ve etkili olan kitle iletişim aracı durumundadır (Birgül, 1999, s.47).

Öyle ki televizyon, insanın içtenlikle benimsediği evinden dünyaya bir pencere açtı. Yerkürenin bütün bilgilerini, haberlerini oradan oraya ilettili. Evreni insanlara küçücük bir ekranın içinden türlü boyutlarıyla yansıttı ve adeta büyüdü bir kutu oldu (Cereci, 1992, s.14).

Yazı kültürünün yerleşmemiş olduğu, gelişmekte olan toplumlarda, televizyonun insan yaşamındaki yeri ve etkileri daha da önemlidir. Televizyonun kanıksanma dönemine henüz ulaşmamış toplumumuzda, bilinçli bir seçiciliğin ve eleştirel tavrın gelişmemiş olmasının yanında, yaygın bir okuma alışkanlığının bulunmaması, toplumumuz insanın dünyaya açılan kanallarda başvurabileceği kaynakları sınırlandırmaktadır. Gazetelerin toplam tirajının çok düşük olması, kitap satışlarının giderek azalması, film gösteren salonların azlığı, ekonomik nedenler televizyon kültürüne geçişi kolaylaştıran bir işleve sahiptirler. Böylece, televizyon radyo ile birlikte, daha çekici olmasına bağlı olarak ondan da önde gelen bir bilgilendirme ve eğlenme aracı olmaktadır (Zılhoğlu, 1986, s.44-45).

Televizyon yayınları Türkiye’de büyük küçük herkes için bir deneyim, toplumsallaşmada yeni bir boyuttur. Genç bir nüfusa sahip Türkiye’de yakın bir geçmişte

olan televizyonun yeni yetişen kuşaklar üzerinde yeni toplumsal değerlerin benimsenmesi, yeni toplumsal değerlerin oluşturulması yönünden etkisi olacağı kuşkusuzdur. Dünyada 1950'lerden beri yaygınlaşan ve gelişen televizyon karşısında çocukların çok zaman harcadıkları artık tartışılmaz biçimde kanıtlanmıştır (Tokgöz, 1982, s.17).

Yapılan araştırmalar, televizyon yayınlarının başlaması ve giderek gelişmesiyle diğer kitle iletişim araçlarına duyulan ilginin azaldığını, televizyonun önde gelen ve en çok başvurulan, en güvenilir araç durumuna geldiğini, gazete ve radyonun ise, sırayla onu izlediğini ortaya koymuştur.

1.2.3 Televizyonun İşlevleri

Televizyonun değişik işlevlerinden söz edilmektedir. Bu işlevleri şöyle açıklamak olanaklıdır:

Haber Vermek: Televizyonun en başarılı olduğu işlevidir. 1996 TRT Genel Yayın Planı'nda; Türkiye'de temel hak ve özgürlükler arasında "haber alma" ve "bilgilenme" hakkının önde gelen güvencesi TRT olarak gösterilmektedir. Televizyon örgütleri hangi rejimle yönetilirse yönetilsin, haber verme televizyonun ilk görevleri arasındadır (Peri, 1998, s.23).

Televizyon hem göze hem kulağa hitap etmektedir. Haber işlevini yerine getirmek yönünden önemi, görüntüye de yer vermesidir. Özellikle, günümüzdeki teknik gelişmeler sonucunda uydulardan yararlanılarak, dünyanın her köşesinde meydana gelen olay, yerindeymiş gibi izlenebilmektedir. Bu, habercilik işlevi açısından çok önemli bir gelişmedir (Tokgöz, 1987, s.8-9).

Eğitmek: ~~Kitle~~ iletişim araçlarının işlevleri incelendiğinde haber verme işlevinden sonra en önemli sırayı eğitimin aldığı görülmektedir. Eğitim işlevi, eğitsel nitelikteki yayınlar ile yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, Eskişehir Anadolu

Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi televizyondan yararlanarak öğrencilere lisansüstü düzeyde eğitim vermektedir.

Televizyonla eğitim, kişi başına maliyeti en aza indirdiği gibi, eğitimi yaygınlaştırma ve fırsat eşitliğini sağlama aracı da olabilir. Televizyon bir eğitim aracı olarak bazı üstünlüklere sahiptir. Örneğin, malzemeyi görsel olarak sunabilir, hareket kazandırabilir, ayrıntıları büyütebilir, yavaş ve hızlı çekimlerle ilişkileri daha açık gösterebilir (Şahin, 1990, s.223).

Televizyon okuma-yazma becerisi gerektirmemesi nedeniyle okulöncesi çocukların kullanabilecekleri yegane iletişim araçlarından bir tanesidir. Bu nedenle televizyondan etkili biçimde yararlanma yoluna gidilmelidir.

Ancak, televizyonun eğitimde kullanılmasının sınırlılıkları da vardır. Televizyon mesajlarının zamanla sınırlı olması ve yeniden dönme şansının olmaması, televizyonla eğitimin bir eksiğidir. İletişim tek yönlüdür ve geri beslemeden (feed-back) yoksundur. Öteki eğitim araçlarına göre daha pahalıdır. Tekrar özelliği olmadığından bazı konular eksik ya da hiç anlaşılabilir. Çocuğun o anki psikolojik ve zihinsel durumu bilinemez (Peri, 1997, s.26).

Eğlendirmek: Televizyonun önemli bir işlevi de kitleleri eğlendirerek ve hoşça vakit geçirerek boş zamanlarını değerlendirmek olduğu söylenebilir. Özellikle, televizyonlarla birlikte ortaya çıkan magazin programları, talk showlar, yarışma programları eğlendirici yayınlar grubunda yer alır. Ülkemizde de yalnızca eğlendirme amacına yönelik olarak yayına başlayan televizyon istasyonlarının sayısı hızla artmaktadır. Ancak, program yapımcılarının bir yayıncılık ilkesi olarak benimsedikleri “**Eğitirken eğlendirmek, eğlendirirken eğitmek**” sloganı uygulamada çok az başarıya ulaşmıştır (Peri, 1997, s. 26).

İğincidir ki, öğrenci, çocuk ve gençler televizyon izlemeyi gerçek bir boş zaman değerlendirme etkinliği olarak görmemektedirler. Örnek olarak, 4-14 yaş arasındaki çocukların en çok hangi etkinliklere eğilimli olduklarını belirlemek için yapılan ve iki

çeşit soruya yer veren bir araştırmada onların televizyon izlemeyi bir boş zaman değerlendirme etkinliği olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır (Demiray, 1998, s.35).

Mal ve Hizmet Tanıtımı Yapmak: Günümüzde kitle iletişim araçlarının büyük bir kısmı özel girişim tarafından kurulup, işletilmektedir. Bu kurumların geliri de ilan ve reklamlardan sağlanmaktadır. Televizyon kanalları, filmlerin en ilginç yerlerinde reklam koymakta ya da “kısa bir reklam arasından sonra devam edecek” şeklindeki anlatımlarla en kaliteli ve yararlı programları keserek dakikalarca reklam arası vermektedirler.

Reklam bireylerin çevreleriyle iletişimini sağlamaktadır. Ancak bu iletişimin tek yönlü olmamasına özen gösterilmelidir. Bu nedenle, yayın kuruluşları, reklamın yayınlanacağı kitle iletişim araçlarını sadece kâr etmek amacıyla kullanmamalıdır, aynı zamanda bu reklamların toplumda oluşturacağı etkilerin olumlu olabilmesi içinde bir yasa çerçevesinde denetlenmesi gerekmektedir. Bilinçsiz ve gereksiz bir tüketimi körükleyen reklamların etkisi de olumsuz olacaktır (Özer, 1999, s.26).

Kamuoyu Yaratmak ve Kampanyalar Başlatmak: Bu işlev, ülke insanlarını ortak duygu ve düşünce beraberliğinde toplayabilmek açısından önemlidir. Özellikle, milli çıkarların ön plana çıktığı dönemlerde kamuoyunun aynı duygu ve düşünce etrafında toplanabilmesi için televizyon etkili bir araçtır (Erenoğlu, 1997, s.55).

İnandırmak ve Harekete Geçirmek: Bu işlev, haber verme, eğitim, eğlendirme, mal ve hizmetlerin tanıtılması işlevlerinin tümünü kapsayan ve onlarda bulunan bir niteliktir. Yapılan yayınlarda bu amaçlanmışsa yayın etkili olacaktır (Peri, 1997, s.27).

1.2.4. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Özellikle, hareket, ses ve renk gibi öğelerin insan üzerinde uyarıcı etkileri göz önüne alındığında kitle iletişim araçlarından televizyonun ne denli etkili bir araç olduğu anlaşılabilir. Ayrıca, televizyonun görsel-işitsel özelliğinin yanı sıra, aile yaşantısının

içine girmesi ve evin ayrılmaz bir elemanı olarak görülmesi nedeniyle diğer kitle iletişim araçlarına oranla daha etkili olduğu söylenebilir (Tokgöz, 1980, s.174).

Araştırmacı ve eğitimcilerin hemen hepsinin fikir birliği ettikleri konu, televizyonun çocuklar üzerinde etkisi olduğudur. Okulöncesi çocuklarının ise televizyonla ilişkisi okul dönemi çocuklarından farklıdır. Eğitimciler ve psikologlar televizyonun özellikle okulöncesi çocukları üzerinde etkisini dikkatle izlemektedirler. Bu konuda en büyük gelişme, televizyonun sistemli bir eğitime olanak vermediği, eğlenmeyi zorunlu kıldığı ve çocuğun izleme davranışının denetlenemediği gerçeği dikkate alınarak, yaygın ticari programların karşısına çıkan alternatif eğitim programlarıdır. Bu programlarda simgesel tasarımlar (harfler, sayılar v.b) bilimsel süreçler (sınıflama, sıralama v.b) akıl yürütme ve problem çözme, çevredeki dünyayı (doğal çevre v.b) tanıma yoluyla alternatif eğitim yaşantıları sağlanıyor. Sonuç: her televizyon eğitseldir. Tek sorun ne öğreteceği sorunudur (Topaloğlu, 1998, s.80).

Dünyada televizyon yayınlarının çocuklar üzerindeki etkileri üzerine ilk araştırmalar 1950 yılında ABD’de yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda konuya ilişkin araştırmalar İngiltere, Japonya, Kanada ve Fransa’da devam etmiştir (İlgaz, 1997, s.7). Bu araştırmaların kimisinde televizyonun çocuklar üzerinde yararlı etkileri olduğu, kiminde ise zararlı etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların televizyon izleme süreleri ve alışkanlıkları göz önüne alındığında kimi araştırmacılar televizyonu günümüzün elektronik dadısı ya da yeni ana-babası olarak adlandırmaktadırlar (Adalı, 1981, s.18).

Çocukların televizyona ilgisi henüz 9 aylıkken başlamaktadır. Sese ve görüntüye başlamayı çevirerek ilgi gösteren bebeklerin 1 yaşına geldiğinde ise melodisini sevdiği bir reklamı mutlaka olmaktadır. Bundan sonra çocuğu televizyondan ayırmak hayli zorlaşmaktadır. Çocuk, yaşamı ekranda tanımaktadır. Televizyon kanallarının artışı ile birlikte, televizyonun çocuklar üzerinde etkisi daha çok tartışılır bir konu haline gelmiştir. Çocukların adeta televizyona terk edilmesi, televizyonun çocuk bacaklı yerine ve sakinleştirici bir ilaç gibi kullanılmaya başlanmasıyla bu ikilinin ilişkisi

başlamaktadır. Bu sihirli kutu karşısında çocuk mamasını yemekte, uyumakta ve eğlenmektedir (Özer,1999, s.42).

Kuruoğlu'nun (www.cocukaile.com) yapılan araştırmalardan aktardığına göre;

- Fransa'da çocukların %30'u her gün ortalama 3 saat 28 dakikayı ekran karşısında geçirmektedirler.
- Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından gerçekleştirilen incelemeye göre ise, 2 yaşındaki çocuklar televizyon açmayı bilmekteler ve 3 yaşında da her gün televizyon seyretmektedirler.
- Fransa'da yapılan başka bir araştırmaya göre: 4-10 yaşındaki çocuklar 1 saat 45 dakika; 11-14 yaşındakiler 2 saat 1 dakika, büyükler 2 saat 50 dakika televizyon seyretmektedirler.
- Ege Üniversitesi'nde 1997 yılında yapılan bir çalışmada, Ege Üniversitesi Ana Okuluna giden çocukların anne-babalarının ifadesine göre, çocukların %56'sı günde 2 saat, %44'ü de günde 3 saat televizyon seyretmektedirler.
- Üst toplumsal kesimden çocukların gittiği Alsancak Gazi İlkokulu'nda, erkek çocukların %40'ı 3 saatten daha fazla, kız çocukların ise %40'ı 2-3 saat arasında televizyon seyretmektedirler.
- Büyük Çiğli İlköğretim Okulu öğrencilerinden, erkek çocukların %53'ünün, kız çocukların %66'sının günde ortalama 1 saat televizyon seyrettikleri belirlenmiştir.

Bu verilere göre üst toplumsal kesim çocuklarının günde ortalama 2,5 saat, alt toplumsal kesim çocuklarının ise 1,5 saat televizyon seyrettikleri söylenebilir. Erkek çocukların daha fazla televizyon seyrettiklerine dikkat edilirse, ataerkil değerlerin egemen olduğu ailelerde erkek çocuklara daha fazla televizyon seyretme olanağının verildiği söylenebilir.

Çocukların televizyon programlarından çok fazla etkilendiklerini gösteren bir çok belirti vardır. Televizyonda gördükleri şiddet sahnelerini kendi aralarında deneyen ve çeşitli felaketselere neden olan çocuklar ile ilgili haberler artık güncel olaylardan sayılmaktadır. Televizyon, sosyal ilişkilerin günden güne zayıfladığı dünyamızda, ailesi ve okulu dışında dış dünyayla hiçbir bağlantısı olmayan çocuğun dış dünyaya açılan tek penceresi durumundadır. Sıkıcı dünyasında duygu ve düşüncelerini harekete geçiremeyen çocuk, ekrandan kendisine sunulanla büyük bir heyecan yaşayarak seyrettiği görüntüleri hafızasına kaydetmektedir (Cumhuriyet, 1995, s.15).

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Kamuoyu ve Yayın Araştırmaları Dairesi Başkanlığı'na, Türkiye genelinde 22 il ve 7 coğrafi bölgede 6614 kişiyle yapılan bir araştırmaya göre; çocuklar günde ortalama 3 saat 42 dakika süreyle televizyon izlemektedirler. Televizyon izleyen çocukların, deprem yangın, sel, terör ve önemli ekonomik krizler gibi toplumsal sorun ve felaketlerin olduğu dönemlerde sürekli açık olan ekranların karşısından ayrılmadıkları görülmektedir. Araştırma sonucunda çocukların %68,23'ünün günde ortalama 3 saatten fazla, %26,39'unun ise 5 saatten fazla süreyle televizyon izlediği ortaya çıkmıştır. Yine RTÜK tarafından yapılan bir araştırmada çocukların şiddet içeren görüntülerden fazla etkilendiğini belirten anne-babaların oranı %91,8'dir (Özdiker, 2002, s.20).

Gerek ülkemizde gerek dünyada yapılan araştırmalar gösteriyor ki, çocukların televizyon izleme süreleri çok fazladır ve televizyon izleme alışkanlığı çocuğun gelişimi açısından zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle şiddet, televizyonun etkisi ile ilgili olarak en çok tartışılan konudur. Televizyonun olumsuz etkisini ortaya koyan şu örnek ise çok çarpıcıdır: Altı yaşında bir çocuk, polis olan babasından kız kardeşini öldürmek için sahici kurşun ister. Neden istediği sorulduğunda, yalancı kurşun sığıdığı zaman kardeşinin televizyonda izlediği dizideki gibi sahiden ölmediğini belirtir (Güler, 1997, s.74).

Çocuklar zihinsel süreçlerindeki özelliklerinden dolayı televizyonu yetişkinler gibi algılayamamakta ve televizyondan yetişkinlerden farklı biçimde etkilenmektedir. Yetişkinler televizyonu eğlenmek amacıyla izlerlerken, çocuklar eğlenmenin yanında

dünyayı tanımak amacıyla da izlemektedirler. Özellikle okulöncesi dönem çocukları gördükleri her şeyi gerçek olarak kabul ederler; gördüklerini denemek ve taklit etmekten hoşlanırlar. Doğruyu, yanlış, iyiyi ve kötüyü ayırt edemezler. Çocuklar kurmaca ile gerçek arasındaki farkı yetişkinler kadar kolay ayırt edemezler (Yaşar, 2000, s.106; Çaplı, 1996, s.1334).

Çocuklara bu özellikleri dikkate alınmadan televizyon programları izlettiğinde ise, ne gibi sonuçlar doğuracağı şu iki örnekte de açık olarak görülmektedir. Los Angeles'ta bir hizmetçi, evin yedi yaşındaki oğlunu, pişmekte olan kuzu haşlamasına dövmüş cam serperken yakalamış ve nedenini sorduğunda; çocuğun amacının, televizyonda gördüğü bir olaydaki gibi aile bireylerinin ölüp ölmeyeceğini denemek olduğunu söylemiştir. 1965 yeni yıl sabahında New York'ta WNEW televizyon kanalında bir kukla gösterisi sırasında, spikerin sesini alçaltarak: "Babanız uyuyor mu? Uyuyorsa cebindeki cüzdanını açın, kimseye göstermeden üzerinde eski başkanların resimlerinin bulunduğu yeşil kağıtlardan birkaç tane alıp bir zarfa koyun ve şu adrese gönderin" demesinin ertesi günü, spikerin söylediği adrese, içinde dolarlar bulunan zarflar gelmeye başlamıştır (Yaşar, 2000, s.106).

İnternette yayınlanan haberlere göre ise; "Norveç'te Ninja Kaplumbağaları filminden etkilenen iki çocuk arkadaşlarını tekmeleyerek öldürdü". "ABD'de 13 yaşındaki Mitchel Jackson, önce yangın alarmını çaldı, ardından da gizlendiği çalılıkların arasından dışarıya çıkan öğrenci ve öğretmenlerin üzerine ateş açtı". "ABD'de bir genç kız üyesi olduğu bir çete ile 3 kişilik bir aileyi hunharca öldürdü". "Türkiye'de Pokemon gibi uçmak isteyen 7 yaşındaki bir kız çocuğu kendisini 5. kattan aşağıya attı" (<http://www.yenigundem.com/2001>).

Ülkemizde televizyonlarda gösterilen "Üvey Baba" dizisi de şiddet, sevgisizlik, yoksulluk temalarını içeren önemli bir örnektir. Gerçek yaşamda üvey anne ve babası olan çocukların bu programdan olumsuz etkileneceği bir gerçektir. Televizyonda ana haber bülteninde, sık sık yediği dayaktan dolayı hastaneye kaldırılan, anlamsız bir biçimde şiddete uğrayanlarla ilgili haberlere, sahipsiz tinerci çocukların sokakta yaşantılarına rastlanmaktadır. Televizyonda mafya tiplmeleri de sık sık işlenmektedir.

Yasadışı olmasına karşın, popüler ve bir tür yerel güç odağı görünümünü kazanan karakterler, potansiyel baba ya da kabadayı özentilerine yol açabilmektedirler (Özdiker, 2002, s.20).

Televizyonlarda, şiddete özendiren, beden gücünü her şeymiş gibi gösteren “Örümcek Adam” gibi filmler yayınlanmaktadır. Çocuklar bu tür filmleri izledikten sonra etkilenecek uygulamak istemekte ve kollarını bacaklarını kırmaktadırlar. Yapamayınca da kendilerine olan güvenleri azalmaktadır. “Niçin o yapıyor da ben yapamıyorum” gibi düşünceler, yetişkinlerden daha farklı olarak çocuğun iç dünyasında fırtınalar koparabilmektedir (Çakmaklı, 1997, s.106-107).

Televizyonun saldırganlık davranışı üzerine etkilerini ise iki başlık altında toplamak olanaklıdır. İlk olarak televizyon saldırganlık tekniğini öğretir. Televizyonlarda yayınlanan uzak doğu sporlarını içeren filmleri özellikle erkek çocukların taklit yoluyla öğrenmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Diğer bir etkisi ise televizyonun daha önceden öğrenilmiş saldırgan davranışların yeniden canlanmasına neden olmasıdır. Bu konuda Lövas’ın (1961) anaokulu çocukları üzerinde gerçekleştirdiği bir araştırmada çocukların yarısına saldırgan içerik taşıyan, diğer yarısına da saldırgan içerik taşımayan çizgi filmler seyrettirilmiş; film sonrasında çocukların davranışları incelendiğinde şiddet içeren çizgi film izleyen çocukların diğer gruptaki çocuklara göre daha saldırgan tavır sergiledikleri görülmüştür (Mangır ve İnal, 1997, s.41).

Çocukların uzun süre televizyon karşısında kalması fiziksel olarak sağlıklarını da olumsuz etkilemektedir. Gece geç saatlere kadar televizyon izleyen çocuklar uykularını alamadıklarından uykusuz kalmaktalar, ya da korku filmi izleyen çocuklar filmin etkisinde kalarak uykuya geçememektedirler. Ayrıca, uzun süre televizyon karşısında kalan çocuklarda göz kusurlarına sık rastlanmaktadır. Bir diğer olumsuz etkisi ise, televizyonun karşısında abur cubur yeme sonunda şişmanlamadır. Bu da yine çocuğun sağlığının bozulmasına neden olmaktadır (Mangır ve İnal, 1997, s.45).

Çocuk hastalıkları doktorları “televizyon artriti” ya da “eklem iltihabı” diye adlandırılan hastalıklar üzerinde araştırmalar yapmışlardır. Bu rahatsızlıkların çocukların televizyon karşısında yüzükoyun dayanarak ve başlarını ellerinin arasına alarak saatlerce televizyon izlemelerinden kaynaklandığı ileri sürölmektedir (www.superanne.com).

Televizyon, çocuğun yararlı etkinlikler yapmasını engelleyerek yaratıcı etkinliklerden uzaklaştırmaktadır. Televizyon tek yönlü bir toplumsallaştırma aracıdır. Çocuklar televizyona soru sormadıkları gibi, açıklama da isteyememektedirler. Çocuk televizyonun sunduklarına itiraz edememektedir, çünkü ileti tek yönlü olup sadece televizyondan çocuğa doğru olmaktadır. Bu durum belli bir süre sonra çocuğun düşünmesini, eleştirmesini engelleyip çocuğun televizyondaki yayınları olduğu gibi benimsemesine neden olmaktadır.

Ayrıca, çocuğun aşırı bir biçimde televizyon izlemesi, onu okumaktan, sinema ve tiyatroya gitmekten, hatta çoğu kez oyun oynamaktan bile yoksun bırakmaktadır. Sonuçta, çocuğun sosyal ilişkileri zayıflamakta ve ie kapalı bir hale gelebilmektedir. Çoğu kez yemek yemek için bile anne-babasının yanına gitmemekte ve anne-baba tarafından çocuğun yemeği tepsi içinde sunularak televizyonu izlerken yemesi sağlanmaktadır.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinden biri de çocuğun sosyal duygusal gelişimine olan etkisidir. Çocuklar küçük yaşlarda daha çok kendileri için hazırlanmış kuklalar, masallar, çizgi filmler gibi programları izlemektedirler. Ancak, yaşları ilerledikçe, yetişkinler için hazırlanmış programlara yönelmektedirler. Bu konuda yapılan araştırmalarda televizyon tek kanal iken ve bir programı izleme ya da izlememe konusunda tercih yapma olanağına sahipken, çocukların çoğu zaman sevmedikleri bir programı bile izlemeyi tercih ettikleri bulunmuştur. Bu durumda çocukların zevkleri genişlemiştir. Fakat daha sonra kanal sayısının artmasıyla aynı anda iki program arasında tercih hakkına sahip olduklarında, ilgi çekici buldukları programı izlemişler ve sonuç olarak zevkleri sınırlanmuştur (Mangır ve İnal, 1997, s.41-42).

Tartışılmakta olan konulardan biri de televizyonun çocuğun sosyal uyumu ve ruhsal sağlığı üzerindeki etkisidir. Günümüzde televizyonun çocuğu pasifleştirdiği ve içe dönük yaptığına yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalara göre televizyon şizoid eğilimi olan çocukların pasifliğini ve kendine dönüklüğünü artırmaktadır (Mangır ve İnal, 1997, s.44). Çünkü, çocuklar televizyonu bir arkadaş olarak görmekteler ve bu durum da çocukları yalnızlaştırmaktadır.

Televizyon, görsel ve işitsel bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle, olumlu özelliklerinin yanı sıra, iyi değerlendirilmediği takdirde olumsuz sonuçlara da neden olmaktadır. Televizyonun aile içi ve dışı toplumsal etkileşimi en alt düzeye indirdiğinde, çocuğun sosyal gelişimine olumsuz etkisi söz konusudur (Yavuzer, 2002, s.220).

Arkadaşı olmayan, zeki olmayan, ailesi ile problemi olan, arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan çocuklar için televizyon bir kaçış aracı olmakta ve bu çocuklar televizyon izlemek için daha çok zaman harcamaktadırlar. Televizyon özellikle eğlence açısından çocuğu doyurmaktadır. Bu durum, çocuğu ekrana daha çok bağlamakta, sinema, tiyatro gibi kültürel faaliyetlerden uzak kalmasına ve sporla ilişkisinin zayıflamasına neden olmaktadır (Mangır ve İnal, 1997, s.42-43).

Televizyon, en önemli ifade ve iletişim aracı olan dil üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu etkilenme iki biçimde olmaktadır. Birincisi, kullanılan sözcük sayısının azlığı; ikincisi ise, kendi ana dilinin yozlaşmaya başlamasına etkisidir. Bu iki etmen, yabancı kaynaklı programların yanı sıra, yerli programlarda da sıkça rastladığımız Türkçe'nin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından ileri gelmektedir. Çocuk, kendini izlediği programlardaki kişilerin ya da daha yoğun olarak filmlerdeki karakterlerin yerine koymaktadır. Çoğu kez hayran olduğu kahraman ya da karakter, büyüyünce olmak istediği kişidir. Böylece, çocuk kendi kişisel, bilinci, çalışması ya da yetenekleri ile değil, tamamen farklı etkilenmelerle büyüyünce "O" (o her neyse) olmak istemektedir. Bu kimi zaman bir yarışma programı sunucusu, kimi zaman filmdeki kötü adamları döven erkek

karakter,kimi zaman da güzelliği sayesinde zengin ve yakışıklı bir erkekle evlenen bir kadın karakter olabilmektedir (www.cocukaile.com.tr).

Televizyonun tek başına zararlı olduğunu söylemek doğru olmaz. Eğer ebeveynler çocuklarına televizyonu, izlerken dikkatli olmaları konusunda yardım etmezlerse gerçek bir problem yaşayabilirler. Televizyon eğlendirici olmasının yanında öğretici de olmaktadır. Ancak, televizyon seyretmek pasif bir etkinliktir ve sınırları çizilmediğinde bağımlılık yaratabilecek bir araç haline gelebilir (Nelsen ve diğerleri, 1999, s.459).

Öztürk'e (1999) göre çocukların televizyon tutkusu her geçen gün artmakta ve çocukların televizyon tutkusu aileler tarafından aşılması gereken bir sorun haline gelmektedir. Çocuklar en çok yerli filmleri seyretmekte, açık saçık sahnelerden rahatsız olmakta, yabancı müzik dinlemekten hoşlanmaktadırlar. Çocuğun televizyon alışkanlığında ailenin televizyonla ilgili tutumunun etkisi çok büyüktür. Televizyon, ailenin topluca oturduğu ve sohbet etme olanağı bulduğu odadan uzak tutulmalı ve aile içi etkileşimi engelleyen televizyon lüzum görüldükçe ailece seyredilmelidir.

1.2.4.1. Televizyondaki Şiddet Görüntülerinin Etkisi

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi denince akla, hemen şiddet ve saldırganlık gelmektedir. Çünkü, televizyonda yayınlanan programlarda şiddet öğesi çok fazla kullanılmaktadır (Yaşar, 2000, s.106).

Televizyon kahramanlarının ve ekrandan yansıyan şiddetin toplum üzerindeki etkilerinin incelenmesi 1950'li yıllardan beri sürmektedir. Saldırgan davranış ve televizyon arasında ilişkinin incelendiği çalışmalarda; "saldırganlık öğrenilmiş bir davranıştır" sayılısı kabul edilmektedir. Ancak, somut işlemler döneminde olan 4-9 yaşındaki çocuklar televizyon karakterleriyle özdeşim kurma oranının yüksek olduğu düşünülürse, izlenen filmlerin niteliği dikkatle incelenmelidir (tr.net.saglik.com).

Televizyon çocuk ilişkisinde üzerinde en fazla durulan, araştırma yapılan konu şiddettir. Araştırmalar, televizyonun tek başına şiddete yöneltmediğini; ancak, özendirmediğini ve arttırdığını göstermiştir. Şiddet öğesinin yer aldığı görüntüler, sadece çocuk ya da yetişkinlere yönelik programlarda değil, tüm yaş gruplarına yönelik programlarda yer almaktadır. Şiddet, haberlerden, filmlere, dizilerden çizgi filmlere dek her yerde her an yaşamın bir parçası olarak sunulmaktadır. Bu da şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli bir olguyu beraberinde getirmektedir.

Okulöncesi dönem çocukları televizyondaki şiddete dikkat etmeye eğilimlidirler. Çünkü bu tür şiddette, çocukların dikkatini çeken yüksek sesli müzik, hızlı hareketler, hızlı sahne değişimleri ve ses efektleri eşlik etmektedir. Çocuklarda şiddete karşı gösterilen ilgi 3 yaşında başlamaktadır (İşçiabaşı, 2001, s.79).

Şiddet çocukların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansımaktadır. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri ve çocukların yetişkinler için hazırlanmış programları seyrettikleri de düşünüldüğünde çok fazla şiddet sahnesiyle karşı karşıya geldikleri söylenebilir (Akarcalı, 1996, s.553).

Gözlemler şiddet ve adam öldürme sahnelerini izleyen çocuklarda şiddetli gerginlik ve endişe belirtilerinin görülmesine dikkat çekmektedir. Aynı görüntüler kimi çocuklarda uyuma zorluklarına, korkulu rüyâlara ya da kâbusların görülmesine yol açmaktadır. Öte yandan, televizyonda izlenen cinayetler, saldırgan davranışları artırdığı gibi bu şiddet eylemlerinin zamanla cinsel haz yerine de geçmeye başladığı görülmektedir (Yavuzer, 2002, s.226). Çocuklar, televizyondaki öldürme olaylarının ayrıntılı olarak sergilendiği, boğma, şişleme, işkenceyle konuşturma, öldüresiye dövme sahnelerinden korkmakta ve uzun süre etkisinde kalmaktadırlar. Saldırganlıkla en açık cinsel ilişkilerin birbirine karıştığı filmlerden çok tedirgin olmaktadır (Yörükoğlu, 1989,s.94).

Televizyondaki şiddet görüntüleri, yetişkinlere dönük programlardaki şiddet görüntüleri ve çocuk programlarındaki şiddet görüntüleri olmak üzere iki biçimde

ortaya çıkmaktadır. Bilindiği gibi, ailelerin pek çoğunda çocuklar, belli bir saate kadar anne-babayla birlikte televizyon izlemektedir. En azından haberlerin izlenmesinde aile birlikte olmaktadır. Aileler televizyon konusunda duyarlı ve dikkatli davranarak çocuklarına belli saatlerde kısıtlamalar getirirler dahi ne yazık ki çocuklarını çizgi filmlerdeki şiddetten koruyamamaktadır. Bir başka deyişle, birinden kaçarken diğerine yakalanmaktadırlar.

Televizyondaki çocuk programları fazlasıyla şiddet içermektedir. Özellikle de çizgi filmlerdeki şiddet görüntüleri çok fazladır ve yetişkin programlarına göre altı kere daha fazla şiddet içermektedir. Bu şiddet komik, esprili biçimde ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda şiddet çocuk için yaşamın doğal bir parçası haline gelmekte ve çocuk şiddete karşı duyarsızlaşmaktadır (Baltaş, 1996, s.25).

Çocuklar güvenli bir ortam içindeyken üstünlük duyabilecekleri durumlarda korkudan hoşlanırlar. Çocukların çizgi filmlerde gördükleri tehlikeler gerçeklerinin birer kopyasıdır. Kaba kuvvet gösterileri, yıldırım takipler, kötü adamların öldürülmesi çocukların yaşamda karşılaştıkları haksızlıklar yüzünden duydukları kin ve nefretin, şiddet fantezilerinin ve korkularının açık göstergesidir (Rogge, 1989, s.90).

Bazı çizgi filmlerde karakterler onca şiddetten sonra ayağa kalkabilmektedir. Bu durumda uygulanan şiddetin kişiye zarar vermediği gibi bir algılama söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, filmlerde sevilen karakterler karşılarındaki kişilere şiddet uyguladıklarında çocuklar tarafından coşku ve heyecanla izlenmekte ve kahramanın galip gelmesi yönünde tezahürat yapılmaktadır.

Singer ve Singer (1980) televizyonun etkisi ile ilgili yaptıkları bir araştırmada yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocukları iki gruba ayırmışlardır. Bir gruba yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiştir, ikinci gruba ise şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiştir. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyinin; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Eron ve Heusmann'ın (1982) ABD, Finlandiya ve Polonya'da yaptığı karşılaştırmalı araştırmada ise yine çocukların davranışları ile

televizyondaki şiddet arasında paralel bir ilişki görülmüştür. Araştırmanın sonucuna göre, televizyon izleme sıklığı önemli bir değişkendir ve kız çocukları da erkek çocukları kadar saldırgan davranışlar göstermektedir (www.ilf.ankara.edu.tr).

Şiddet ögesine çocuklar için hazırlanan çizgi filmlerde de yoğun bir biçimde yer verildiği görülmektedir. Bu çizgi filmlerden biri olan Pokemon ilk bakışta masum gibi olsa da içerdiği şiddet eğilimi ve büyüsel güç ile sürekli dikkatleri çekmektedir. Yayınlanan her bölümünde Pokemon denen yaratıkların birbirleri ve başkaları ile güç gösterisine girişmeleri, içinde büyüsel güç ve etki altına alma konusu sık sık işlenmektedir. Daha da önemlisi tamamen şiddet, saldırganlık, aşırı güçlü olma, sıra dışılık, mücadelede üstün olma, karşısındakine zarar verme, doğa üstü yeteneklere sahip olma gibi mesajları içermektedir (www.cocukaile.com). Filmde Pokemon'dan etkilenen küçük erkek bir çocuk, ailelerin hiç duymak istemeyecekleri şu sözleri söylemiştir: "Pokemon filmi benim kavga etme isteğimi artırıyor" (Chua-Eoan ve Larimer 1999, s.52).

Batıda yapılan araştırmalar, bir çocuğun 14 yaşına gelinceye kadar televizyonda ortalama 11000 cinayet sahnesine tanık olduğunu göstermektedir. Aynı araştırmalar, çizgi filmlerin %94'ünün şiddet ve cinayet konularına yer verdiğine işaret etmektedir. Bu durum, çocukların şiddete günlük yaşamlarında yer vermelerine neden olmaktadır. Nitekim, yapılan araştırmalarda şiddet içeren televizyon programlarının çocuklarda saldırganlığı artırdığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Araştırma bulguları aynı zamanda, çocukların televizyonda şiddet sahnelerinden farklı yönde etkilendiklerini göstermektedir. Örneğin, korkak bir çocuk, şiddet sahnelerini izleyince, saldırgan, vurucu ve kırıcı olmuyor; tersine korkaklığı ve ürkekliği artıyor. Öte yandan, geçimsiz, öfkeli bir çocuk televizyonda gördüklerini hemen bir arkadaşında denemeye kalkıyor. Başka bir deyişle, her çocuk, televizyondaki şiddetten kendi kişiliği doğrultusunda etkileniyor (Yaşar, 2000, s.106).

Haberlerde yer alan silah, bomba, kanlı bıçak, ambulans, çarpışan arabalar, birbirini vuran insanlar, yanan ormanlar, yanan ve yıkılan evlerin tümü olumsuzluk içermekte ve çocuklar tarafından da öyle algılanmaktadır. "Sana göre haber nedir?"

sorusuna gelen yanıtların içinde en çarpıcı olanlarına bakıldığında adeta büyüklere ders verir nitelikte olduğu görülmüştür. 6 yaşındaki bir kız çocuğu haberlerde sadece acınacak şeylerin olduğunu söylerken, 6 yaşındaki bir erkek çocuk ise haberlerde korku filmi seyrettiğini ifade etmektedir. Haberleri tek veya iki kelimeyle tanımlamaları istendiğinde ise ağırlıklı olarak "savaş-ölüm", "kaza-ölüm" kavramları ortaya çıkmıştır (Rigel, 1999, s.79).

ABD'de yapılan bir araştırmada ise televizyonun şiddet eğilimlerini ortaya çıkarttığı ve kışkırttığı neredeyse kanıtlanmış ve onaylanmıştır. Televizyon, beyazların oturduğu mahalleye zencilerin mahallesinden 10 yıl önce gelmiştir. Her iki mahallede de televizyon gelmeden önce ve geldikten sonraki suç oranlarında inanılmaz bir artış olduğu görülmüştür. Tek başına televizyondaki şiddet görüntülerinin çocukları şiddete yönelttiğini söylemek elbette doğru değildir. Ancak, araştırmalara göre, çocuğun şiddete başvurması, çocuğun bulunduğu aile ortamı, çevre ve eğitime koşut olarak değişim göstermektedir. Örneğin, sevgi ve huzur dolu bir ailede bulunan ve iyi bir eğitim alan bir çocukla, aile içinde şiddete maruz kalan, ya da ailede ve çevresinde şiddete tanık olan ve iyi bir eğitim olanağına sahip olamayan çocuklar, ve özellikle sokaklarda her türlü şiddetin içinde yaşayan çocuklar yan yana konduğunda ne demek istenildiği daha iyi anlaşılacaktır. Belki de deyim yerindeyse televizyondaki şiddet görüntüleri çocuğun şiddete başvurma nedenleri arasında ikincil ama önemli bir yer tutmaktadır (www.cocukaile.com).

Çocukların şiddet içeren programlardan etkilenmelerini engellemek için başta aileler olmak üzere eğitimciler ve program yapımcılarına sorumluluk ve görevler düşmektedir. Bu tür programlar aile ile birlikte izlenmeli ve program üzerinde tartışılmalıdır. Böyle bir davranış çocuğun gördüklerini daha az taklit etmesini sağlar. Çünkü çocukların televizyondan olumsuz etkilenmelerinde "gerçek" ve "fantezi" ayrımını yapamamalarının da katkısı vardır. Kısa bir programda özel ses ve görüntü efektlerinin nasıl elde edileceğini göstermek, şiddet ve saldırganlık sahnelerinin nasıl çekildiğini, stüdyoların nasıl işlediğini göstermek çocukların televizyondaki etkileyici sahnelere daha az inanmalarını sağlamaktadır (Mangır ve İnal, 1997, s.43-44).

1.2.4.2. Televizyondaki Reklamların Etkisi

Reklamlar, kısa süreli ve hareketli oldukları için çocukları pek çok programdan daha çok cezbetmekte ve dakikalarca gözlerini ayırmadan reklamların sonuna dek izlemektedirler. İzleme sırasında ise reklamın müziklerini ezbere söylemektedirler. Bu da henüz taze çocuk beyinlerinin tüketim arzusu ve marka istekleri ile doldurulmasına neden olmaktadır (www.cocukaile.com).

Çocuklar, yetişkinler için hazırlanmış programlar içinde özellikle reklam programlarından çok etkilenmektedirler. “Çocukların Televizyonu” kitabının yazarı Schneider, reklamcılığın çocukları etkilediğini belirtmektedir. Eğer böyle olmasaydı, bugün televizyonda çocuklara yönelik programlar da bulunmayacaktı. Son 40 yılda aşağıdaki bulgulara götürecek araştırmalar yapılmıştır. Buna göre çocuklar:

- Ürünleri dolaylı alırlar.
- Ürünlerin satın alınmasını etkilerler.
- Özel bir marka veya ürünün alımında etkin rol oynarlar.
- Ürünlerin alımını dolaylı olarak etkilerler (Öçal, 1997, s.41).

Çocuğun reklamlardan etkilenip etkilenmediği üzerine yapılan araştırmalarda yaşın büyük önemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Televizyonun büyük çocuklara göre küçük çocuklar üzerinde daha çok etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmalar 5 yaşındaki çocuğun ne kadar uzun süreyle televizyon izlerse, o kadar çok istek ileri sürdüğünü göstermektedir (Özer, 1999, s.65).

Televizyonun özel kuruluşlar elinde olduğu ABD gibi ülkelerde, Televizyon yayıncılığı en kazançlı işlerin başında gelmektedir. Yalnız çocuklarla ilgili reklamlar 600 milyarlık gelir sağlamaktadır. Amerikalı çocuk, bir yılda ortalama 2500 reklam izlemektedir. Bu reklamların %60'ı şeker, çikolata gibi yiyeceklerle ilgilidir. Oyuncak reklamları da küçümsenmeyecek bir orandadır. Bebekler konuşmaya başlarken ilk duydukları sözler, günde yüzlerce kez yinelenen reklamlardır (Yörükoğlu, 2000, s.98).

Reklamlar çocukların beslenme alışkanlıklarını da etkilemektedir. Çocuklar reklamlar sayesinde daha sağlıklı olan, ancak reklamı yapılmayan ürünlerden uzaklaşmaktadırlar. Örneğin, çocuklar susadıkları zaman bir bardak su yerine, bir şişe meşrubata yönelmekte; açlıklarını bastırmak için bir meyve yerine çikolatayı seçmektedirler. Anne-babalar tarafından çocuklara bu ürünleri yememeleri gerektiği hatırlatıldığında, çocuklar bunu pek dikkate almamakta yine de en çok izledikleri reklam ürününü seçmektedirler. Çocukların satın alma isteklerinin aileler tarafından reddedilmesi ise artan gerginliklere ve aile-çocuk çatışmasına neden olmaktadır (Topaloğlu, 1998, s.103-107).

Reklamların etkisiyle değişen beslenme ve tüketim alışkanlıkları ileride şişmanlık, kalp ve damar bozuklukları gibi sorunlar doğurabilmektedir (Yengin, 1993, s.62). ABD’de özellikle çocuklar arasında şişmanlık yaygındır. Bunun başlıca nedeni televizyon karşısında saatlerce kıpırdamadan oturmak ve abur cubur yemektir. Yiyecek reklamlarının ancak %4’ünün gerekli besinlere ayrıldığı düşünülecek olursa televizyonun ne ölçüde dengesiz beslenmeye yol açtığı kestirilebilir (Yörükoğlu, 2000, s.98).

Reklamlar, yetişkin bireylerin yanında, toplumda önemli bir çoğunluk olan çocukları da hedef alarak daha fazla tüketmeleri için her gün yüzlerce mesaj göndermektedir. ABD’de yapılan bir araştırmada, 2-11 yaş arası çocukların yılda ortalama 20.000 ticari ilana maruz kaldıklarını; bunun herhangi bir yerde 30-60 saniyelik sürelerle toplam 150-200 saat salt yayına karşılık geldiği ortaya çıkmıştır. Bu mesajların çoğu çerez, oyuncak, yiyecek, şeker, sakız gibi çocuklara yönelik reklamlardan oluşmaktadır (Öçal, 1997, s.41). ABD’de 1985 yılı içerisinde en çok satan 10 oyuncak türünün her biri için birer çizgi film bulunması ve bu çizgi filmlerin aynı yılda gösteriliyor olması dikkat çekicidir. Böylece bir yıl içinde 35 milyon adet He-Man figürü satan firmalar ortaya çıkmıştır (Kambir, 1995, s.42).

Çocuklar, yoğun reklam olgusunun ardından ortaya çıkan aşırı bir istek duygusu nedeniyle daha fazla tüketmek istiyorlar; bunu yapamayınca da yoksunluk duygusuna kapılıyorlar. Televizyonun bir diğer olumsuz etkisi ise çocukların dilinde meydana

getirdiği bozulmadır. Son yıllarda artış gösteren televizyon kanallarının ardından, yeni yeni kelime ve kelime grupları türetilmeye ve tüketilmeye başlanmıştır. ABD’de NBC tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre (Topaloğlu, 1998, s.114-115):

- Çocuklar, televizyonda en çok reklam programlarına ilgi duymaktadırlar.
- Çocuklar, televizyon reklamlarını yalnızca izlemekte, ayrıca mesajları belleklerinde tutmaktadırlar.
- Televizyonda reklamı yapılan mal, çocuklar tarafından tanınmakla da kalmamakta, aynı zamanda istenilmektedir.
- Marka imajı çocuklar üzerinde etkili olmaktadır.

Çocuklar televizyon reklamlarını seyrederken büyük zevk almaktadırlar. Bunda reklamların biçimsel özellikleri yoğun olarak taşınmasının büyük rolü vardır. Çocukların en çok sözünü ettikleri biçimsel özellik ise güldürüdür. Görsel güldürü her yaştaki çocuk tarafından anlaşılmaktadır. Eğer bir reklam komikse, müzikliyse ve animasyon içeriyorsa hoşlanma nedenidir (Mangır ve İnal, 1997, s.46).

Çocuklar neredeyse, doğumlarından itibaren televizyon izlemeye başlamış ve televizyondan fikir kapmak herhangi bir beceri gerektirmediğinden çok erken yaşlarda reklam izleyicisi topluluğunun önemli bir parçası olmuşlardır. Televizyonların tüketimin sınırlarını genişletmede oynadığı rolün ışığında çocuklar, özellikle reklam endüstrisi için önemli bir hedef haline gelmiştir. Birincisi, çocuğun elinde eskisinden daha fazla para vardır, ikincisi ve daha önemlisi çocuklar, ailelerin marka seçimlerinde başlıca etki faktörleri olarak görülmektedir. Üçüncüsü ise, onları küçükken yakalamanın ve marka sadakati aşılamanın kolay ve kalıcı olabilmesidir (Unnikrishnan, 1996, s.146-156).

Reklamalarda yer alan sloganların, mesajların altında mutlu yaşamlar vaad edilmekte ve bu yaşama ulaşmanın tek yolunun o ürüne sahip olmaktan geçtiği ifade edilmektedir. Çoğu kez yetişkin bireyleri bile etkileyen bu mesajlar, henüz toplumsallaşma ve yetişkin birey olma yolundaki çocuğu daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla çocuk, çalışmak, başarılı olmak, erdemli olmak gibi insani boyuttaki pek

çok değer yargısının yerine salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceye inandırılmaktadır (Burton, 1995, s.150).

Reklamlar daima daha fazla ve yeni gereksinmeler yaratmaktadır. Çocukların gerçek gereksinmelerini, gerçek olmayan gereksinmelerinden ayırt edebilmeleri oldukça zordur. Son zamanlarda çocukların büyük bir kısmının büyük mağazalardan çeşitli ürünler çaldıkları için mahkeme önüne çıkmalarında reklamların önemli bir rolü vardır (Yavuzer, 1998, s.244).

Çocuklar televizyon önünde duygusal olarak hissetmektedirler, fakat kanıt aramamaktadırlar ve çok defa da düşünmemektedirler. Yaratılış olarak, bu durum kanıtlamaya direnmeyi geliştirmemektedir. Bilişsel çalışmanın olmaması da çocuğun yorulmasını doğurmaktadır. Tüm bu genel durum, çocuğun televizyon yayınlarını kolayca emmesini ve içine çekmesini kolaylaştırmaktadır. Televizyon uyutmaktadır. Televizyon eğlendirmekte ve doyurmaktadır. Bu iki olanak, uyutmak için en fazla kullanılan yöntemdir (www.cocukaile.com). Öte yandan, televizyon izlerken programların sık sık reklamlarla kesilmesi, dikkatin sürekliliğinin yitirilmesine yol açmakta, yoğunlaşma kapasitelerinin bozulmasına neden olmaktadır (Revue, 1998, s.37).

Reklamcılar için önemli bir müşteri ve geleceğin tüketicisi olan çocuklar hem izleyici olarak hem de reklamda görsel öge olarak sıkça kullanılmaktadır. Bugünkü nesil, bir öncekine göre tüketime daha çok yönelmiştir. Televizyon yoluyla çocukların devamlı olarak, materyalist değerler taşıyan programlar ve reklamlarla karşılaşmalarının düşünce sistemleri üzerinde olumsuz izler bırakması kaçınılmazdır (Akyüz, 1998, s.12).

1.2.4.3. Televizyondaki Çizgi Filmlerin Etkisi

Çizgi filmler, okulöncesi çocukların en çok izledikleri çocuk programlarıdır. Çizgi filmler görsel ve işitsel özellikleri nedeniyle, okulöncesi çocuklar tarafından büyük sıklıkla ve ilgiyle izlenmektedir (Can, 1995, s.125). 1998'de TRT'nin yaptığı bir araştırmada çocuklar ileri teknolojinin kullanıldığı çizgi filmleri çok severek izliyorlar.

Genellikle eğlence yönü olan ve içinde şarkılar olan programlar ilgilerini çekiyor. (Dönmez, 1993, s.35).

Çizgi filmlerin çocuğun bilişsel ve duygusal davranışlarına yakın olması ve çizgi film kahramanlarıyla kolayca özdeşleşebilmesi çizgi filmlerin izlenme nedenidir (Güler, 1989, s.163). Çizgi filmlerin neden bu kadar çok izlendiği konusunda Wolf ve Fiske'nin düşünceleri ise şöyledir: Normal bir çocuk genelde egosunu güçlendirmek amacıyla çizgi filmleri izler. Çocuk çizgi kahramanlarda ego deneyimini bir takım yansımalarla genişletmeye çalışır. Daha sonra maceracılık aşamasında yenilmeyen bir kahramanda egosunu tatmin eder. Son olarak kendi ayakları üzerinde durur ve hayatın kendisi demek olan gerçek maceranın gerçek çizgi kahramanlarını benimser (www.ilef.ankara.edu.tr).

Okulöncesi çocuklar çizgi filmlerden dolayı ya da dolaysız olarak fazlasıyla etkilenmektedirler. En çok çizgi film kahramanlarının yaptığı hareketlerden, söyledikleri sözlerden etkilenmektedirler. Bu, onların arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden çizdikleri resimlere kadar yansımaktadır. Çizgi filmdeki olumsuz ve olumlu sözcükleri cümle dağarcıklarına; kahramanları kendilerine örnek alarak oyunlarına katmaktadırlar. Oyuncaklarına çizgi film kahramanlarının adını vermekte ve şiddete yönelik oyunları daha fazla oynamaktadırlar (Can, 1995, s.126).

Ülkemizde özel kanal sayısı arttıkça, yayınlanan çizgi film türü ve sayısı da artmıştır. Bilindiği gibi televizyondaki programların bazıları, çizgi filmlerin ise neredeyse tümü dış kaynaklıdır. Buna bir örnek son dönemlerin en çok izlenen çizgi filmi "Pokemon"dur. Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi bir çok tartışma yaratmasına rağmen hâlâ özel bir kanalda yayınlanmaktadır. İki çocuk kendini Pokemon'la özdeşleştirerek birisi kendini 5. kattan, diğeri ise 7. kattan atmıştır. Olayın biri 20 Ekim 2002 tarihli Radikal gazetesinde şu şekilde yer almıştır: "Pokemon gibi atladı". Tüm dünya çocuklarının bir numaralı çizgi filmi Pokemon faciaya neden oldu. 4 yaşındaki Ferhat oturduğu apartmanın 7. katından atlayarak ayağını kırdı. Ferhat "Neden düştün" diye soran doktora "Pokemon'u izledim, Pokemon gibi uçtum" dedi (www.ilef.ankara.edu.tr).

16 Aralık 1997 akşamında Japonya'da 700 çocuk titreme ve nöbet geçirerek hastaneye kaldırıldı. Çocuklardan %91'inin o anda televizyondaki Pokemon çizgi filmini seyrettiği saptandı. Hastaların yarısı hemen çizgi film sırasında diğer yarısı ise izleyen saatler içinde belirti vermeye başlamışlardı. Yapılan araştırmada Pokemon filminde kullanılan 12 Mhz'lik kırmızı-mavi renk değişimleri ve dalgalanmalar beyindeki odakları harekete geçirmiş ve bu da titreme nöbetlerinin oluşmasına yol açmıştı. Bunun üzerine yapılan araştırma sonucu çizgi film 4 ay boyunca gösterimden kaldırılmıştır (www.hurriyetim.com; Chua-Eoan ve Larimer, 1999, s.56).

Pokemonlar çocukların üstün olma arzularını açığa çıkarmaktadırlar. Pokemon oyunlarında üstün olmak için her şey vardır; kartların tüm kurallarını bilme ve hangi kartın daha çok işe yaradığını bilme gibi. Bu, çocukların oyunlarının kurallarını bilmeyen ve anlamayan anne-babalarından uzak bir şekilde eğlenebilecekleri bir dünyayı keşfetmelerine de olanak sağlar. Pokemon çizgi filmlerin video oyunları, çocukların oluşturdukları bu yapay dünyadan kopamayarak, gerçek dünyayla karıştırmalarına neden olmaktadır. Pokemon kartlarıyla oynanan oyunlarda ise çocukların birbirleriyle kart alışverişinde saplantısal davranışlar göstermelerine neden olmaktadır. 8 yaşın altındaki çocuklar satın aldıkları Pokemon paketlerinden, değerli kart çıkmadığında daha fazlasını satın almak istemektedirler. Aynı zamanda, kart oyunlarını oynarken de akranlarına karşı kaba kuvvet kullanmaktadırlar (Mc Laughlin, 1999, s.54).

Pek çok çizgi filmde dikkati çeken bir özellik de cinsiyet rol tanımlamaları olmaktadır. Bu tanımlamalarda çocuklar, bir kadın ya da erkek olarak nasıl olmaları gerektiğine ilişkin oluşturulmuş ideal tipleri görmektedir. Bu tiplerin özelliklerine baktığımızda kadınların zayıf, pasif, her zaman erkekten yardım talep eden, kurtarılmayı bekleyen taraf; erkeklerin ise evin geçimini sağlayan, yarışmacı, aktif, kurtarıcı, güçlü, hizmet talep eden taraf olduğu görülmektedir (Timisi, 1995, s.500-503).

1.2.4.4. Televizyonun Olumlu Etkileri

Bir iletişim aracı olan televizyonun, önde gelen işlevleri arasında eğlendirici ve öğretici olması vardır. Bunun yanında televizyon, bireylerin kendilerini tanıyabilmelerine, kişiliklerini geliştirebilmelerine ortam hazırlayan, zaman zaman onlara düşünme ve eleştirme fırsatı veren bir araçtır (Yavuzer, 2002, s.221). Evlerinde televizyonu olan aileler böylelikle çocukları için oldukça karmaşık ama değeri yadsınamayacak bir öğretmen, eğitici bir oyuncak edinmiş sayılırlar. Televizyonun, dünyayı tanımasında çocuğa büyük yardımı olmaktadır (Dodson, 1990, s.96).

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkilerinden biri de zihinsel gelişimi teşvik edici olmasıdır. Okulöncesi dönemde, zihinsel etkinliklerde görsel bilgiye dayalı şemalar, öyküyü hatırlama ve öyküyle ilgili yorumlar yapma sırasında daha sık kullanılmaktadır. Bir öyküyü radyodan dinleyen ya da televizyondan izleyen çocuklar karşılaştırıldığında, televizyondan öyküyü izleyenlerin bellekte daha kolay tutabildikleri gözlenmiştir. Öyküyü radyodan dinleyen çocukların melodileri, şarkı sözlerini sözcükleri, kalıp ifadeleri ve hitap biçimlerini daha iyi hatırladıkları görülmüştür. Öyküyü televizyondan izleyen çocukların ise tüm bunların yanı sıra hareket ve eylemleri, görsel eylemleri daha çok hatırladıkları, öyküyle ilgili resimleri sıraya koymada daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Bulgular görsel bilgilerin işitsel bilgilerden daha üstün olduğunu göstermektedir (Mangır ve İnal, 1997, s.41).

Çocukların televizyondan öğrendikleri bir gerçektir. “Yaşamın gizlerini anlayış” televizyonla verilebilir. Bunun yanında değerler de televizyondan öğrenilebilir. Televizyon, çocukların yöneltmedikleri, açığa kavuşturulmadıkları, denemeden yoksun kaldıkları alanlarda çocukları etkileyebilir (Halloran ve McQuail, 1973, s.11).

Frenette ile Caron (1995) yaptığı araştırmada televizyonun çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların, yayın sırasında elindeki uzaktan kumanda aletiyle program seçmesi, bilgi üretimine katılması, görsel kompozisyona müdahale etme olanaklarını sağlayan teknolojik gelişmenin, çocukların

öğrenmelerini kolaylaştıran ve eleştirel izleme becerilerini geliştiren programlar üretilmesi için yeni olanaklar sağladığı görülmektedir (Mutlu, 1999, s.123).

Televizyonun özellikle okulöncesi dönemde çocuğun dil gelişimini olumlu yönde etkileme oranı yüksektir. Çocuğun doğal dil ortamında yararlandığı bazı süreçler, televizyon izleme sırasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir nesneyi göstererek adını söylemek, çocuğa dil öğretirken sıkça kullanılan bir yöntemdir. Hatta televizyonun gösterebileceği nesnelere çocuğun günlük olarak çevresinde görebileceğinden daha fazladır. Yapılan bir çalışmada 15 dakikalık bir televizyon programı içinde 3-5 yaşındaki çocuklara 24 yeni sözcük değişik ortamlarda öğretilmiştir. Ayrıca, televizyon izleme sırasında annesiyle ya da diğer ebeveynlerle izlenen programla ilgili yapılan konuşmalar dil öğrenme süreci için zengin bir etkileşimdir. Bu etkileşim ebeveynle resimli kitap okurken ortaya çıkan etkileşime benzemektedir. Bu nedenle televizyona “Konuşan Kitap” denilebilir. Televizyon izleyen çocuk bütün kelimeleri anlamasa bile, bazı sözcüklere tanışıklık kazanmakta, kalıp ifadeleri tekrarlayabilmektedir (Mangır ve İnal, 1997, s.44).

1.2.5. Okulöncesi Eğitimde Televizyondan Yararlanma ve Çocuk Programlarının Sahip Olması Gereken Özellikler

Yapılan bilimsel araştırmalar, televizyonun okulöncesi dönem çocuklarının, sorun çözme, matematik ve dil becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu yönünde bulgular ortaya koymaktadır. Bu amaçla Amerika Birleşik Devletleri’nde, “Susam Sokağı”, “Bay Rogert’ın Komşusu”, “Elektrik Şirketi” gibi televizyon programları hazırlanmıştır (Yaşar, 2000, s.104). Bu programlar çocukları eğlendirirken aynı zamanda eğitmeyi de amaçlamaktadır.

Okulöncesi eğitim kurumlarında televizyondan bir eğitim aracı olarak yararlanılabilir. Zamanını yalnızca televizyon seyrederek geçiren bir çocuğun çok yönlü ve iyi bir gelişme göstereceğini düşünmek yanlış olur (Oktay, 2000, s.237). Bu nedenle, eğitimciler çocuklara izletecekleri programlarda seçici davranmalı ve televizyon izlemede belli ölçütleri göz önünde bulundurmalarıdır.

Okulöncesi çocukların televizyondan etkili bir biçimde yararlanması; bedensel, devinişsel, bilişsel ve kişilik gelişimlerine yardımcı olması, eğlendirmesi amacıyla hazırlanan programlarda temel ilkeler şöyle sıralanabilir (Özertem, 1983, s.181-182):

- Çocuğun bedensel ve devinişsel gelişimine katkıda bulunmak,
- Bilişsel gelişimine yardımcı olmak,
- Çocuğa; bedensel sağlık ve gelişimle ilgili konularda temel bilgiler vermek. Doğru beslenme ve temizlik anlayışını geliştirmek,
- Çocuğun; sevgi, saygı, güven, umut, mutluluk ve iyimserlik duygularını geliştirmek,
- Çocuğun ruh sağlığı ve gelişimi ile ilgili sorunlarına çözüm getirmek,
- Çocuğa kişiliğinin serbestçe oluşabilmesi ve gelişebilmesi için, önce kendi varlığını, aile ve toplum içindeki yerini, giderek doğayı, bilimsel olguları, toplumsal kurumları kavrayacak bilgileri vermek,
- Çocuğa toplum içinde uyumlu ve dengeli bir birey olarak yer alabilmesi için, bir arada yaşama, dayanışma, işbirliği yapma, sıra paylaşma, birbirini sevmek, birbirinin haklarına saygı gösterme ve bu hakları koruma gibi toplumsal yaşantının gerektirdiği temel ilkeleri benimsetmek,
- Çocuğun öğrenmeye ilişkin ilgisini artırmak, öğrenme, kavrama, düşünme, akıl yürütme ve hayâl kurma yeteneklerini geliştirmek,
- Çocuğun dil gelişimine yardımcı olmak.

Bu temel ilkeler amaçlanarak hazırlanacak televizyon programlarının okulöncesi çocuklarının eğitimine büyük katkılar sağlayacağı kesindir. Bunun için, uzman-yazar-sanatçı işbirliği gereklidir. Bu işbirliğini gerçekleştirecek kişi de programcıdır.

Program yapımcıları, televizyon ekranından yansıyan olumlu modelin çocuklar için ne kadar yapıcı ise, olumsuz modelin de o denli yıkıcı olduğunu bilmelidirler. Programcılar dili yeni öğrenmekte olan çocukları göz önüne alarak hatasız bir gramer ve yaşayan bir Türkçe'yle program oluşturmalarıdır. Çocuklar için hazırlanan

televizyon programlarında, özel bir eğitsel yöntem izlenmelidir. Yayınlardaki kavramlar soyut düzeyde verilmemeli, somut örneklerle çocuklara yaşatılarak aktarılmalıdır. Çocuk için hazırlanan televizyon dizisi, ondaki yardımseverlik, yurtseverlik ve insan severlik duygularını pekiştirmeli; ona, farklı konularda düşünme fırsatı vererek, gerektiğinde sentez, kıyaslama ve yorum yapabilmesine olanak sağlamalıdır. Çocuk programı sadece öğüt verme biçiminde sürdürüldüğü takdirde çocuk açısından etkililiğini kısa sürede yitirebilir. Çocuğa daima iyi değer vermek yerine kötü değer de verilmeli ki, böylelikle, çocuk iyiyi ve doğruyu kendi başına ayırt edebilmelidir (Yavuzer, 2002, s.222).

Televizyon yöneticilerinin, çocuğa yönelik yayın üretmenin önemli ve kutsal olduğu kadar, ciddi ve tehlikeli bir görev olduğunu da bilmeleri gerekir. Ülkemizde televizyonlarda yayınlanan çocuk program sayısı son derece azdır. Ayrıca, bu programlar, bizim kültürümüzü içermek yerine Batı ülkelerinden alınan dizilerin aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca, uzman pedagoğ ve psikoloğların işbirliğiyle hazırlanmadığından eğitimsel değerleri de ne yazık ki yetersizdir. Oysa, teknik açıdan bir programın hazırlanmasında bir kamera ne kadar önemli ise, eğitsel açıdan da bir pedagoğ o kadar gereklidir (Yavuzer, 2002, s.223).

Sonuç olarak, çocukların televizyondan zarar görmeden olumlu yönde etkilenmeleri için anne-babalar başta olmak üzere eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Televizyonun çocuk üzerinde etkileri konusunda yapılan araştırmaların da buna katkı sağlayacağı unutulmamalıdır.

1.2.6. İlgili Araştırmalar

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda ülkemizde çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Tokgöz (1980) "Eskişehir ve Yozgat'ta Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İlişisine Etkileri" konulu bir araştırma yapmıştır. Anket tekniğinin kullanıldığı bu araştırmada 410 anne-çocuk ikilisi ile görüşülmüştür. Araştırmanın ikinci bölümünde

araştırmanın televizyon ile ilgili bulguları dünyada yapılan araştırmanın bulguları ile karşılaştırılmıştır. Araştırmada, çocuğun becerili ve becerisiz tüketim davranışı ile aile çevresi yönünden kurulan varsayımları kanıtlamada bilişsel gelişim kuramının geçerli olduğu görülmüştür. Tüketimde cinsel farklılık erkek çocuk lehinedir. Ayrıca, çocuğa tüketime yönelik beceriler aile içinde öğretilmektedir. Yüksek öğrenimli anneler çocuklarına bu becerileri öğretirken, alt seviyedeki anneler çocuklarına yardımcı olmamaktadırlar. Televizyon reklamlarının, çocuğun bilişsel yetilerini biçimlendirdiği ve yönlendirdiği gibi aile içinde kişiler arasında haberleşmeyi de başlattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tayfur (1989) “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi” konulu araştırmasında televizyonun çocukları hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Televizyonun yaşamın gizlerini anlayışı, davranış ve değerleri öğretebilme, olayları somuta indirgeme, örnekleri çoğaltma ve sözcük dağarcığını genişletmede olumlu yönde etkili olduğu; ancak reklam ve şiddet içeren programların çocuklar üzerinde çekingenlik ve saldırganlık yarattığı; böylece, çocukların ruhsal gelişimine olumsuz etki yaptığı sonucuna varmıştır.

Can (1990) “Televizyonda Okulöncesi Çocuklara Yönelik Susam Sokağı Programı (İçerik ve Biçim Yönünden İncelenmesi)” adı altında bir araştırma yapmıştır. Araştırmada örneklem olarak alınan belli sayıdaki Susam Sokağı programı, tesadüfi olarak seçilip inceleme yoluna gidilmiştir. Her program, stüdyo, animasyon ve dış çekimler olarak biçim ve içerik olarak ele alınmıştır. Bu araştırma ile Susam Sokağı eğitim ağırlıklı bir program olarak uzman-programcı işbirliğinin olumlu örneklerinden biridir. Bu program, okulöncesi çocuklara yönelik eğitsel özellikler; nedeniyle, eğlendirirken eğitmeyi amaçlayan ve çocukların gelişimine katkı sağlamayı amaçlayan bir programdır. Bu özellikleriyle TRT’de okulöncesi çocuklara yönelik eğitim-gelişim ağırlıklı program eksikliğini giderdiği söylenebilir. Programın bir başka olumlu yönü ise evrensel özellikler taşıyan mesajların yanı sıra yerel mesajları da birlikte aktarmaya çalışmasıdır. Programla ilgili gazete ve televizyon dergilerinde olumlu eleştirilerin yer alması başarılı sayılmasının nesnel ölçülerinden biri olduğu sonucuna varılmıştır.

Özgen (1991) “Susam Sokağı Televizyon Programının Sayma, Sayı ve Sayısal İşlemler Bilgisi Hedefleri Doğrultusunda Etkisi” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırma deseninin oluşturulmasında öntest-sontest kontrollü grup deseninden yararlanılmıştır. Araştırma 60’ı deney 60’ı kontrol grubu olmak üzere 120 çocuk üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda; Susam Sokağı dizisinin bir bölümünü izleyen çocukların sayma, sayı ve sayısal işlemler bilgisi erişilerinde izlemeyenlere göre kazanç yönünde farklılık meydana geldiği görülmüştür. Dizinin ele alınan hedefler yönünden okulöncesi çocuklar üzerinde etkili olabileceği sonucuna varılmıştır. Bir başka elde edilen sonuç ise; diziyi izleyen çocukların erişileri üzerinde cinsiyetin, yaşın, anne eğitim düzeyi ve yuva deneyiminin bir etkisi bulunmadığıdır.

Can (1995) “Okulöncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada televizyonda yayınlanan 4 çizgi filmle ilgili olarak okulöncesi çocuklara 18 öğretmenlerine 24 soru yöneltilmiştir. Anketlerin değerlendirilmesi sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Okulöncesi çocukları çizgi filmlerden dolayı ya da dolaysız olarak fazlasıyla etkilenmektedirler. En çok da çizgi film kahramanlarının yaptığı hareketlerden, söylediği sözlerden etkilenmektedirler. Çizgi filmlerdeki olumlu ve olumsuz sözcükleri cümle dağarcıklarına katmaktadırlar. Kahramanları kendilerine model olarak oynadıkları oyunlara katmaktadırlar. Oyuncaklarına çizgi film kahramanlarının adlarını vermektedirler. Oynadıkları oyun çeşitleri değişmekte, şiddete yönelik oyunlara ağırlık vermektedirler. Okulöncesi çocuklarını en fazla şiddete yönelik çizgi filmler etkilemektedir. Olumlu değerler ve özellikler taşıyan çizgi filmler ise çocukları olumlu yönde etkilenmektedirler. Susam Sokağı programı içindeki çizgi filmler buna bir örnektir.

Öçal (1997) “Televizyonda Çocuk Programları” adlı araştırmasında 11 televizyon kuruluşunun haftalık yayın akışını incelemiştir. Araştırma sonunda şu sonuçlara varılmıştır: Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi, yaş, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik yapısına göre değişiklikler göstermektedir. Televizyon, sadece çocuk programları ile değil; yetişkinlere yönelik programlar, haberler ve reklamlarla da onların tutum ve davranışlarını belirleyen bir etki yapmaktadır. Yetişkin

dünyasına yönelik filmlerle sürekli karşı karşıya kalan çocuk özellikle şiddet unsuru taşıyan mesajların etkisi altında kalmaktadır. Televizyon tek başına iyi ya da kötü değildir; ancak, iyi ya da kötü olabilme gücü kesinlikle unutulmamalıdır.

Peri (1997) tarafından gerçekleştirilen “Okulöncesinde İzlenen Televizyon Programları” isimli çalışmada; ilk aşama olarak televizyon kanallarının çocuk programlarına ilişkin politikalarını ortaya koymaların sağlayacak görüşmeler yapılmış, ikinci aşamada ise anne- babalara anket uygulanmıştır. Anketler 188 aileye uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda; televizyonun çocuklar üzerindeki etkisine bakıldığında, hayâl dünyasının genişlemesi birinci sırada iken, bunu çocukların tavırlarındaki değişiklikler ve hırçınlaşmaları, saldırgan ve huzursuz olmaları izlemiştir. Çocukların cinsiyetleri ile programlardan etkilenmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Topaloğlu (1998) “Televizyon Reklamlarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri” adlı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Televizyon reklamcılığı, çocukların tüketici olarak toplumsallaşmasında, beslenme bilincinde, cinsiyet saptamasında, dili kullanmasında etkili olmaktadır. Televizyon reklamcılığı, çocuklarda satın alma isteği uyandırmaktadır. Çocukların satın alma isteklerinin miktarı, yaş, sosyo-ekonomik düzey, aile eğitimi, kültürel yetişimi, ilgi duydukları ürün sınıfı gibi diğer değişkenlere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, çocukların satın alma isteklerinin aile tarafından reddedilmesi bazı durumlarda artan gerginliklere ve aile-çocuk çatışmalarına yol açmaktadır.

Öztürk (1999) “Çocuğun Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi” konulu araştırmayı 8’i devlet, 7’si özel okul olmak üzere toplam 15 okulda gerçekleştirmiştir. Araştırmada, farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel çevreye sahip öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırma ile ülkemizde yayın yapan televizyon kanallarının çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmada, televizyonun çocukları daha çok olumsuz yönde etkilediği, olumsuz modeller sunduğu, nesiller arasında çatışmaya sebep olduğu, çocuğu hayata erken uyandırarak adeta çocukluğu yok ettiği, sosyalleşmesine olumsuz etki yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırma sonucunda şu

yargılara varılmıştır: Televizyon, çocuğa hiçbir zaman arkadaş olmaz. O kendine yüklenen komutları yerine getiren bir robottur. Ciddiye alınmamalı, çocuğu televizyonla baş başa bırakmaktansa ona hoşça vakit geçirecek başka olanaklar sağlanması gerekmektedir. Çocuklara televizyonu yasaklamak çare olamaz. Onlarda yasaklanan şeylere karşı aşırı bir merak vardır. Anne-baba olarak televizyon seyredilmesine rehberlik yapmak ve seçici davranmak gerekir.

Birgül (1999) “Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkileri” konusunda yaptığı araştırmada 450 aileye anket uygulanmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre; ailelerin sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine bağlı televizyon kullanma özelliklerinin aile içi ilişkiler üzerinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Buna göre aileler televizyon kullanmada bilinçlendirilmeli ve daha seçici davranmalıdırlar.

Altunöz (2000) tarafından gerçekleştirilen “5 Yaş Okulöncesi Eğitim Programlarında Görsel Öğelerden Hareketin Çocuklara Etkisi Örnek Olay: Deniz Yıldızı” adlı araştırmada 5 yaşındaki çocuklar gözlenmiştir. Araştırmanın amacı okulöncesi 5 yaş çocuklarına izletilen televizyon eğitim programında görsel öğelerden hareketin, çocukların bilgiye erişimlerindeki etkisinin nasıl olduğunu saptamaktır. Programı izleyen 10 okulöncesi çocuğu 3 ayrı sınıftan öğretmenleri tarafından seçilmiştir. Gruba televizyon izlemeden önce ve izledikten sonra testler uygulanmıştır. Bu araştırmada; okulöncesi için hazırlanan televizyon eğitim programlarında hareketin etkisi olduğu görülmüştür. Yine araştırmada; iyi tasarlanmış bir çocuk eğitim programının iletilerini göndermede başarılı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca böyle bir programı izleyen çocukların, anne-babalarının eğitim düzeyi ve çocukların geçmiş deneyimleri ne olursa olsun program iletilerini almaları daha kolay olacağı belirtilmiştir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda yurt dışında da yapılmış araştırmalar vardır.

Huesmann ve Eron (1960) tarafından Amerika’da 8 yaşındaki bütün çocuklar üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın 1971, 1981 ve 1994 yıllarında

izleme çalışmaları sürdürülmüştür. Araştırma sonucuna göre, 8 yaşında saldırganlık gösteren bir çocuğun seyrettiği şiddet içerikli program ile davranışı arasındaki nedensel bağlantı incelenmiştir. Araştırmacılar aynı çocuğun 19 yaşına geldiğinde gösterdiği saldırgan tutum ile seyrettiği şiddet programı arasındaki nedensel bağlantıyı da tespit ettikten sonra her ikisi arasında karşılaştırma yapmışlardır. Görülmüştür ki, izlenen program ile davranış arasındaki nedensel bağlantı 19 yaşında 8 yaşındakinden daha yüksektir. Eron, bu ülkedeki şiddet davranışlarının %10'undan televizyonun sorumlu olduğu sonucuna ulaşmış ve “Şayet televizyondaki şiddeti %10 azaltabilirsek, bu büyük bir başarı olacaktır” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Stein ve Friedrich (1972) Pennsylvania Üniversitesi'nde yaptıkları bir araştırmada, okulöncesi dönemdeki 100 çocuk üzerinde televizyon izledikten önce ve sonra gözlemler yapmışlardır. Çocuklar 2 hafta saldırgan davranışları ve yardımlaşma davranışları gözlenmiştir. Çocuklar araştırma yapılmadan önce üç gruba ayrılmıştır. Birinci gruba televizyonda Batman ve Superman çizgi filmleri, ikinci gruba Bay Rogers'in Komşusu programı, üçüncü gruba ise şiddet içermeyen programlar izletilmiştir. Programlar çocuklara 3 hafta boyunca, haftada 3 gün ve günde 1,5 saat süreyle izletilmiştir. Araştırma sonucunda; birinci gruptaki çizgi film izleyen çocuklar şiddet ve saldırgan davranışlar, Bay Rogers'in Komşusu programını izleyen çocuklar ise kibar olma, diğerlerinin haklarına saygılı olma gibi davranışlar göstermişlerdir (Bu davranışlar Bay Rogers'in özellikleridir). Şiddet içermeyen programları izleyen çocukların ise davranışlarında değişiklik olmadığı gözlenmiştir. Araştırmanın sonucunda çocukların izledikleri programlar onları olumlu ve olumsuz etkiliyor biçiminde yargıya varılmıştır.

Singer ve Singer (1980) Amerika'da Yale Üniversitesi'nde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada ilkokul çocuklarına televizyon hakkında bilgiler öğretmek için bir program geliştirmişlerdir. 2 okul ve zekâ düzeyleri 110 olan 230 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Bir deney grubu ve bir kontrol grubu oluşturularak, deney grubundaki çocuklara geliştirilen program dahilinde dersler verilmiştir. Araştırma öncesinde ve sonrasında testler uygulanmıştır. 3 ay sonra kontrol grubunda da dersler verilmiştir. Verilen dersler sonucunda deney grubundaki çocukların televizyonla ilgili

bilgilerinin kontrol grubundaki çocukların bilgilerine oranla oldukça çarpıcı bir artış gözlenmiştir. Araştırma sonucunda çocuklar özel televizyon efektlerini, televizyon reklamlarını ve ilânlarını, şirketlerin satışlarını artırmak için ne tür reklamcılık tekniklerini kullandıklarını, televizyon program giderlerini kimin karşıladığını, gerçek ve hayâl ürünü yapımlar arasındaki farkları, televizyonda şiddetin nasıl sunulduğu, çocuklara kendi televizyon izleme alışkanlıklarını nasıl kontrol etmeleri gerektiği, televizyonun çalışma ilkeleri hakkında bilgiler öğrendiler. Bu araştırmanın diğer bir önemli sonucu ise, derslerin, çocukların televizyon programlarındaki şiddetin gerçek olmadığını anlamalarına yardımcı olmasıdır.

Beron (1993) “Çocuk Programlarının Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada okulöncesi çocukların gelişiminde televizyonun etkisi ele alınıp belli başlı popüler programlar gözden geçirilip tartışılmış ve daha sonra televizyonun çocuklar üzerindeki etkisine yönelik yayınlar incelenmiştir. Bir rating skalası hazırlanmış ve çocuk programları yayınlanan birkaç televizyon kanalına uygulanmıştır. Televizyon programlarının olumlu ve olumsuz yönlerini tartışmak üzere okulöncesi çocuğu olan 60 ailenin görüşleri ile ratingler karşılaştırılmıştır. Buna ek olarak, araştırmacı, çocuklarla birlikte bu programları seyretmiştir. Araştırma sonucunda, çizgi filmler dahil olmak üzere televizyon programlarının aile değerlerine katkıda bulunmadığı ve çocuğun sosyal davranışlarıyla ilgili model oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Robinson (2001) tarafından yapılan “Çocukların Televizyon ve Video Oyunlarını Azaltmanın Saldırgan Davranışlara Etkisi” adlı araştırma, birbirleriyle benzer özelliklere sahip iki farklı devlet okulunda 9 ve 10 yaşlarında çocuklardan oluşan 225 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma 120 öğrenciden oluşan bir okul kontrol grubu, 105 öğrenciden oluşan diğer okul deney grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubuna 6 ay boyunca çocukların televizyon izleme, video ve video oyunlarını kullanımlarını azaltmak üzere, uzunlukları 30 ve 50 dakika arasında değişen toplam 18 ders verilmiştir. Başlangıçta her iki grupta da saldırgan davranışlarda bir farklılık yokken deney grubunda çalışma sonunda saldırgan davranışların %25 azaldığı görülmüştür. Bunun yanında kontrol grubundaki çocuklarla karşılaştırıldığında deney

grubundaki çocukların oyun alanlarındaki sözlü saldırgan davranışlarda da %50 azalma olduğu gözlenmiştir.

Görüldüğü gibi, televizyonun çocuklar üzerinde etkileri araştırmalarla da ortaya konmuş bir olgudur. Kuşkusuz, televizyonun çocukları olumlu ya da olumsuz etkilemesi anne-babanın ve eğitimcilerin bu konudaki tutumlarına bağlıdır. Bu nedenle, bu konudaki anne-baba ve öğretmenlerin görüşleri önem kazanmaktadır. Yapılan bu araştırma ile televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi ortaya konularak öğretmen ve anne-babalara rehberlik etmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusunda anne-baba ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Çocuklar günde kaç saat televizyon izliyorlar?
2. Çocuklar en çok hangi programları izliyorlar?
3. Çocuklar televizyon izlerken anne-babalar nasıl bir denetleme getiriyor?
4. Öğretmenler televizyondan yararlanıyorlar mı? Yaralanıyorlarsa nasıl?
5. Öğretmenler hangi etkinlikler sırasında televizyonun etkilerini gözlemliyorlar?
6. Anne-baba ve öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusundaki görüşleri nelerdir?
7. Televizyonun çocuk üzerindeki olumlu etkileri konusunda anne-baba ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
8. Televizyonun çocuk üzerindeki olumsuz etkileri konusunda anne-baba ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
9. Çocuklar televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyorlar?
10. Anne ve babalar televizyon programlarını seçerken nelere dikkat ediyorlar?

1.4. Araştırmanın Önemi

Okulöncesi dönem anne-baba ve eğitimcilerin üzerinde dikkatle durmaları gereken 0-72 ayı kapsayan ve insan yaşamında çok önemli yeri olan bir dönemdir. Çocukların daha sonraki yaşamlarında mutlu olmalarını sağlamak için bu dönemi iyi tanıyarak en iyi şekilde değerlendirmek gerekir. Çünkü, gelişim açısından bu yıllar kritik yıllardır. Okulöncesi eğitimin amacı; çocuğu doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar bedensel, psikomotor, duygusal, zihinsel ve dil gelişimini destekleyerek temel alışkanlıklar kazandırmaktır. Çocuğun, bu dönemde her yönüyle en iyi şekilde yetiştirilmesine özen göstermek anne-baba ve eğitimcilerin en büyük sorumluluğudur.

Ancak, kitle iletişim araçlarının kullanımının hızla yaygınlaştığı günümüzde aileler, çocuklarının eğitiminde tek başlarına etkili olamamaktadırlar. Çünkü, kitle iletişim araçları çocukları yoğun bir biçimde etkilemektedir. Kitle iletişim araçlarından çocuk üzerinde en fazla etkiye sahip olan araç ise televizyondur. Çocukların gelişimini etkileyen karmaşık ilişkiler ve yaşanan deneyimler yumağı içerisinde televizyonun rolü büyüktür. Çünkü, çocuk doğduğu günden itibaren televizyon ile etkileşim içine girmektedir. Televizyon çocuklara farklı ve değişik resimler, hareketler, müzikler ve eğlenceler sunmaktadır. Bunun yanı sıra gerçeği keşfetme, bilinmedik alanlara girme, dünyayı ve insanları daha iyi tanıma olanakları sağlamaktadır.

Bu olumlu etkilerinin yanında televizyonun, çocuklar üzerinde, saldırganlığı artırıcı etki yapma, yaratıcılığını engelleme, çocuğu yalnızlaştırma, şişmanlamasına yol açma, göz bozuklukları, omurga hastalıkları gibi sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. Ayrıca, çocukları yanlış tüketime yönlendirme gibi olumsuz etkileri de olmaktadır.

Televizyon, çocukları yetişkin insanlardan farklı etkilemektedir. Çünkü, çocuk bedensel, duygusal ve düşünsel bakımdan yetişkin insanlardan farklı özellik göstermektedir. Bu nedenle, televizyonun etkileri konusunda anne-baba ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Bu araştırmada televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırma, okulöncesi dönemde televizyonun okulöncesi çocuklar üzerindeki etkisi konusunda anne-baba ve öğretmen görüşlerini ortaya koymasđ; televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda anne-babalar ve öğretmenlere yol gösterici öneriler getirmesi, alandaki araştırma birikimini desteklemesi ve bu alanda çalışan araştırmacılara katkı getirmesi bakımından önemlidir.

1.5. Sayđtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayđlıdan hareket edilmiştir:

Anne-baba ve öğretmenler kendilerine yöneltilen soruları içtenlikle ve yansız olarak yanıtlamışlardır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. 2002-2003 öğretim yılında Kocaeli ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların öğretmenleri ve anne-babaları ile sınırlıdır.
2. Anne-baba ve öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin gözlemleri ile sınırlıdır.
3. Öğretmenlerin gözlemleri çocukların okullarında gösterdikleri davranışlarla sınırlıdır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın gerçekleştirildiği evren ve örneklem, verilerin toplanması, çözümü ve yorumlanmasında yararlanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan şey, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir biçimde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 1998, s.77).

Araştırmada, televizyonun okulöncesi çocukları üzerindeki etkisi konusunda öğretmen ve anne-babaların görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Öğretmen ve anne-babaların görüşlerinin ortaya konulması amacıyla, nitel araştırma yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmış, verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Kocaeli ilinde yer alan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların anne-baba ve öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle seçilen 7 okulöncesi eğitim kurumundan oluşturulmuştur. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü, bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme çoğu zaman, araştırmacının diğer örnekleme yöntemini kullanma olanağı olmadığı durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s.74). Çalışma evrenini oluşturan öğretmen ve anne-babalar ile ilgili bilgiler aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Araştırma yapılacak okulların ve okullardaki öğretmenlerin belirlenmesinden sonra, araştırmacı her okula telefon ederek yüz yüze görüşebilmek için randevu almıştır. Belirlenen günlerde okullara gitmiş, okul müdürü ve öğretmenlerle görüşmüştür. Bu görüşmede, araştırmanın amacını açıklayarak nasıl yürütüleceğini anlatmış ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma yapılmasında bir sakınca olmadığına ilişkin resmi izin belgesinin alındığı ifade edilmiştir. Görüşülen tüm okul müdürleri ve öğretmenler görüşme yapılması konusunda bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir. Bunun üzerine çalışma evrenine giren 10 öğretmen araştırma kapsamına alınmıştır. Öğretmenlerin kişisel özellikleriyle ilgili sayısal bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1'de görüldüğü gibi araştırmanın çalışma evrenine, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 7 okulöncesi eğitim kurumunda görev yapan 10 öğretmen alınmıştır. Öğretmenlerin meslekteki çalışma yılına bakıldığında en çok çalışma süresinin 26 yıl, en az çalışma süresinin 2 yıl olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 10 öğretmenden 4'ünün Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Önlisans mezunu, 5'inin Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği mezunu, 1'inin Kız Meslek Lisesi mezunu olduğu belirlenmiştir.

ÇİZELGE 1

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Özellikler	Grup	f
Okulun Adı	Özel Körfezim İ.Ö.O. Anasınıfı	2
	Yavuz Selim İ.Ö.O. Anasınıfı	1
	Petkim İ.Ö.O. Anasınıfı	1
	Mimar Sinan İ.Ö.O. Anasınıfı	2
	Yeni Turan Anaokulu	1
	Bülent Türker Anaokulu	2
	Körfez Kız Meslek Lisesi Anaokulu	1
Meslekteki Çalışma Yılı	2 yıl	3
	4 yıl	1
	8 yıl	1
	10 yıl	2
	12 yıl	1
	16 yıl	1
	26 yıl	1
En Son Mezun Olduğu Okul	Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Önlisans	3
	Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Lisans	2
	Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Lisans	1
	Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği	1
	Karadeniz Teknik Üniversitesi Anaokulu Öğretmenliği	1
	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Anaokulu Öğretmenliği	1
	Körfez Kız Meslek Lisesi	1

2.2.2. Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri

Araştırma yapılacak okuldaki öğretmenlerle görüşmeye gidildiğinde anne-babalarla da aynı konuda görüşme yapılacağı açıklanmıştır. Anne-babalar da kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Öğretmenlerden görüşme

yapılacak anne-babalarla tanışmak için yardım istenmiştir. Anne-babalar seçilerek görüşme için randevu alınmıştır. Araştırmacı belirlenen günlerde anne-babalarla görüşerek, kendilerine araştırmanın amacını ve nasıl yürütüleceğini açıklamıştır. Görüşülen tüm anne-babalar görüşme yapılması konusunda bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir. Bunun üzerine 5 anne ve 5 baba araştırma kapsamına alınmıştır.

Anne-babaların kişisel özellikleriyle ilgili sayısal bilgiler Çizelge 2’de verilmiştir.

ÇİZELGE 2

Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri

Özellikler	Grup	f
Eğitim Düzeyleri	Üniversite	3
	Yüksekokul	2
	Lise	3
	Ortaokul	1
	İlkokul	1
Yaşları	45–50	3
	35–40	4
	25–30	3
Meslekleri	Öğretmen	2
	Vergi Denetmeni	2
	Psikolog	1
	Ev Hanımı	2
	İşçi	2
	Sekreter	1

Çizelge 2’de görüldüğü gibi 10 anne-baba araştırma kapsamına alınmıştır. Anne-babaların eğitim düzeylerine bakıldığında 3’ünün üniversite, 2’sinin yüksekokul, 3’ünün lise, 1’inin ilkokul, 1’inin ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 10 anne-babadan 3’ü 45–50 yaş, 4’ü 35–40 yaş, 3’ü de 25–30 yaşlar arasındadır.

Meslekleri incelendiğinde ise 2'sinin öğretmen, 2'sinin vergi denetmeni, 1'inin psikolog, 1'inin sekreter, 2'sinin ev hanımı, 2'sinin işçi olduğu görülmektedir

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla kuramsal boyutunun oluşturmak için konuyla ilgili yazın taranarak araştırma, makale, tez, kitap, dergi v.b. incelenmiştir. Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak ve gerekli olan verileri toplamak için nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel veriler, öğretmenlerle ve anne-babalarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır.

Görüşme, iki veya daha fazla sayıda insan arasında belli bir amaç etrafında yapılan tartışma olarak tanımlanmaktadır. (Altunışık ve diğerleri, 2001,s.949). Bir başka ifadeyle görüşme, insanların perspektiflerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir tekniktir (Yıldırım, 1999, s.10). Görüşme, genellikle bir kişiyle ya da grupla yapılan amaçlı söyleşidir (Batu, 2000, s.39). Ancak, görüşme sırasındaki söyleşiler araştırmacı tarafından karşıdaki kişiden bilgi almak amacıyla yönlendirilme olarak tanımlanmıştır.

Görüşmeler; yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme olmak üzere üç ayrı biçimde gruplandırılmaktadır.

Yapılandırılmış görüşme; önceden yapılan ve ne tür soruların ne biçimde sorulup hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı biçimde saptayan ve görüşme planının aynen uygulandığı görüşmelerdir. Görüşmeciye bırakılan hareket özgürlüğü en düşük düzeyde tutulur. Yanıtların denetimi ve sayısallaştırılması kolaydır. Ancak görüşme tekniğinden beklenen anlam çıkarma ve içtenliği sağlama olanakları sınırlıdır (Karasar, 1998, s.167-1689).

Yapılandırılmamış görüşme tekniği; araştırmacı görüşülenle belirli konuları keşfetmeye çalışır. Görüşme sırasında çalıştığı problemle ilgili belirli özel alanlar keşfederse, daha ayrıntılı sorularla o alanları daha derinliğine irdelemeyi deneyebilir

(Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.93). Yapılandırılmamış görüşmede, belli bir sıraya konulmuş sorulara ihtiyaç yoktur. Araştırmacı görüşme sırasındaki spesifik durumlara uyacak sorular üretmeli, sormalı, araştırma sorularının yanıtlanmasına yönelik stratejiler geliştirmelidir (Altunışık ve diğerleri, 2001, s.192-193).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği; yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunu hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtları açmasını, ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme sırasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir (Türnüklü, 2000, s.547). Bu yöntemde araştırmacı iyi bir dinleyici olmalı, araştırma için yararlı olabilecek ayrıntıları yakalayabilmelidir. Araştırmacı ancak, sorunun cevabının fazla dağılması, ilgisiz alanlara kayması durumunda müdahale etmelidir (Altunışık ve diğerleri, 2001, s.193).

2.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasına karar verildikten sonra araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırmacı görüşme formunu hazırlarken kimi ilkeleri dikkate almıştır. Bunlar;

- Kolay anlaşılabilir sorular, yazma odaklı sorular hazırlama,
- Açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma,
- Çok boyutlu soru sormaktan kaçınma,
- Alternatif sorular ve sondalar hazırlama,
- Farklı türden sorular yazma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenlemedir.

(Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.101).

Araştırmacı bu ilkeleri göz önünde bulundurarak bir görüşme formu geliştirmiştir. Görüşme formu geliştirirken öncelikle sorulacak sorular ana başlıklar halinde oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılacak görüşme formunun içerik

geçerliliğini saptamak için görüşme formu alanında uzman kişilere verilmiş ve incelenmesi sağlanarak son biçimi verilmiştir. Bu amaçla uzmanlara, yapılan ön görüşmelerin dökümleri ve soru maddeleri verilerek kontrol etmeleri istenmiştir. Bu çalışmaların sonunda soru maddelerinin geçerliliği saptanmış ve sorular yeterli görülmüştür. Daha sonra 1 öğretmen ve 1 anne ile ön görüşme yapılmıştır. Bu öğretmen ve anne daha sonra araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu ön görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için önce öğretmenlerden daha sonra ise anne-babalardan randevu alınmıştır. Ön görüşmenin başlangıcında görüşmeci araştırmasının amacını ve nasıl yürütüleceğini öğretmenlere, anne-babalara açıklamış ve verilerin güvenilir biçimde elde edilebilmesi için görüşmeleri teybe kaydetme izni almıştır. Ön görüşme yapıldıktan sonra görüşme sorularına verilen yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda anlamakta güçlük çekilen ya da amacına tam olarak ulaşamadığı düşünülen soru maddeleri çıkarılmış ya da değiştirilmiştir. Böylece, sorular anlaşılır duruma getirilmiştir. Araştırmacı, bu yaptığı çalışmalar sonunda görüşme formunu yeniden düzenlemiştir.

Öğretmenler İçin Görüşme Soruları

1. Okulda televizyondan yaralanıyor musunuz? Yaralanıyorsanız nasıl yaralanıyorsunuz?
2. Çocuklarınız en çok hangi programları izliyorlar?
3. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
4. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?
5. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?
6. Televizyonun etkisi en çok hangi etkinlikler sırasında ortaya çıkıyor?
7. Çocuklar televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyorlar?
8. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ya da önerileriniz var mı?

Anne-Babalar İçin Görüşme Soruları

1. Çocuğunuz günde kaç saat televizyon izliyor?
2. Çocuğunuz hangi programları İzliyor?
3. Çocuğunuz televizyon izlerken nasıl denetleme getiriyorsunuz?
4. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
5. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?
6. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?
7. Çocuğunuz televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyor?
8. Televizyon programları seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
9. Bu konuda belirtmek istediğınız başka görüş ya da önerileriniz var mı?

2.3.2. Görüşme Kılavuzu

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin kaynak kişi ile karşılaştığı andan itibaren başlayan ve ayrıldığı anda son bulan görevlerini, değişen ayrıntıları da içeren bir belgedir. Bu belgede, görüşmecinin kendini nasıl tanıttacağı, amacını nasıl açıklayacağı, kaynak kişiden beklenenlerin neler olduğunun açıklanması, hangi soruların nasıl ve hangi sırada sorulacağı, kayıt işleminin nasıl yürütüleceği, görüşmenin hangi ifadelerle bitirileceği gibi ayrıntılar yer almaktadır (Karasar, 1998, s.169).

Görüşmeye başlamadan önce görüşmeci tarafından tüm bu ayrıntıları içeren yazılı bir görüşme kılavuzu (EK-2) hazırlanmıştır. Bu kılavuzda araştırmacı, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans öğrencisi olduğunu ve bu araştırmadan elde edilecek verilerin, Yüksek Lisans tezinin verilerini oluşturacağını belirtmiştir.

Araştırmacı, görüşülen öğretmen ve anne-babalara araştırmanın amacının, televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda kendilerinin görüş ve önerilerini almak olduğunu ifade etmiştir. Görüşme sırasında öğretmenlerden ve anne-babalardan

rahat olmalarını, bunun bir sorgulama olmadığını, araştırma için deneyimlerinden yararlanılacağı belirtmiştir.

Eğer sakıncası yoksa görüşme sırasında teyp kullanılacağı, bunun sebebinin de konuşma hızından dolayı yazılı kayıt tutulamayacağı olarak belirtilmiştir. Ayrıca, istemedikleri takdirde isimlerinin kayıtlara geçmeyeceği ve tutulan kayıtların sadece araştırma için kullanılacağı belirtilmiştir.

2.3.3. Görüşmelerin Yapılması

Araştırmacı görüşme ile ilgili verileri 29 Nisan–30 Mayıs 2003 tarihleri arasında toplamıştır. Görüşmeler öğretmen ve anne-babalarla daha önceden konuşularak kararlaştırılan yer ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Görüşme takvimi EK-8’de yer almaktadır.

Görüşmeler sırasında her görüşmeci için görüşme formu, görüşme kılavuzu, ses kayıt cihazı, ses kayıt bandı, yapışkan etiket, kalem ve silgi kullanılmıştır. Ayrıca, Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan görüşme izin belgesi (EK-1) okul müdürüne verilmiştir.

Görüşmeler sırasında öğretmenlere 8, anne-babalara 9 soru sorulmuştur. Ancak, bir soruya verilen yanıtla birlikte bir başka sorunun da yanıtı istenilen düzeyde verilmişse, yanıtlanmış olan soru sorulmayarak, bir sonraki soruya geçilmiştir. Her bir görüşme 25-30 dakika arasında gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Daha sonra elde edilen verilerin sayısallaştırılması yoluna gidilmiştir.

Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularına göre sınıflandırılabilceği gibi, veri toplama aşamalarında elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir. Bu analiz

türünde, daha önce de belirtildiği gibi veri kaynaklarından kimi alıntılar yapmak, çalışmanın güvenilirliği ve sağlığı açısından yararlı olabilir. Bu şekilde ayrıca çarpıcı görüşlerin yansıtılması da sağlanmış olur. Bu analizin amacı ham haldeki verileri okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir şekle sokulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler önce mantıki bir sıraya konulur. Daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır ve bazı sonuçlara ulaşılır. Son aşamada ise araştırmacı yorumların ışığında gelecekle ilgili tahminlerde bulunarak yeni açılımlara ulaşmaya çalışır. Özetlenecek olursa betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma.
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi.
- Bulguların tanımlanması.
- Bulguların yorumlanması (Altunışık ve diğerleri, 2001, s.222).

Araştırmacı, görüşme kılavuzuna uygun olarak öğretmen ve anne-babalarla gerçekleştirdiği bireysel görüşmeleri tamamladıktan sonra yukarıda verilen aşamalara uygun olarak verilerin çözümlenmesi işlemine geçmiştir.

Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma aşamasında, görüşme kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Kayıtların dökümü sırasında her öğretmen ve anne-baba için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında elde edilen ses kayıtları hiçbir değişiklik yapılmadan görüşme formuna dökülmüştür. Yazılı hale getirilen görüşmeler tek tek okunarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın alt amaçlarını oluşturan sorulardan yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında, daha önceden oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler tekrar okunmuş ve düzenlenmiştir. Görüşme soruları tek tek ele alınarak, her soru için verilen tüm yanıtlar doğrultusunda seçenekler sıralanmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda, her bir soru maddesinin altında soru ile ilgili yanıt seçeneklerinin yazılı olduğu “Görüşme Kodlama Anahtarı” kayıt formu oluşturulmuştur. Bulguların tanımlanması aşamasında, düzenlenen veriler

tanımlanarak daha kolay anlaşılır ve kolay okunabilir duruma getirilmeye çalışılmıştır. Burada yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen nitel veriler sayısallaştırılmıştır. Verilerin sayısal analizinde frekans hesapları kullanılmıştır.

Nitel verinin sayılara indirgenmesindeki amaç, istatistiksel yöntemlere başvurarak genellemeler yapmak veya sınırlı sayıdaki belirli değişkenler arasında ilişki aramak değildir. Amaç; güvenilirliği artırmak, yanlılığı azaltmak, tema ve kategoriler arasında karşılaştırma yapılmasına olanak tanımak ve küçük ölçekli bir araştırmanın veya bir durum çalışması sonuçlarının, daha sonra anket gibi araçlarla daha geniş bir örnekleme ulaşılarak tekrar sınanmasına olanak vermesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.177-178).

Görüşme kodlama anahtarlarında yer alan yanıt seçeneklerinin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla, görüşmelerin dökümünün yapıldığı anne-baba görüşme formlarından 5'i, öğretmen görüşme formlarından da 5'i yansız atama yoluyla seçilmiştir. Seçilen 10 görüşme için boş birer kodlama anahtarı hazırlanarak alanda uzman başka bir kişiye verilmiştir. Araştırmacı ve uzman, seçilen görüşme formlarını, birbirlerinden bağımsız olarak görüşme kodlama anahtarına göre değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmenin tutarlılığını belirlemek amacıyla işaretlenen görüşme kodlama anahtarları, her sorunun yanıtı tek tek incelenerek karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda görüşme kodlama anahtarına son şekli verilmiştir (EK-4, EK-5).

Araştırma güvenilirliğinin sağlanması amacıyla, görüşme kodlama anahtarı 10 öğretmen ve 10 anne-baba için çoğaltılmıştır. Araştırmacının kendisi ve alandan başka bir uzman, birbirinden bağımsız olarak araştırma kapsamındaki 10 öğretmen ve 10 anne-baba görüşme formlarını okuyarak görüşme kodlama anahtarında her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği kodlamışlardır. Kodlamalar sırasında sorulara verilen yanıtlarla ilgili seçenekler işaretlenirken yorum yapılmamıştır.

Genellik denildiğinde bulguların teorik ilgisinin olması anlaşılır. İçerik için gerekli olan zorunluluklar, bilimsel yöntemlerin yazılı delillere dayanarak

uygulanmasını ifade eder. Güvenirlilik ise olayların farklı uzmanlar tarafından aynı kategoriye bağlanmasıdır (Altunışık ve diğerleri, 2001, s.223).

Her öğretmen ve her anne-baba ile ilgili birer görüşme kodlama anahtarı oluşturulduktan sonra, araştırmacı ve uzmanın doldurduğu görüşme kodlama anahtarlarının tutarlılığı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yaparken, araştırmacının ve uzmanın işaretlediği her soru maddesini kapsayan yanıt seçeneği tek tek kontrol edilerek uzmanlar arası “Görüşme Birliği” ya da “Görüşme Ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman ilgili soruda aynı yanıt seçeneğini işaretlemişse uzmanlar arası “görüş birliği” olarak kabul edilmiştir. Soruya araştırmacı ile uzman farklı yanıt işaretlemişse, araştırmacının yaptığı analiz referans kabul edilerek görüşme ayrılığı kabul edilmiştir.

Gerçekleştirilen çalışmanın güvenilirlik hesaplanması Türnüklü’nün, Croll (1986, s.152), Robson (1993, s.222), Bekeman ve Gottman’dan (1997, s.60) aktardığı “Uyuşum Yüzdesi Formülü (Agreement Percentage)” kullanılarak yapılmıştır.

$$P = \frac{Na}{Na+Nd} \times 100$$

P:Uyuşum yüzdesi

Na: Uyum miktarı

Nd: Uyuşmazlık miktarı

Çizelge 3 ve Çizelge 4’de soruların güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği en yüksek olan sorudan en düşük olan soruya doğru sıralanmıştır.

ÇİZELGE 3**Öğretmenler İçin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri**

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri
Soru 1	%100
Soru 2	%100
Soru 3	%100
Soru 6	%100
Soru 7	%100
Soru 8	%100
Soru 4	%94
Soru 5	%94

Araştırmacı ve uzmanın sorulara ilişkin yaptığı işaretlemelerin birbiriyle tutarlılık oranı, sözü edilen formül yoluyla hesaplanmıştır. Öğretmenler için görüşme kodlama anahtarının güvenilirliğinin en düşük 4. ve 5. sorularda %94, en yüksek ise 1,2,3,6,7 ve 8. sorularda %100 olarak belirlenmiştir. Ortalama ise %98 olduğu ortaya çıkmıştır.

ÇİZELGE 4**Anne-Babalar İçin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri**

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri
Soru 1	%100
Soru 2	%100
Soru 3	%100
Soru 4	%100
Soru 7	%100
Soru 8	%100
Soru 9	%100
Soru 5	%91
Soru 6	%93

Anne-babalar için görüşme kodlama anahtarının güvenilirliği en düşük 5. soruda %91 ve 6. soruda %93, en yüksek güvenilirlik 1,2,3,4,7.8 ve 9. sorularda %100 olarak belirlenmiştir. Ortalama ise %98 olarak gerçekleşmiştir.

Yukarıda yapılan işlemler sonucunda kodlanan veriler, artık ham veri olmaktan çıkmış, araştırma için gerekli olan bölümler belirli tema ve kategoriler altında düzenlenmiştir. Bu aşamadan sonra, araştırmaya katılan öğretmenlerin ve anne-babaların görüşlerinin her tema ve kategori altında hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanmıştır. Daha sonra da belirli frekanslarla ifade edilmiştir. Bulguların yorumlanması aşamasında ise elde edilen bulgular açıklanmış ve ilgili araştırmalarla desteklenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgularla, bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bulgu ve yorumların sunulmasında, araştırmada kullanılan yöntemler ve araştırmanın temel amacı doğrultusunda ele alınan ve yanıtlanması gereken sorular sıra ile izlenmiştir. Bulgular ve yorumlar iki ana başlık altında sunulmuştur.

3.1. Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri” Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde, öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusundaki görüşlerini almak amacıyla, nitel yöntemlerden yarı yapılandırılmış görüşme ve betimsel analiz tekniği kullanılarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1. Öğretmenlerin “Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 5’de gösterilmiştir.

Çizelge 5’de görüldüğü gibi kendileriyle görüşülen öğretmenlerin 3’ü “Sınıfımda televizyon olmadığı için yararlanamıyorum” biçiminde görüş belirtirken, 7 öğretmen ise “Televizyondan yararlanıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Televizyondan yararlandığını belirten öğretmenlerden 6’sı “VCD izletiyorum”, 5’i “Çizgi film izletmek amacıyla kullanıyorum”, 3’ü ise “Çocuk programları izletiyorum” yanıtı vermişlerdir. 1 öğretmen ise “Belgesel programlar izletiyorum” yanıtı vermiştir.

ÇİZELGE 5

Öğretmenlerin “Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Okulda Televizyondan Yaralanıyor musunuz? Yaralanıyorsanız nasıl yararlanıyorsunuz?	f
a) Sınıfımda televizyon olmadığı için yararlanamıyorum.	3
b) Televizyondan yararlanıyorum.	7
b1) VCD izletiyorum.	6
b2) Çizgi film izletiyorum.	5
b3) Çocuk programları izletiyorum.	3
b4) Belgeseller izletiyorum.	1
Toplam	25

“Sınıfımda televizyon olmadığı için izletemiyorum” biçimde görüş bildiren (Fatma, Canan ve Feyza) öğretmenlerden Canan Öğretmen, “*Televizyon doğru kullanıldığında okulöncesi çocukları üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşünmüyorum. Televizyon kullanma imkânım olsaydı öğretici amaçlı televizyonu kullanmak isterdim*” (st. 30-33) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

“VCD izletmek amacıyla kullanıyorum” biçiminde görüş bildiren (Berna, Emine, Gülten, Selma, Elvan ve Çiğdem) öğretmenlerden Elvan Öğretmen, “*Gün içerisinde sınıfta işlediğimiz konuları (trafik, hayvanlar, sağlığımız vb.) pekiştirmek amacıyla izletiyoruz. Hem görsel, hem de işitsel olduğu için çocuğun daha fazla ilgisini çekiyor ve öğrenme daha kolay oluyor*” (st. 78-83) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

“Çizgi film izletiyorum” biçiminde görüş bildiren (Berna, Emine, Gülten, Selma ve Çiğdem) öğretmenlerden Selma Öğretmen, “*Çizgi filmler çocukları eğlendiriyor, bu*

amaçla izletiyorum. Aynı zamanda okuldan çıkmamıza yakın onları sakinleştirmek için izletiyorum” (st. 27-30) sözleriyle düşüncelerini dile getirdi.

“Belgesel izletiyorum” biçiminde görüş bildiren Berna Öğretmen, “*Gün içerisinde takip ediyorum ve belgesel programlar yayınlanıyorsa izletiyorum. Çocuklar özellikle hayvanlarla ilgili belgeselleri severek izliyorlar*” (st 74-78) sözleriyle düşüncelerini dile getirdi.

“Çocuk programları izletiyorum” biçiminde görüş bildiren (Emine, Demet ve Berna) öğretmenlerden Emine Öğretmen, “*TRT GAP’ta yayınlanan Benimle Oynarmısın programını izletiyorum. Bu programın eğlendirici ve aynı zamanda öğretici olduğuna inanıyorum. Bu programlarda bizim öğretmek istediğimiz kavramlar veriliyor ve çocuklar buradan çok daha kolay öğreniyorlar*” (st 40-45) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Çizelge 5’te görüldüğü gibi, kendisiyle görüşülen öğretmenlerin çoğunluğunun televizyondan yararlandıkları ve de televizyondan yararlandığını belirten öğretmenlerin televizyonu daha çok VCD izletmek ve çizgi film izletmek amacıyla izlettikleri söylenebilir. Ayrıca, kimi öğretmenlerin çocuklar için hazırlanmış programları izlettikleri, bir öğretmenin ise belgesel programları izlettiği görülmektedir. Televizyondan yararlanmadığını belirten öğretmenler ise, sınıflarında televizyon olmadığı için izlemediklerini, ancak televizyonun eğitimde kullanılabileceğini düşünmektedirler.

Araştırmanın bu bulgusu, Can’ın (1995) yaptığı araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Can’ın yaptığı çalışmada da okulöncesi kurumlarda genellikle çizgi film seyrettirildiği ve öğretmenlerin çocukları bir arada tutmak ve onları daha rahat kontrol etmek için çizgi film saatlerini artırdıkları sonucuna varılmıştır.

3.1.2. Öğretmenlerin “Çocuklarınız Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Çocuklarınız Hangi Programları İzliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 6’da gösterilmiştir.

ÇİZELGE 6

Öğretmenlerin “Çocuklarınız Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuklarınız En Çok Hangi Programları İzliyor?	f
a) Dizi filmleri (Çocuklar Duymasın, Zerda, Asmalı Konak, Yılan Hikâyesi , Sihirli Annem, Kınalı Kar, Çiçek Taksi)	8
b) Çizgi filmler (Bugs Bunny, Pokemonlar)	8
c) Çocuk Programları (Benimle Oynarmısın, Duma Duma Dum)	3
d) Reklamlar	3
e) Polisiye Filmler	3
f) Müzik kanalları	2
g) Korku filmleri	1
h) Haberler	1
Toplam	29

Çizelge 6’da görüldüğü gibi kendileriyle görüşülen öğretmenlerin 8’i soruya “Dizi filmleri izliyorlar”, 8’i “Çizgi filmleri izliyorlar”, 3’ü “Çocuk programları izliyorlar”, 3’ü “Reklamları izliyorlar”, 3’ü “Polisiye filmleri izliyorlar”, 2’si “Müzik kanallarını izliyorlar”, 1’i “Korku filmleri izliyorlar”, 1’i ise “Haberleri izliyorlar” yanıtını vermişlerdir.

“Dizi filmleri izliyorlar” biçiminde görüş bildiren (Demet, Gülten, Çiğdem, Selma, Canan, Fatma, Berna ve Emine) öğretmenlerden Emine Öğretmen, “Çocuklar Duymasın dizisini evlerinde izliyorlar ve çok etkileniyorlar. Orada konuşulanlar ertesi

tutum ve davranışlarını belirleyen bir etki yaptığı sonucuna varmıştır. Çünkü, Öçal'ın çalışması dolaylı da olsa çocukların televizyondaki tüm programları seyrettikleri yönünde bir sonuç ortaya koymaktadır.

3.1.3. Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 7’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 7

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.

Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?	f
a) Daha çok olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum.	4
b) Hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum.	3
c) Televizyonun etkilerini çok fazla görmüyorum.	2
d) Olumsuz etkileri var fakat bunların kalıcı etkisi olmadığını düşünmüyorum.	1
Toplam	10

Çizelge 7’de görüldüğü gibi kedileriyle görüşülen öğretmenlerin 4’ü “Daha çok olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum”, 3’ü “Hem olumlu hem de olumsuz etkileri var”, 2’si “Televizyonun etkilerini çocuklar üzerinde çok fazla görmüyorum”, 1’i “Olumsuz etkisi var fakat bu etkinin kalıcı olmadığını düşünüyorum” yanıtını vermişlerdir.

“Daha çok olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum” biçiminde görüş bildiren (Berna, Fatma, Elvan ve Demet) öğretmenlerden Berna Öğretmen, “*Bir öğrencim kutumun içinde oynayan minik insanlar biçiminde televizyonu ifade etmişti. Çocuklar*

üzerinde gerçekten çok etkili olduğumu düşünmüyorum ama bu etki bana göre daha çok olumsuz” (st. 53-58) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Televizyonun etkilerini çok fazla görmüyorum” biçiminde görüş bildiren (Gülten ve Selma) öğretmenlerden Gülten Öğretmen, “Çocuklar üzerinde çok fazla televizyonun etkilerini görmüyorum. Bunun sebebi de bence anne-babaların eğitim düzeyinin yüksek olması ve televizyonun etkileri konusunda yaptığımız veli toplantılarında konuşuyor olmamız” (st. 63-68) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

Çizelge 7’deki verilerden de anlaşılacağı üzere kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerinde etkili olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu televizyonun olumlu etkilerinin olduğu fakat olumsuz etkilerinin daha fazla olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden ikisi farklı olarak televizyonun etkisini çok fazla görmediklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen ise televizyonun çocuklar üzerinde etkili olduğunu ancak bu etkinin kalıcı olmadığını ifade etmiştir. Bu bulgulardan öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerinde etkili olduğunu ancak olumsuz etkisinin biraz fazla olduğunu düşündükleri söylenebilir.

3.1.4. Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 8’de gösterilmiştir.

Çizelge 8’de görüldüğü gibi kendileriyle görüşülen öğretmenlerin tümü “Kavramları öğreniyorlar”, 5’i “Dünyadaki başka hayvan ve insanların varlığını öğreniyorlar, gündemdeki olaylardan haberleri oluyor”, 5’i “Kelime hazinelerini geliştiriyor (Türkçe’yi daha iyi kullanıyorlar)”, 4’ü “Süt içme, diş fırçalama gibi olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar”, 2’si “Kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar”, 2’si “Dikkat süreleri artıyor”, 2’si “Aile içindeki iletişimi artırıyor”, 2’si “İyi günler, teşekkür ederim gibi nezaket cümlelerini öğreniyorlar”, 2’si “Farklı kültürleri öğreniyorlar”, 2’si “Çocukları yaşadıkları sorunlardan uzaklaştırıp rahatlamalarını

sağlıyor ve sakinleştiriyor”, 2’si “Toplumsal kuralları öğreniyorlar“, 1’i “Televizyondan öğrenme daha kolay oluyor”, 1’i “Yarışma programları çocukların cesaretlenmesini sağlıyor”, 1’i “Yalan söylememe gibi doğru davranışlar öğreniyorlar”, 1’i “Çocukların soru sorma yetenekleri gelişiyor”, 1’i ise “Anne-baba-çocuk ilişkilerini izleyip doğru ve yanlışın ne olduğunu öğreniyorlar” yanıtını vermişlerdir.

ÇİZELGE 8

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?”

Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?	f
a) Çeşitli kavramları öğreniyorlar.	10
b) Dünyadaki başka hayvan ve insanların varlığını öğreniyorlar, gündemdeki olaylardan haberleri oluyor.	5
c) Kelime hazineleri gelişiyor (Türkçe’yi daha iyi kullanıyorlar).	5
d) Olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar (süt içme, diş fırçalama).	4
e) Kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar.	2
f) Dikkat süreleri artıyor.	2
g) Aile içindeki iletişimi artırıyor.	2
h) Nezaket cümlelerini öğreniyorlar (İyi günler, teşekkür ederim, özür dilerim).	2
ı) Farklı kültürleri öğreniyorlar.	2
i) Çocukları yaşadıkları sorunlardan uzaklaştırıp rahatlamalarını sağlıyor, sakinleştiriyor.	2
j) Toplumsal kuralları öğreniyorlar.	2
k) Televizyondan öğrenmeleri daha kolay oluyor.	1
l) Yarışma programları çocukları cesaretlendiriyor.	1
m) Doğru davranışlar öğreniyorlar (yalan söylememe gibi).	1
n) Çocukların soru sorma yetenekleri gelişiyor.	1
o) Anne-baba-çocuk ilişkilerini izleyip doğru ve yanlışın ne olduğunu öğreniyorlar	1
Toplam	43

Öğretmenlerin tümü “Çeşitli kavramları öğreniyorlar” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Emine Öğretmen, *“Televizyon daha kolay öğrenmelerini sağlıyor. Sınıfta bir resim gösterdiğinizde o kadar ilgilerini çekmiyor ama televizyondan gördüklerini unutmuyorlar. Özellikle eğitici programlardan şekil, sayı, boyut gibi kavramları öğreniyorlar”* (st. 722-727) derken, Berna Öğretmen, *“Susam Sokağı programı çocuklara bir şey öğretmek için güzel bir programdı. O programda bütün kavramları öğretiyorlardı. Biz nasıl kuklaları, kostümleri kullanıyorsak onlar da bunu kullanarak öğretiyorlar. Özellikle soyut kavramları öğretmede televizyon kullanılmalı”* (st. 150-155) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Dünyadaki olaylardan haberleri oluyor” biçiminde görüş bildiren (Emine, Selma, Çiğdem, Canan ve Feyza) öğretmenlerden Çiğdem Öğretmen, *“Çocukların dünyaya bakış açıları değişiyor. Dünyadaki başka insanları ve hayvanları tanıyorlar bu sayede. Okulumuzda biz de belgesel nitelikte CD’ler izletiyoruz. Çocuk bu şekilde görmediği olayları ya da nesnelere görüp yaşantısına katabiliyor”* (st. 183-196) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir. Feyza öğretmen ise, *“Çocuklar evde belgesel izliyorlar ve gelip sınıfta anlatıyorlar. Örneğin kangurular yavrularını cebinde taşıyor, yılan fareyi nasıl yedi, zürafanın ağaç kadar büyük olduğunu öğreniyorlar. Ben sınıfta ne kadar anlatırsam anlatayım çocuk televizyonda gördüğü zaman unutmuyor”* (st. 701-706) ifadesini kullanmıştır.

“Olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar” biçiminde görüş bildiren (Fatma, Canan, Feyza ve Emine) öğretmenlerden Feyza Öğretmen, *“Çocuklar reklamlardan olumlu davranışlar öğrenebiliyorlar. Süt reklamında ineklerin sevimli biçimde kullanılışıyla çocukları süt içmeye teşvik ediyor, sabun reklamında çocukların elini yıkaması hoşlarına gidiyor ve onlar gibi davranıyorlar”* (st. 436-441) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar” biçiminde görüş bildiren (Çiğdem ve Canan) öğretmenlerden Çiğdem Öğretmen, *“Çocuğun kendini tanımasına ve ifade edebilmesine yönelik programlar var. “Ben de onun gibi yapabiliyorum, ben de onun gibi düşünmüyorum” diyerek televizyondaki kahramanla özdeşim kuruyor. Aile bu*

konuda bilinçli olmalı. Çocuk nasıl olsa hareketsiz, ben işimi yapıyorum dememeli” (st.1050-1055) ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 8’de görüldüğü gibi görüşme yapılan öğretmenlerin çoğu televizyonun olumlu etkileri konusunda benzer görüşler dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin tümü televizyon sayesinde çocukların çeşitli kavramları öğrendikleri görüşünde birleşmişlerdir. Bunun yanında kendileriyle görüşülen öğretmenler; dünyadaki başka hayvan ve insanların varlığını öğreniyorlar, gündemdeki olaylardan haberleri oluyor, kelime hazinesini geliştiriyor (Türkçe’yi daha iyi kullanıyorlar), olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar, kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar, dikkat süreleri artıyor, aile içindeki iletişimi arttırıyor, nezaket cümlelerini öğreniyorlar (iyi günler, teşekkür ederim gibi), farklı kültürleri öğreniyorlar, çocukları yaşadıkları sorunlardan uzaklaştırıp rahatlamalarını sağlıyor ve sakinleştiriyor, toplumsal kuralları öğreniyorlar, televizyondan öğrenme daha kolay oluyor, yarışma programları çocukların cesaretlenmesini sağlıyor, doğru davranışlar öğreniyorlar (yalan söylememe gibi), çocukların soru sorma yetenekleri gelişiyor, anne-baba-çocuk ilişkisini izleyip doğru ve yanlışları öğreniyorlar biçiminde televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu yöndeki etkileri konusunda görüş bildirmişlerdir. Buradan öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerinde çok yönlü olumlu etkileri olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Araştırmanın bu bulgusu, Tayfur’un (1989) yaptığı araştırmadaki; televizyonun, çocuklara yaşamın gizlerini anlamada, davranış ve değerleri öğretmede, olayları somuta indirgemede, örnekleri çoğaltma ve sözcük dağarcığını genişletmede olumlu yönde etkili olmaktadır bulgusuyla tümüyle örtüşmektedir.

3.1.5. Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 9’da gösterilmiştir.

ÇİZELGE 9

Öğretmenlerin “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.

Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?	f
a) Arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlar sergiliyorlar.	7
b) Uyku düzenleri bozuluyor.	4
c) Çocuğu bireysel yaparak çevresinden uzaklaştırıyor. Diyalog eksikliği yaşıyorlar, sosyalleşemiyorlar.	4
d) Dil bozukluğuna yol açıyor, Türkçe’yi yanlış öğreniyorlar.	4
e) Beslenme alışkanlıklarını bozuyor. Sağlıksız beslenmelerine yol açıyor (Abur-cubur yeme gibi).	4
f) Argo kelimeler öğreniyorlar.	3
g) Okula devamlarını etkiliyor.	3
h) Televizyonda izledikleri soyut şeyleri algılamakta zorlanıyorlar.	3
ı) Oyun vakitlerini kısıtlıyor ve hareketsiz kalıyorlar.	3
i) Yaratıcılıklarının gelişmesini engelliyor. Kendileri gibi olmuyorlar.	2
j) Cinsel gelişimlerini olumsuz etkiliyor.	2
k) Davranış bozukluğuna yol açıyor (yalan söyleme gibi).	1
l) Yanlış tüketime yönlendiriyor.	1
m) Kahramanların yaptıklarını yapamayınca hayâl kırıklığına uğruyorlar.	1
n) Haberlerden ve korku filmlerinden etkilenip, korkuyorlar.	1
o) Sorunlarını televizyondan gördükleri gibi çözmeye çalışıyorlar. (Vurma, küfür, bağırma, kavga etme).	1
Toplam	44

Çizelge 9 incelendiğinde, kendisiyle görüşülen öğretmenlerden 7’si “Arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlar sergiliyorlar”, 5’i “Uyku düzenlerini bozuyor”, 4’ü “Çocuğu bireysel yaparak çevresinden uzaklaştırıyor. Diyalog eksikliği yaşıyorlar, sosyalleşemiyorlar”, 4’ü “Dil bozukluğuna yol açıyor, Türkçe’yi yanlış öğreniyorlar”, 4’ü “Abur-cubur yeme gibi yanlış beslenme alışkanlıkları kazandırıyor

ve sağlıksız beslenmelerine yol açıyor”, 3’ü “Argo kelimeler öğreniyorlar”, 3’ü “Okula devamlarını etkiliyor”, 3’ü “Televizyonda izledikleri soyut Şeyleri algılamakta zorlanıyorlar”, 3’ü “Oyun zamanlarını kısıtlıyor”, 2’si “Yaratıcılıklarının gelişmesini engelliyor”, 2’si “Cinsel gelişimlerini olumsuz etkiliyor”, 1’i “Davranış bozukluğına yol açıyor (Yalan söylemeyi öğreniyorlar)”, 1’i “Yanlış tüketime yönlendiriyor”, 1’i “Televizyon kahramanlarının yaptıklarını yapamayınca hayâl kırıklığı yaşıyorlar”, 1’i “Haberlerden, korku filmlerinden etkilenip korkuyorlar”, 1’i “Sorunlarını televizyondan gördükleri gibi çözmeye çalışıyorlar (Vurma, küfür, bağırma, kavga etme)” yanıtını vermişlerdir.

“Arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlar gösteriyorlar” biçiminde görüş bildiren (Çiğdem, Fatma, Berna, Canan, Selma, Demet ve Feyza) ğretmenlerden Demet ğretmen, “*Saldırgan davranışlar gösterebiliyorlar ve bence bunu televizyondan görüyorlar. Evcilik oynarken ya da başka bir oyunda bunu arkadaşlarına uyguluyorlar. “Oyuncak bıçakla arkadaşımı kestim, onu öldürdüm ğretmenim” diyorlar, birbirlerine tekme attıkları oluyor. Savaşın gündemde olmasının da etkisi var bunda*” (st. 106-109) derken, Emine ğretmen, “*Birbirlerinin kolunu büküyorlar, boyunlarını çeviriyorlar, birbirlerine vuruyorlar. Neden böyle yaptıklarını sorduğumda, asker gibi savaştıklarını söylüyorlar*” (st. 65-68), Fatma ğretmen ise, “*Çizgi filmlerde dahi Şiddet sahneleri var. Çocuklar izledikleri filmlerin kahramanlarıyla bütünleşiyorlar ve birbirlerine saldırgan davranışlarda bulunuyor, hatta kavga ediyorlar. Geçen gün sınıfta savaş mitingi yapmaya başladılar “Savaşa hayır” daha sonrada tıpkı televizyonda gördükleri gibi birbirlerini itip kakmaya başladılar*” (st.83-88) sözleriyle görüşlerini dile getirdiler.

“Uyku düzenleri bozuluyor” biçiminde görüş bildiren (Çiğdem, Berna, Canan ve Elvan) ğretmenlerden Çiğdem ğretmen, “*Geç saatte yayınlanmasına rağmen dizileri izliyorlar. Hatta izlemeleri için birbirlerini dahi etkiliyorlar. Aileler uyku saatlerini ayarlayamıyorlar. Benim ğrencilerim ğlenci. Çocuk geç saatte yatıp geç kalksın diye aile neyi izliyorsa çocuğa da onu izletiyor*” (st. 332-337) ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 9’da görüldüğü gibi görüşme yapılan öğretmenler televizyonun olumsuz etkileri konusunda benzer görüşler dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu televizyonun çocukların arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlar sergilemesine neden olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Bunun yanında kendisiyle görüşülen öğretmenler, çocukların uyku düzenlerini bozuyor, çocuğu bireysel yapıyor, dil bozukluklarına yol açıyor, yanlış beslenme alışkanlıkları kazanıyorlar, argo kelimeler öğreniyorlar, okula devamlarını etkiliyor, televizyondaki soyut şeyleri algılamakta zorlanıyorlar, oyun zamanlarını kısıtlıyor, yaratıcılıklarının gelişmesini engelliyor, cinsel gelişimlerini olumsuz etkiliyor, davranış bozukluğuna yol açıyor (Yalan söylemeyi öğreniyorlar), yanlış tüketime yönlendiriyor, televizyon kahramanlarının yaptıklarını yapamayınca hayâl kırıklığı yaşıyorlar, haberlerden ve korku filmlerinden etkilenip korkuyorlar, sorunlarını televizyondan gördükleri gibi çözmeye çalışıyorlar (Vurma, küfür, bağırma, kavga etme gibi) biçiminde etkileri olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Buradan öğretmenlerin televizyonun çocuklar üzerinde çok yönlü olumsuz etkilerinin olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Araştırmanın bu bulgusu Tayfur’un (1989) yaptığı araştırmadaki; reklam ve şiddet içeren programların çocuklar üzerinde çekingenlik ve saldırganlık yarattığı, böylece çocukların ruhsal gelişimlerini olumsuz etkilediğine ilişkin bulgusuyla örtüşmektedir.

3.1.6. Öğretmenlerin “Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 10’da gösterilmiştir.

Çizelge 10’da görüldüğü gibi kendisiyle görüşülen öğretmenlerin tümü “Serbest zaman etkinliklerinde” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bu öğretmenlerden tümü “Evcilik köşesinde”, 5’i “Blok köşesinde”, 3’ü “Masa oyuncakları köşesinde”, 1’i “Kukla köşesinde” yanıtını vermişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden 7’si ise “Sanat etkinliğinde” yanıtını vermişlerdir. Bu öğretmenlerden 6’sı “Resim yaparken”,

3'ü "Oyun hamuru ile oynarken" yanıtını vermişlerdir. Aynı soruya öğretmenlerden 5'i "Gün boyu yapılan tüm etkinliklerde", 4'ü "Müzik etkinliklerinde", 4'ü "Hikâye etkinliklerinde", 1'i "Beslenme yaparken" yanıtını vermişlerdir.

ÇİZELGE 10

Öğretmenlerin " Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Televizyonun Etkisi En Çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?	f
a) Serbest zaman etkinliklerinde	10
a1) Evcilik köşesinde	10
a2) Blok köşesinde	5
a3) Masa oyuncakları köşesinde	3
a4) Kukla köşesinde	1
b) Sanat etkinliğinde	7
b1) Resim yaparken	6
b2) Oyun hamuruyla oynarken	3
c) Gün boyu tüm etkinliklerde	5
d) Müzik etkinliklerinde	4
e) Hikâye etkinliklerinde	4
f) Beslenme yaparken	1
Toplam	59

Televizyonun etkisinin en çok "Evcilik Köşesinde" ortaya çıktığı yönünde görüş bildiren öğretmenlerden Canan Öğretmen, "Evcilik köşesinde oynarlarken televizyonun etkilerini gözlemleyebiliyorum. Çocuklar televizyonda gördükleri kahramanların rollerini tamamen üstlenip oynuyorlar. Anne rolü yerine Çocuklar Duymasın dizisindeki Meltem oluyorlar, baba yerine Haluk, abla rolünde Duygu, evin çocuğu rolünde ise Havuç oluyorlar" (st. 102-108) ifadesini kullanmıştır. Demet Öğretmen ise, "Evcilik

oyarken tıpkı bir Türk filminde olduğu gibi davranıyorlar. Ailenin çocuğu ölüyor, baba kaza geçiriyor ve sakat kalıyor. Onları izlerken Türk filmi izlemiş gibi oluyorum” (st. 321-325) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

“Masa oyuncakları köşesinde” biçiminde görüş bildiren (Emine, Canan ve Fatma) öğretmenlerden Emine Öğretmen, *“Legoları birbirine takarak silah yapıyorlar, robot yapıyorlar ve çizgi filmlerde izledikleri gibi “Dünyanın Efendisi” diye bağırarak yaptıkları silahları kaldırıyorlar”* (st. 845-849) ifadesini kullanmıştır.

“Resim yaparken” biçiminde görüş bildiren (Demet, Selma, Elvan, Canan, Berna ve Fatma) öğretmenlerden Elvan Öğretmen, *“İzledikleri çizgi film kahramanlarının resimlerini çiziyorlar. Bu genellikle kaçan Bugs Bunny ve onu kovalayan avcı resimleri oluyor”* (st.47-50) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Gün boyu yapılan tüm etkinliklerde” biçiminde görüş bildiren (Demet, Fatma, Çiğdem, Canan ve Elvan) öğretmenlerden Demet Öğretmen, *“Günün herhangi bir saatinde televizyonun etkisi ortaya çıkabiliyor. Ellerini yıkamak için sıra olduklarında dahi televizyondan duyduklarını birbirlerine söylüyorlar, televizyonda gördükleri davranışları sergiliyorlar”* (st. 625-629) sözleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

“Müzik etkinliklerinde” biçiminde görüş bildiren (Demet, Emine, Berna ve Canan) öğretmenlerden Emine Öğretmen, *“Müzik etkinliği sırasında istedikleri bir şarkıyı söylemelerini istediğimde dizi filmlerin müziklerini, Kral TV’de çıkan müziklerden söylüyorlar”* (st.521-524) ifadesini kullanmıştır.

“Hikâye etkinliklerinde” biçiminde görüş bildiren (Emine ve Demet) öğretmenlerden Emine Öğretmen, *“Hikâye öncesinde sohbet ederken eğer komuyla ilgiliyse, çocuk haber programında izlediği bir haberle bağdaştırıp televizyonda gördüklerini anlatıyor. Bugünlerde gündemde savaş var. Çocuklar çok etkileniyor olacak ki sürekli savaştan bahsediliyor”* (st 452-458) derken Demet Öğretmen, *“Hikâye oluşturma çalışması yaparken televizyondan izledikleri filmlerle bağdaştırarak hikâyeyi tamamlıyorlar”* ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 10’da görüldüğü gibi, kendisiyle görüşülen öğretmenler, televizyonun etkisinin en çok hangi etkinlikler sırasında ortaya çıktığı konusunda benzer görüşler bildirmişlerdir. Öğretmenlerin tümü serbest zaman etkinliklerinde televizyonun etkisinin daha çok ortaya çıktığı konusunda birleşmişlerdir. Bu etkinliği sırasıyla evcilik köşesi, blok köşesi, masa oyuncakları köşesi, kukla köşesi, resim yaparken, oyun hamuruyla oynarken, müzik etkinliklerinde, hikâye etkinliklerinde, beslenme sırasında izlemektedir

3.1.7. Öğretmenlerin “Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyorlar?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyorlar?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 11’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 11

Öğretmenlerin “Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyorlar?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyorlar?	f
a) Film kahramanlarının özelliklerine bürünüyorlar.	8
b) Konuşmalarına yansıyor.	8
c) Dizi filmlerden duydukları kalıp ifadeleri tekrar ediyorlar.	5
d) Televizyonda gördüklerinin resimlerini çiziyorlar.	4
e) Reklam karakterlerini canlandırıyorlar.	3
f) Çocuk programlarının kavramlarını ve müziklerini tekrar ediyorlar.	2
g) Reklam müziklerini tekrar ediyorlar.	2
h) Çizgi filmlerdeki ifadeleri tekrar ediyorlar.	1
ı) Dizi film müziklerini tekrar ediyorlar.	1
i) Çizgi film kahramanlarının oyuncaklarını satın almaları için ailelerine baskı yapıyorlar.	1
Toplam	35

Çizelge 11’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşme yapılan 8 öğretmen “Film kahramanlarının özelliklerine bürünüyorlar” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerden 8’i “Konuşmalarına yansıyor”, 5’i “Dizi filmlerden duydukları kalıp ifadeleri tekrar ediyorlar”, 4’ü “Televizyonda gördüklerinin resimlerini çiziyorlar”, 3’ü “Reklam karakterlerini canlandırıyorlar”, 2’si “Çocuk programlarının kavramlarını ve müziklerini tekrar ediyorlar”, 2’si “Reklamların müziklerini tekrar ediyorlar”, 1’i “Çizgi filmlerdeki ifadeleri tekrar ediyorlar”, 1’i “Dizi film müziklerini tekrar ediyorlar”, 1’i “Çizgi film kahramanlarının oyuncaklarını satın almaları için ailelerine baskı yapıyorlar” yanıtını vermişlerdir.

“Film kahramanlarının özelliklerine bürünüyorlar” biçiminde görüş bildiren (Berna, Selma, Emine, Canan, Fatma, Feyza, Çiğdem ve Elvan) öğretmenlerden Berna Öğretmen, “*Televizyonda izledikleri film kahramanlarının özelliklerini oyunlarına katıyorlar. Çocuklar Duymasın dizisinden fazlasıyla etkileniyorlar. “lightmısın sen, light olan parmağıma mum diksin, kim dominant, kim taşfırın erkeği” gibi konuşmaları oluyor*” (st. 123-129) sözleriyle görüşlerini bildirmişlerdir.

“Reklam karakterlerini canlandırıyorlar” biçiminde görüş bildiren öğretmenlerden Berna Öğretmen, “*Reklam müzikleri çok hoşlarına gidiyor ve bunu canlandırıyorlar. Yılbaşı için gösteri hazırlayacaktım, çocuklar Arçelik reklamını ben hiç karışmadan kendileri hazırladılar. Arçelik demek yenilik demek, ee! bu ne demek. Aynen reklamı canlandırıdılar Bu reklam gösteride anne-babaların çok hoşuna gitti*” (st. 145-150) sözleriyle görüşlerini bildirmişlerdir.

“Konuşmalarına yansıyor” biçiminde görüş bildiren (Berna, Selma, Emine, Canan, Fatma, Feyza, Çiğdem ve Elvan) öğretmenlerden Emine Öğretmen, “*Çizgi filmlerdeki duydukları sözleri oyun oynarken tekrar ediyorlar, legolarla silah yapıp “dünyanın efendisi” diye bağıyorlar*” derken, Elvan Öğretmen, “*Özellikle dizi filmlerdeki sözleri çok kullanıyorlar. Ba Ba Ba Baa. Oyy oy oyy... Bu sözler benim hoşuma gitmiyor, tekrarlamalarından rahatsız oluyorum*” (st. 78-84) ifadelerini kullanmışlardır.

Çizelge 11’de görüldüğü gibi görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğu, televizyondan etkilenmeleri sonucunda çocukların, film kahramanlarının özelliklerine büründükleri ve bunun onların konuşmalarına yansıdığı görüşünde birleşmişlerdir. Bunun yanında, dizi filmlerden duydukları kalıp ifadeleri tekrar ediyorlar, resimlerini çiziyorlar, reklam karakterlerini canlandırıyorlar, çocuk programlarının müziklerini ve kavramlarını tekrar ediyorlar, reklamların müziklerini tekrar ediyorlar, çizgi filmlerdeki ifadeleri tekrar ediyorlar, dizi film müziklerini tekrar ediyorlar, çizgi film karakterlerinin oyuncaklarını satın alıyorlar biçiminde televizyonun çocukların davranışlarında etkili olduğu görülmektedir.

Çizelge 11’deki veriler dikkatle incelendiğinde, araştırmanın bu bulgularıyla Can’ın (1995) yaptığı bir araştırmadan elde ettiği bulgular benzerlikler göstermektedir. Can araştırmasında da, çocukların en çok çizgi film kahramanlarının yaptığı hareketlerden, söylediği sözlerden etkilendiklerini belirtmiştir. Çizgi filmlerdeki olumlu, olumsuz sözcükleri cümle dağarcıklarına kattıklarını, kahramanları kendilerine örnek seçerek oyunlarına kattıklarını, oyuncaklarına çizgi film kahramanlarının ismini verdiklerini, oynadıkları oyun türünün değiştiğini ve şiddete yönelik oyunlar oynadıklarını belirtmiştir.

3.1.8. Öğretmenlerin “Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin “Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 12’de gösterilmiştir.

Çizelge 12’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşme yapılan 7 öğretmen, “Anne-baba televizyon izleme konusunda seçici olmalı” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerden 3’ü “Televizyon çocukla birlikte izlenmeli ve izlerken çocukla konuşarak sorularına yanıt verilmeli”, 3’ü “Çocuklara yönelik daha kaliteli programlar yapılmalı”, 2’si “Öğretmen anne-babayla televizyon hakkında konuşmalı”, 2’si “İzletebilecekleri eğitsel programları tavsiye etmeli”, 2’si “İzlememeleri gereken programlar hakkında konuşmalı”, 2’si “Çocuğun dikkatini fazla çekmeden kısıtlama getirilmeli”, 1’i

“Çocuklara uygun olmayan programlar geç saatlere konulmalı”, 1’i “Çizgi filmlerde şiddet ve saldırganlık yerine sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi evrensel kavramlar verilmeli” yanıtını vermişlerdir.

ÇİZELGE 12

Öğretmenlerin “Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verilen Yanıtlar

Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?	f
a) Anne-baba televizyon izleme konusunda seçici olmalı.	7
b) Televizyon çocukla birlikte izlenmeli ve izlerken çocukla konuşarak sorularına yanıt verilmeli.	3
c) Çocuklara yönelik daha kaliteli programlar yapılmalı.	3
d) Öğretmen anne-babayla televizyon hakkında konuşmalı.	4
d1) İzletebilecekleri eğitsel programları tavsiye etmeli.	2
d2) İzlememeleri gereken programlar hakkında konuşmalı.	2
e) Çocuğun dikkatini fazla çekmeden kısıtlama getirilmeli.	2
f) Çocuklara uygun olmayan programlar geç saatlere konulmalı.	1
g) Çizgi filmlerde şiddet ve saldırganlık yerine sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi evrensel kavramlar verilmeli.	1
Toplam	23

“Anne-baba televizyon izleme konusunda seçici olmalı” biçiminde görüş bildiren (Demet, Emine, Canan, Berna, Fatma, Çiğdem ve Feyza) öğretmenlerden Fatma Öğretmen, “Aileler çocuklarıyla birlikteyken her tür programı izlememeli, seçici olmalı. Ayrıca evde sürekli televizyonun izlenmesi aile içinde iletişimi bozuyor. Bunun yerine çocuklarıyla farklı şeyler paylaşabilir. Örneğin çocukla birlikte kitap okunabilir” (st. 1026-1030) derken, Demet Öğretmen, “Aile televizyonu seçici izlerken bu çocuğa

açıklanmalı ki çocuğun kafasındaki soru işaretleri kalmamalı. Çocukta bu şekilde küçük yaştan itibaren iyi izleyici olmayı öğrenebilir” (st. 991-994) ifadesini kullanmıştır.

“Öğretmen anne-babayla televizyon hakkında konuşmalı” biçiminde görüş bildiren (Elvan, Çiğdem, Emine ve Demet) öğretmenlerden Çiğdem Öğretmen, *“Öğrencilerimden biri bir ara rahatsızlandı ve iki hafta okula gelmedi daha sonra rahatsızlığı geçtiği halde okula gelmek istemedi. Annesiyle konuştuğumda bunun sebebinin Fox Kids adlı çizgi film kanalı olduğunu anladık. Çocuk evde sürekli bu kanalı izliyormuş. Annesi “ Uzun süre bu kanalı izliyor, seslensek dahi bizi duymuyor” dedi. Bu kanalı iptal etmeleri önerisini getirdim ve aile bunu yaptığında sorun ortadan kalktı. Bence öğretmen aile ile sürekli diyalog halinde olmalı”* (st. 89-96) ifadesini kullanmıştır.

Çizelge 12’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşme yapılan öğretmenler, televizyonun çocuk üzerindeki etkisi konusunda çeşitli görüş ve önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin çoğunluğunun, özellikle anne-babaların televizyon izleme konusunda seçici davranarak ve programları denetleyerek kısıtlama getirmeleri gerektiği, aynı zamanda öğretmenlerin anne-babayla bu konuda iletişim halinde olunması gerektiği üzerinde durdukları görülmektedir. Ayrıca bu konuda televizyon yapımcılarına iş düştüğü, yapılan programlarda daha dikkatli olunması gerektiği de öneriler arasında yer almaktadır.

3.2. Anne-Babaların Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde de anne-babaların televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusundaki görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2.1. Anne-Babaların “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 13’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 13
Anne-Babaların “Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuğunuz Günde Kaç Saat Televizyon İzliyor?	f
a) 4-5 saat	3
b) 3-4 saat	2
c) 2-3 saat	2
d) 2 saat	3
Toplam	10

Çizelge 13’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşülen anne-babalardan 3’ü soruya “4-5 saat izliyor”, 2’si “3-4 saat izliyor”, 2’si “2-3 saat izliyor”, 3’ü “2 saat izliyor” yanıtını vermişlerdir.

Kendisiyle görüşme yapılan anne-babalar, çocuklarının günlük televizyon izleme saatleri konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Buna göre çocukların en az 2 saat, en çok ise 5 saat televizyon izledikleri söylenebilir.

Çizelge 13’deki veriler incelendiğinde araştırmanın bu bulgularıyla Güngör ve Ersoy’un (1997) yaptığı araştırmada elde ettiği bulgularla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Güngör ve Ersoy’un araştırmasında da çocukların %31’inin günde 0-1 saat, %62’sinin 2-3 saat, % 7’sinin ise 4-5 saat televizyon izledikleri ortaya çıkmıştır.

3.2.2. Anne-Babaların “Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 14’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 14

Anne-Babaların “Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuğunuz Hangi Programları İzliyor?	f
a) Çizgi filmler	10
b) Dizi Filmler	8
c) Çocuk programları	6
d) Reklamlar	3
e) Korku filmleri	3
f) Belgeseller	3
g) Yarışma programları	3
h) Sinema filmleri (Vurdulu kırdılı filmler)	2
i) Sirk	1
i) Yetişkinler için hazırlanmış eğitici programlar	1
j) Haberler	1
k) Eski Türk filmleri	1
Toplam	42

Çizelge 14’de görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babaların tümü soruya “Çizgi film”, 8’i “Dizi filmler”, 6’sı “Çocuk programları“, 3’ü “Reklamlar”, 3’ü “Korku filmleri”, 3’ü “Belgeseller”, 3’ü “Yarışma programları”, 2’si “Vurdulu-kırdılı sinema filmleri”, 1’i “Sirk”, 1’i “Yetişkinler için hazırlanmış eğitici programlar”, 1’i “Haberleri”, 1’i “Eski Türk Filmleri” izliyorlar yanıtını vermişlerdir.

“Yarışma programları” biçiminde görüş bildiren (Özcan, Cem ve Gülten) anne-babalardan Berna Hanım, “*Ben kanalların hiçbirinin eğitici program yaptığını göremiyorum. Hafta sonu birkaç eğlence programı var, onlarda sadece çocuklar eğleniyorlar. Yarışma programları cazip geliyor, onları eğlendiriyor*” (st. 42-46) derken, Özcan Bey, “*Harika Pazar programını çok seviyor kızım. Yarışmalar var bu programda ve oturup baştan sona heyecanla izliyor. Oradaki yarışmalara özenip biz de öyle yarışma yapalım diyor*” (st. 54-57) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

“Haberleri izliyor” biçiminde görüş bildiren Bilal Bey, “*Haberleri dikkatle izliyor. Başbakanın, Cumhurbaşkanı'nın adını oradan öğrendi. Seçim zamanı bütün partilerin adını ezberlemiştir. Bir haber vardı, çocuğuyla babası öldürüldü, haberlerde onu izledi ve günlerce sorular sordu. Savaşı açıklamak çok zor*” (st. 45-50) sözleriyle görüşlerini dile getirdi.

“Yetişkinler için hazırlanmış eğitici programlar” biçiminde görüş bildiren Özcan Bey, “*Biz eşimle eğitici programları izlemeyi seviyoruz. Cansu da bizimle izliyor Geçenlerde Aile ve Yaşam programını birlikte izlemiştik. Birkaç gün sonra bir olaydan sonra "Siz neden benim görüşlerimi almıyorsunuz, ben de bu evde yaşıyorum" dedi Biz çok şaşırдық. Demek ki izlemiş ve izlediklerini anlamış*” (st. 65-71) sözleriyle görüşlerini dile getirdi.

Çizelge 14'te görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babaların çoğunluğu, çocuklarının en çok çizgi film, dizi filmler ve çocuk programları izledikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında kendileriyle görüşülen anne-babalar çocukların izledikleri programlar olarak reklamlar, korku filmleri, belgeseller, yarışma programları, vurdulu-kırdılı sinema filmleri, sirk, yetişkinler için hazırlanmış eğitici programlar, haberler ve eski Türk filmleri olarak belirtmişlerdir. Buradan çocukların hemen hemen bütün programları izledikleri söylenebilir.

Çizelge 14'teki veriler dikkatle incelendiğinde araştırmanın bu bulgular Güngör ve Ersoy'un (1997) yaptıkları araştırmadan elde ettiği bulgularla tümüyle örtüştüğü görülmektedir. Güngör ve Ersoy'un yaptığı araştırmadan elde ettikleri bulgulara göre

çocukların en çok çizgi filmleri daha sonrada yerli film ve dizileri, çocuk programlarını izlediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, araştırmanın bu bulgusu Tokgöz'ün (1982) yaptığı araştırma bulguları ile de benzerlik göstermektedir. Tokgöz'ün yaptığı araştırmada da çocukların % 45.60'mın Türk filmi izlediği görülmüştür.

3.2.3. Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 15’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 15

Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuğunuz Televizyon İzlerken Nasıl Denetleme Getiriyorsunuz?	f
a) Denetleme getirmiyorum.	4
b) Uygun olmayan programları biz de izlemiyoruz ve çok fazla televizyon izlemiyoruz.	3
c) İzlemesini istemediğim programları yasaklıyorum.	2
d) Günde 3 saatten fazla izlemesini yasaklıyorum.	2
e) İzlemesini istemediğim program olduğunda ilgisini başka yöne çekiyorum.	2
f) Programı kendim seçerek denetleme getirmeye çalışıyorum ama başaramıyorum.	2
g) Kanal değiştiriyoruz.	1
Toplam	16

Çizelge 15’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşülen anne-babalardan 4’ü “Denetleme getirmiyorum”, 3’ü “Uygun olmayan programları biz de izlemiyoruz ve çok fazla televizyon izlemiyoruz”, 2’si “İzlemesini istemediğim programları

yasaklıyorum”, 2’si “Günde 3 saatten fazla televizyon izlemesine izin vermiyorum”, 2’si “İzlemesini istemediğim program olduğunda ilgisini başka yöne çekiyorum”, 2’si “Programı kendim seçerek denetleme getirmeye çalışıyorum ama olmuyor”, 1’i “Kanal değiştiriyoruz” yanıtını vermişlerdir.

“Denetleme getirmiyorum biçiminde“ görüş bildiren (Bilal, Özcan, Gülten ve Muhammet) anne-babalardan Bilal Bey, “*Kısıtlama getirmiyorum, zaten ilgisi dışında bir programsa izlemiyor. Çocuk her programı izleyebilir televizyondan. Bazen yanlış bir şey çıkarsa zaten ben de izlemiyorum o anda, kanal değiştiriyorum*” (st. 785-789) derken, Gülten Hanım, “*Çocuğum ayırım yapmadan her programı izliyor. Bence çocuk her şeyi görmeli. İyiyi de kötüyü de. Olumsuz etkisi varsa dahi bu zamanla geçecektir. İlgi duymadığı programı zaten izlemiyor*” (st. 65-78) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Uygun olmayan programları bizde izlemiyoruz ve çok fazla televizyon izlemiyoruz” biçiminde görüş bildiren (Berna, Emine ve Muhammet) anne-babalardan Berna Hanım, “*Denetleme getirecek bir durum görmedim. Ben sabahdan öğlene kadar çalışıyorum. Babaanne ile birlikte oluyorlar o saatlerde. Zaten Fox Kids kanalını açarlar. Akşamları 8:30-9:00’da yatıyorlar. Biz de televizyon izlemekten çok fazla hoşlanmıyoruz zaten. Ben bilmiyorum Asmalı Konağı filan, sadece adını duyuyorum. Televizyon izlemek yerine başka şeyler yapıyoruz. Çocuklarım kendi odalarında oynarlar. İzlemeye de vaktimiz yok zaten, izleyecek güzel programlar da yok*” (st. 748-755) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Çizelge 15 incelendiğinde anne-babalar çocuklarının televizyon izlemelerine denetleme getirme konusunda farklı görüşler ifade etmişlerdir. Fakat çoğunluğunun tam anlamıyla televizyon izleme konusunda çocuklarına denetleme getirmediği söylenebilir. Anne-babalardan bazıları bilinçli olarak çocuklarının televizyon izlemelerine denetleme getirmezken bazıları ise nasıl denetleme getireceklerini bilmediklerini ifade etmişlerdir.

3.2.4. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 16’da gösterilmiştir.

ÇİZELGE 16

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.

Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?	f
a) Olumlu ve olumsuz etkileri var.	7
b) Dikkatli olduktan sonra olumsuz etkisi yok.	1
c) Daha çok olumsuz etkisi var.	1
d) Olumsuz etkileri var ama bence geçici.	1
Toplam	10

Çizelge 16’da görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babalardan 7’si soruya “Olumlu ve olumsuz etkileri var”, 1’i “Dikkatli olduktan sonra olumsuz etkisi yok”, 1’i “Daha çok olumsuz etkisi var”, 1’i “Olumsuz etkileri var ama bence geçici” yanıtını vermişlerdir.

“Olumlu ve olumsuz etkileri var” biçiminde görüş bildiren (Hülya, Emine, Berna, Osman, Cem, Sema ve Muhammet) anne-babalardan Sema Hanım, “Televizyonun olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri de var. Ancak kontrolle olumlu etkilerini arttırmaya çalışıyoruz” (st. 156-160) derken Cem Bey, “Televizyonun birçok olumlu etkisinin yanında, olumsuz etkileri de var Bunu olumluya çevirmek bence anne-babaların elinde olan bir şey. Ben olumlu ve olumsuz etkilerinin yarı yarıya olduğunu düşünüyorum” (st. 502-506) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Çizelge 16’da görüldüğü gibi kendisiyle görüşülen anne-babalardan çoğunluğu televizyonun olumlu ve olumsuz etkileri olduğu biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bundan farklı olarak, 1 anne dikkatli olduğunda televizyonun olumsuz etkisinin olmadığını, 1 baba daha çok olumsuz etkilerinin olduğunu, diğer bir baba ise olumsuz etkilerinin olduğunu fakat bunların geçici olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Buradan anne-babaların televizyonu, çocukları üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olan bir araç olarak gördükleri söylenebilir.

3.2.5. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 17’de gösterilmiştir.

ÇİZELGE 17

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?	f
a) Düzgün konuşmayı öğreniyor.	4
b) Kavramları öğreniyor.	4
c) Hayâl dünyası genişliyor.	3
d) Kendi yaşadığı çevre dışında farklı hayatlar olduğunu öğreniyor.	3
e) Bilgisini arttırıyor.	3
f) Olaylar karşısında yorum yapmayı öğreniyor.	3
g) Eğlendiriyor.	2
h) Espri yeteneği gelişiyor.	2
ı) Başkalarıyla daha iyi bir iletişim kurabiliyor, yani sosyal yönden gelişiyor.	2
i) Algılama yeteneği gelişiyor.	1
j) Beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor.	1
Toplam	28

Çizelge 17’de görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babalardan 4’ü soruya “Düzgün konuşmayı öğreniyor”, 4’ü “Kavramları öğreniyor”, 3’ü “Hayâl dünyası genişliyor”, 3’ü “Kendi yaşadığı çevre dışında farklı hayatlar olduğunu öğreniyor”, 3’ü “Bilgisini artırıyor”, 3’ü “Olaylar karşısında yorum yapmayı öğreniyor”, 2’si “Eğlendiriyor”, 2’si “Espri yeteneği gelişiyor”, 2’si “Başkalarıyla daha iyi bir iletişim kurabiliyor, yani sosyal yönden gelişiyor”, 1’i “Algılama yeteneği gelişiyor”, 1’i “Beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor” yanıtlarını vermişlerdir.

“Bilgisini artırıyor” biçiminde görüş bildiren (Cem, Osman ve Berna) anne-babalardan Berna Hanım, “*Çocuğun hayâl gücünü canlı tutan eğitsel programlar olursa, özellikle Susam Sokağı gibi, ondan çok şeyler öğrendiğini gördüm. Birde Fox Kids kanalı var. Orada Neden Neden Ailesi diye bir aile var, oğlumun oradan çok güzel şeyler öğrendiğini görüyorum. Demek ki uygun bir şekilde verilirse çocukta alıyor*” (st. 785-789) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Hayâl gücü gelişiyor” biçiminde görüş bildiren (Cem, Berna ve Bilal) anne-babalardan Bilal Bey, “*Televizyonda gördüklerini soruyorum o da bana anlatıyor. Şöyle oldu, böyle oldu. Aynı zamanda anlatırken bizde oynayalım diyor ve tekrar ederken kendinden de hayâl dünyasından bir şeyler katıyor. Gördüklerini yaşamında uygulamaya çalışıyor. Bu sayede hayâl gücü de gelişiyor*” (st. 456-460) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Kavramları öğreniyor” biçiminde görüş bildiren (Hülya, Emine, Bilal ve Muhammet) anne-babalardan Hülya Hanım, “*Çocuklar için Duma Duma Dum, Benimle Oynarmısın programları var, kızım çok severek izliyor. Orada sayılar, renkler öğretiliyor. Şarkılarını da ezbere söylüyor. Evde de eşyaları sayıyor sayılarla, eşyaları eşleştiriyor. Biz bunları öğretmedik. Hepsini televizyondan öğreniyor*” (st. 445-449) biçiminde görüş bildirmiştir.

“Beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor” biçiminde görüş bildiren Bilal Bey, “*Temel Reis sayesinde oğlum ıspanak yemeye başladı, çok seviyor. Bugs Bunny sayesinde de havuç yiyor. Eline havucu alıyor “Naber dostum” diyerek hem evin içinde*

geziyor, hem havucumu yiyor. Bu açıdan beslenmesini olumlu etkilediğini söyleyebilirim” (st. 1028-1036) biçiminde görüş bildirmiştir.

Çizelge 17’de görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babaların televizyonun olumlu etkileri konusunda benzer görüşler dile getirdikleri söylenebilir. Anne-babalar televizyonun olumlu etkilerini; düzgün konuşmayı öğreniyor, kavramları öğreniyor, hayâl dünyası genişliyor, kendi yaşadığı çevre dışında farklı hayatlar olduğunu öğreniyor, bilgisini arttırıyor, olaylar karşısında yorum yapmayı öğreniyor, eğlendiriyor, espri yeteneği gelişiyor, başkalarıyla daha iyi bir iletişim kurabiliyor, yani sosyal yönden gelişiyor, algılama yeteneği gelişiyor, beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor biçiminde sıralamaktadırlar. Buradan anne-babaların, televizyonun çocukları üzerinde çok yönlü olumlu etkileri olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Araştırmanın bu bulgusu Güngör ve Ersoy’un (1997) yaptıkları araştırmada; televizyonun çocuklar üzerinde en fazla diş fırçalama, süt içme ve benzeri eğitici mesajları öğrenme, daha sonrada çevreye karşı daha duyarlı olma, düzgün konuşmayı öğrenme, son olarak da sayı ve harfleri öğrenmede olumlu etkileri vardır bulgularıyla örtüşmektedir.

3.2.6. Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 18’de gösterilmiştir.

Çizelge 18 incelendiğinde, görüşülen anne-babalardan 8’i “Argo kelimeler öğreniyor”, 5’i “Saldırgan davranışlar öğreniyor”, 3’ü “Kendi kültüründen uzaklaşıyor”, 2’si “Soyut kavramlarda kafası karışıyor”, 2’si “Uzun süre hareketsiz kalmasına neden oluyor”, 1’i “Ahlâki yönden yanlış şeyler öğreniyor”, 1’i “Televizyonu arkadaşı gibi görüyor ve bu çocuğu yalnızlaştırıyor”, 1’i “Her şeye özentili duymasına neden oluyor”, 1’i “Kadının ikinci sınıf görülmesi gibi yanlış mesajlar veriliyor”, 1’i “Çocukların psikolojik dengesini bozuyor”, 1’i “Bencil olmayı öğreniyor. Hep kendi dediğinin olmasını istiyor”, 1’i “Uykusuz kalıyor”, 1’i “Hayâlde gerçeği karıştırmasına neden

oluyor”, 1’i “Hazırcılığa alıştırıyor, yaratıcılığını engelliyor”, 1’i “Cinselliğe yönelik yanlış şeyler öğreniyor” yanıtlarını vermişlerdir.

ÇİZELGE 18

Anne-Babaların “Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Televizyonun Çocuğunuz Üzerindeki Olumsuz Etkileri Nelerdir?	f
a) Argo kelimeler öğreniyor.	8
b) Saldırgan davranışlar öğreniyor.	5
c) Kendi kültüründen uzaklaşıyor.	3
d) Soyut kavramlarda kafası karışıyor.	2
e) Uzun süre hareketsiz kalmasına neden oluyor.	2
f) Ahlâki yönden yanlış şeyler öğreniyor.	1
g) Televizyonu arkadaşı gibi görüyor ve bu çocuğu yalnızlaştırıyor.	1
h) Her şeye özentili duymasına neden oluyor.	1
ı) Yanlış mesajlar veriliyor (Kadının ezilmesi gibi)	1
i) Psikolojik dengesini bozuyor.	1
j) Bencil olmayı öğreniyor. Hep kendi dediğinin olmasını istiyor.	1
k) Uykusuz kalıyor.	1
l) Hayâlde gerçeği karıştırmasına neden oluyor.	1
m) Hazırcılığa alıştırıyor. Yaratıcılığını engelliyor.	1
n) Cinselliğe yönelik yanlış şeyler öğreniyor.	1
Toplam	30

“Argo kelimeler öğreniyor” biçiminde görüş bildiren (Berna, Hülya, Emine, Bilal, Sema, Cem, Osman ve Özcan) anne-babalardan Berna Hanım, “*Kemal Sunal*’ın filmindeki argo kelimeler hemen çocukların beyninde yer edebiliyor. Ne kadar yanlış olduğunu anlatmaya çalışsak da evde hiç duymadıkları sözler olduğu için onlara farklı

geliyor ve belki hoşlarına gittiği için filmde sonra tekrar ediyorlar” (st.85-90) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Saldırgan davranışları öğreniyor” biçiminde görüş bildiren (Hülya, Emine, Bilal, Osman ve Muhammet) anne-babalardan Muhammet Bey, *”Saldırgan davranışları oluyor. Televizyonda gördüğü gibi benimle oynamak istiyor. Hatta misafir çocuklarına da yapıyor. Onlara yumruk vuruyor, tekme atıyor, silah çekiyor” (st. 99-103) derken, Bilal Bey, “Polisiye ve vurdulu-kırdulu filmlerden hoşlanıyor. O programlar çıkınca televizyonun karşısından ayrılmaz. Savaşlı filmleri de seviyor. Tabancasını beline takar, öldürüyormuş gibi yapar, yuvarlanır, vurur, tekme atar. Şiddet filmleri çocukları olumsuz etkiliyor” (st. 802-807) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.*

“Kendi kültüründen uzaklaşıyor” biçiminde görüş bildiren (Hülya, Emine ve Gülten) annelerden Gülten Hanım, *“Biz kültürümüzle daha iç içe büyüdük. O zaman sadece TRT 1 vardı, yayınları güzel ve seviyeliydi. Kanalların çoğalmasıyla bizim kültürümüzden çok yabancı kültürün programları yapılıyor. STV’de Tarık Buğra’nın dizisi var. Çok hoşuma gitti. Çocuğumla izledik, böyle programlar çoğaltılmalı” (st.456-461) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.*

“Soyut kavramlarda kafası karışıyor” biçiminde görüş bildiren (Muhammet ve Berna) anne-babalardan Berna Hanım, *“Savaş görüntülerinin bu kadar fazla verilmesi son zamanlarda çok yersiz. Savaş görüntüleri içinde orada ağlayan çocuklara ”niçin ağlıyorlar anne, çocukları niçin vurdular, niçin ölüyorlar” diye soruyor. Neden olduğu belli olmayan bir savaşı anlatmak kolay olmuyor. Ve ölüm kavramı! Kafası karışıyor. Anlatmaya çalışsak dahi anlamıyor” (st. 971-976) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.*

Çizelge 18’de görüldüğü gibi görüşme yapılan anne-babalar, televizyonun olumsuz etkileri konusunda benzer görüşler dile getirmişlerdir. Anne-babaların çoğunluğu, çocuklarının televizyondan argo kelimeler ve saldırgan davranışlar öğrendikleri biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında görüşülen anne-babalar, kendi kültüründen uzaklaşıyor, soyut kavramlarda kafası karışıyor, uzun süre hareketsiz kalmasına neden oluyor, ahlâki yönden yanlış şeyler öğreniyor, televizyonu arkadaşı

gibi görüyor ve bu çocuğu yalnızlaştırıyor, her şeye özenti duymasına neden oluyor, kadının ikinci sınıf görülmesi gibi yanlış mesajlar veriliyor, çocukların psikolojik dengesini bozuyor, bencil olmayı öğreniyor, hep kendi dediğinin olmasını istiyor, uykusuz kalıyor, hayâlde gerçeği karıştırmasına neden oluyor, hazırcılığa alıştırtıyor, yaratıcılığını engelliyor, cinselliğe yönelik yanlış şeyler öğreniyor biçiminde televizyonun olumsuz yöndeki etkilerini sıralamışlardır. Buradan anne-babaların televizyonun çok yönlü olumsuz etkilerinin olduğunu düşündükleri söylenebilir.

3.2.7. Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 19’da gösterilmiştir.

ÇİZELGE 19

Anne-Babaların “Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Çocuğunuz Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?	f
a) Reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor, almayınca hırçınlaşıyor.	6
b) Saldırgan davranışlarda bulunuyor.	6
c) Kahramanları taklit ediyor.	6
d) Sorular soruyor.	4
e) Konuşmaları, müzikleri tekrar ediyor.	3
f) İzlediklerini anlatıyor.	2
g) İzlediği programlarla ilgili üzülüyor ya da seviniyor.	1
h) İzledikleriyle ilgili hayâller kuruyor.	1
ı) Korku filmleri izlediğinde anne ile birlikte yatmak istiyor.	1
Toplam	30

Çizelge 19’da görüldüğü gibi, kendisiyle görüşülen anne-babalardan 6’sı soruya “Reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor, almayınca hırçınlaşıyor”, 6’sı “Saldırgan davranışlarda bulunuyor”, 6’sı “Kahramanları taklit ediyor”, 4’ü “Sorular soruyor”, 3’ü “Konuşmaları, müzikleri tekrar ediyor”, 2’si “İzlediklerini anlatıyor”, 1’i “İzlediği programlarla ilgili üzülüyor ya da seviniyor”, 1’i “İzlediği programla ilgili hayâller kuruyor”, 1’i “Korku filmleri izlediğinde korkup annesiyle birlikte yatmak istiyor” yanıtını vermişlerdir.

“Reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor” biçiminde görüş bildiren (Gülten, Muhammet, Emine, Cem, Hülya ve Emine) anne-babalardan Bilal Bey, “*Reklamlarda neyi görmüşse alalım diyor. Almayınca evdeki eşyaları kırarak zarar veriyor. Sıkıştırıyor bizi alalım diye. Yok diyince küsüyor. En çok cips istiyor BeyBlade çıkıyor diye ve dondurma istiyor. Arkadaşlarından görüyor ve daha çok istiyor*” (st.576-581) derken, Muhammet Bey ise, “*Televizyonda gördüğü cipslerin içinden çıkan oyuncakları istiyor. Bir süre oynadıktan sonra elinden alıp ona göstermeden çöpe atıyorum. Lüzumsuz vaktini alıyor çocukların. Oyun yerine zekâ geliştirici oyuncaklar alınmalı çocuklara.*” (st. 884-888) derken, Gülten Hanım, “*Reklamlarda çıkan her yeni ürünü istiyor. Alışverişe gidince kendisi seçip atıyor sepete. Alın diye tutturuyor. Bazen o görmeden geri boşaltıyorum. Bizim bakkalımızda var, müşteri gelip bir şey isteyince o benden önce gidip buluyor*” (st. 1035-1044) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Konuşmaları ve müzikleri tekrar ediyor” biçiminde görüş bildiren (Özcan, Berna ve Bilal) anne-babalardan Özcan Bey “*Dizi filmlerde duyduğu esprileri yakalıyor ve gün içerisinde kullanıyor. Reklam müziklerini veya film müziklerinden sevdiklerini tekrar ediyor*” (st. 594-600) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Çizelge 19’da görüldüğü gibi, kendisiyle görüşme yapılan anne-babalar televizyon izledikten sonra çocuklarının sergiledikleri davranışlar konusunda benzer görüşler dile getirmişlerdir. Reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor ve almayınca hırçınlaşıyor, saldırgan davranışlarda bulunuyor, kahramanları taklit ediyor, sorular soruyor, konuşmaları, müzikleri tekrar ediyor, izlediklerini anlatıyor, izlediği programlarla ilgili üzülüyor ya da seviniyor, izlediği programla ilgili hayâller kuruyor,

korku filmleri izlediğinde korkup annesiyle birlikte yatmak istiyor biçimindeki davranışlar anne-babaların gözledikleri diğer davranışlar arasındadır.

Araştırmanın bu bulguları Güngör ve Ersoy (1997) yaptıkları araştırmada çocuklar televizyon izledikten sonra, televizyonda izledikleri şiddeti uyguluyorlar ve etkilendikleri sahneleri uyguluyorlar, reklamlardaki ürünleri istiyorlar, sanatçıları taklit ediyorlar, argo konuşuyorlar, şiddet filmlerini izledikten sonra kahramanları taklit etmek istiyorlar, korkma, üzüme, ağlama biçiminde davranışlar sergiliyorlar bulgularıyla tümüyle örtüşmektedir.

Yine araştırmanın bu bulgusu ile Topaloğlu'nun (1998) araştırmasında çocukların, reklamlarda gördükleri ürünleri satın alma isteklerinin aile tarafından reddedilmesi aile içinde gerginliklere ve aile-çocuk çatışmasına yol açmaktadır bulgusuyla örtüşmektedir.

3.2.8. Anne-Babaların “Televizyon Programlarını Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Televizyon Programlarını Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 20’de gösterilmiştir.

Çizelge 20’de görüldüğü gibi, kendisiyle görüşülen anne-babalardan 3’ü “Program seçmeden izliyoruz”, 3’ü “Programı çocuğum kendisi seçiyor”, 2’si “Programları seçmeye çalışıyoruz ama çok başarılı olamıyoruz”, 2’si “Yaşına ve zekâsına uygun program olmasına dikkat ediyorum”, 2’si “Uygun olmayan programları kesinlikle izletmiyoruz” yanıtını vermişlerdir.

Çizelge 20 incelendiğinde, kendisiyle görüşülen anne-babalar, program seçmeden izliyoruz, programı çocuğum kendisi seçiyor, seçici olmaya çalışıyorum, yaşına ve zekâsına uygun program olmasına dikkat ediyorum, uygun olmayan programları kesinlikle izletmiyoruz biçiminde farklı görüşler bildirmişlerdir. Buradan anne-babaların program seçerken dikkat ettikleri hususların birbirinden farklı olduğu ve seçme kriterlerinin çok fazla olmadığı sonucuna varılabilir.

ÇİZELGE 20

Anne-Babaların “Televizyon Programlarını Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Televizyon Programları Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?	f
a) Program seçmeden izliyoruz.	3
b) Programları kendisi seçiyor.	3
c) Programları seçmeye çalışıyoruz ama çok başarılı olamıyoruz.	2
d) Yaşına ve zekâsına uygun olmasına dikkat ediyoruz.	2
e) Uygun olmayan programları kesinlikle izletmiyoruz.	2
Toplam	12

3.2.9. Anne-Babaların “Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Anne-Babaların “Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 21’de gösterilmiştir.

Çizelge 21’de görüldüğü gibi, kendisiyle görüşülen anne-babalardan 5’i “Televizyon çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı”, 4’ü “Eğitici çocuk programları çoğaltılmalı”, 3’ü “Çocukla konuşulup uygun olmayan programı izlememesi için ikna edilmeli”, 3’ü “Çocuk programları daha eğitici olmalı ve şiddet içermemeli”, 2’si “Anne-babalar da televizyon izleme konusunda bilinçli olmalı, seçerek program izlemeli”, 2’si “Program yapımcıları çocukları düşünerek daha kaliteli yayın yapmalı”, 2’si “Erken saatlerde çocuklara uygun olmayan programlar yayınlanmamalı”, 2’si “Çocuğa doğru program seçmeyi öğretmek gerekiyor” yanıtını vermişlerdir.

ÇİZELGE 21

Anne-Babaların “Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Bu Konuda Belirtmek İsteddiğiniz Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?	f
a) Televizyon çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı.	5
b) Eğitici çocuk programları çoğaltılmalı.	4
c) Çocukla konuşulup uygun olmayan programı izlememesi için ikna edilmeli.	3
d) Çocuk programları daha eğitici olmalı ve şiddet içermemeli.	3
e) Anne-babalar televizyon izleme konusunda bilinçli olmalı, seçerek program izlemeli.	2
f) Program yapımcıları çocukları düşünerek daha kaliteli yayın yapmalı.	2
g) Erken saatlerde çocuklara uygun olmayan programlar yayınlanmamalı.	2
h) Çocuğa doğru program seçmeyi öğretmek gerekiyor.	2
Toplam	23

“Çocukla konuşarak uygun olmayan programı izlememesi için ikna edilmeli” biçiminde görüş bildiren (Cem, Hülya ve Emine) anne-babalardan Cem Bey, “Çocuğun televizyon izleme programını yaparken hangi programı ne kadar süreyle izleyebileceği (örneğin arka arkaya kaç çizgi film izleyeceği) konusunda onunla konuşup ikna ettikten sonra izlemeye başladığında izlemeyi bırakma konusunda sıkıntı yaşamıyorum. Aksi halde televizyonu bir anda kapattığımda ya da kapatmak zorunda kaldığımda program bitmiş olsa bile tepki alıyorum (ağlama, küsme gibi). Bu nedenle televizyon izlemeye başlamadan önce çocukla konuşulmasının ve ikna edilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum” (st. 785-794) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

“Program çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı” biçiminde görüş bildiren (Berna, Cem, Emine, Gülten ve Bilal) anne-babalardan Berna Hanım, “Programla ilgili konuşuruz Babası da konuşur, ben de. Futbolla ilgili futbolcuların özel hayatlarını kanal geçerken görmüşsek, yanlış olduğunu, herkesin bu yaşantıyı

yaşamadığını anlatırız. Çocuklar Duymasın'da bazı olaylar olur onu eleştiririz, konuşuruz. Hep birlikte karar veririz" (st. 612-617) sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Çizelge 21'de görüldüğü gibi, kendisiyle görüşme yapılan anne-babalar, televizyonun çocuk üzerindeki etkisi konusunda çeşitli görüş ve önerilerde bulunmuşlardır. Program çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı, çocuğa doğru program seçmeyi öğreterek yanlış olan programı izlememesi için ikna edilmeli, anne-babalar da televizyon izleme konusunda bilinçli olmalı, program yapımcıları çocukları düşünerek daha kaliteli yayın yapmalı, çocuk programları daha eğitici olmalı, eğitici çocuk programları çoğaltılmalı ve şiddet içermemeli, erken saatlerde çocuklara uygun olmayan programlar yayınlanmamalı biçimindeki görüşler anne-babaların önerileri arasında yer almaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile, televizyonun okulöncesi çocukları üzerindeki etkisi konusunda öğretmen ve anne-babaların görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın evreni, Kocaeli ilinde yer alan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların öğretmenleri ve anne-babaları oluşturmaktadır. Çalışma 2002-2003 eğitim öğretim yılında, 10 öğretmen ve 10 anne-baba ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma tarama modelindedir. Araştırmada televizyonun okulöncesi çocuklar üzerindeki etkileri konusunda öğretmen ve anne-baba görüşlerinin ortaya konulması amacıyla nitel araştırma yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmış; verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde ise, elde edilen bulgular ve yorumlarına dayalı olarak varılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda öğretmen ve anne-baba görüşlerini belirlemek üzere gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır.

4.1.1. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

- Kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler okulda televizyondan daha çok VCD izletmek, çizgi film izletmek, çocuk programları ve belgeseller izletmek amacıyla televizyondan yararlandıkları yönünde görüş

bildirmişlerdir. Bazı öğretmenler ise televizyon olmadığı için yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir.

- Görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu, çocukların televizyonda daha çok hangi programları izledikleri konusunda dizi filmleri ve çizgi filmleri izledikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında öğretmenlerin kimileri çocuk programları, reklamlar, polisiye filmler, müzik kanalları, korku filmleri ve haberleri izledikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Kendisiyle görüşülen öğretmenler çocukların televizyonu daha çok evde izlediklerini, okulda ise davranışlarını gözlemlemeleri sonucunda bu programları izledikleri sonucuna vardıkları biçiminde görüşlerini ifade etmişlerdir.
- Öğretmenlerin çoğunluğu televizyonun çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca, kimi öğretmenler olumsuz etkilerinin yanında olumlu etkilerinin de olduğunu, kimi öğretmenler ise televizyonun etkisini çok fazla gözlemlediklerini, bir öğretmen ise televizyonun olumsuz etkisinin olduğunu fakat bu etkilerin geçici olduğu yönünde görüş bildirmiştir.
- Öğretmenlerin tümü televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkileri konusunda çocukların televizyondan kavramları öğrendikleri biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında kendileriyle görüşülen öğretmenler; dünyadaki başka hayvan ve insanların varlığını öğreniyorlar, gündemdeki olaylardan haberleri oluyor, kelime hazinesini geliştiriyor (Türkçe'yi daha iyi kullanıyorlar), olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar, kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar, dikkat süreleri artıyor, aile içindeki iletişimi arttırıyor, nezaket cümlelerini öğreniyorlar (iyi günler, teşekkür ederim gibi), farklı kültürleri öğreniyorlar, çocuğu yaşadığı sorunlardan uzaklaştırıp sakinleşmelerini sağlıyor, toplumsal kuralları öğreniyorlar, televizyondan öğrenme daha kolay oluyor, yarışma programları çocukların cesaretlenmesini sağlıyor, doğru davranışlar öğreniyorlar (yalan söylememe

gibi), çocukların soru sorma yetenekleri gelişiyor, anne-baba-çocuk ilişkisini izleyip doğru ve yanlışları öğreniyorlar biçiminde görüş bildirmişlerdir.

- Kendisiyle görüşülen öğretmenlerin çoğunluğu televizyonun olumsuz etkisi konusunda, saldırgan davranışlar öğreniyorlar biçiminde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler televizyonun olumsuz etkilerini şu şekilde sıralamışlardır; uyku düzenlerini bozuyor, çocuğu bireysel yaparak çevresinden uzaklaştırıyor, diyalog eksikliği yaşıyor ve sosyalleşemiyorlar, dil bozukluklarına yol açıyor (Türkçe'yi yanlış öğreniyorlar), beslenme alışkanlıklarını bozuyor, sağlıksız beslenme (abur-cubur yeme), argo kelimeler öğreniyorlar, okula devamlarını etkiliyor, televizyondaki soyut şeyleri algılamakta zorlanıyorlar, oyun zamanlarını kısıtlıyor ve hareketsiz kalıyorlar, yaratıcılıklarının gelişmesini engelliyor, kendileri gibi olamıyorlar, cinsel gelişmelerini olumsuz etkiliyor, davranış bozukluğuna yol açıyor (yalan söylemeyi öğreniyorlar gibi), yanlış tüketime yönlendiriyor, televizyon kahramanlarının yaptıklarını yapamayınca hayâl kırıklığı uğruyorlar, haberlerden, korku filmlerinden etkilenip korkuyorlar, sorunlarını televizyondan gördükleri gibi çözmeye çalışıyorlar (vurma, küfür etme, bağırma, kavga etme).
- Kendisiyle görüşülen öğretmenler, televizyonun etkisinin en çok hangi etkinlikler sırasında ortaya çıktığı konusunda benzer görüşler bildirmişlerdir. Öğretmenlerin tümü serbest zaman etkinliklerinde televizyonun etkisinin daha çok ortaya çıktığı görüşünde birleşmişlerdir. Bunun yanında, evcilik köşesinde, blok köşesinde, masa oyuncakları köşesinde, kukla köşesinde, resim yaparken, oyun hamuru ile oynarken, gün boyu yapılan bütün etkinliklerde, müzik etkinliklerinde, hikâye etkinliklerinde, kukla köşesinde, beslenme yaparken yanıtını vermişlerdir.
- Kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerin çoğu çocukların televizyon izledikten sonraki davranışları konusunda, film kahramanlarının özelliklerine bürünüyorlar ve konuşmalarına yansıyor yanıtını vermiştir. Bunun yanında,

dizi filmlerden duydukları kalıp ifadeleri tekrar ediyorlar, resimlerini çiziyorlar, reklam karakterlerini canlandırıyorlar, çocuk programlarının müziklerini ve öğrendikleri kavramları tekrar ediyorlar, reklamların müziklerini tekrar ediyorlar, çizgi filmlerdeki ifadeleri tekrar ediyorlar, dizi film müziklerini tekrar ediyorlar, çizgi film karakterlerinin oyuncaklarını satın alıyorlar biçimindeki davranışlar öğretmenlerin gözledikleri davranışlar arasındadır.

- Kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğu, televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda anne-babaların televizyon izleme konusunda seçici olması gerektiği önerisini getirmiştir. Bunun yanında televizyon izlerken çocukla birlikte izlenmeli ve izlerken çocukla konuşarak sorularına yanıt verilmeli, çocuklara yönelik daha kaliteli programlar yapılmalı, öğretmen anne-babayla televizyon hakkında konuşmalı, izletebilecekleri eğitsel programları tavsiye etmeli, izlememeleri gereken programlar hakkında konuşmalı, çocuğun dikkatini fazla çekmeden kısıtlama getirilmeli, çocuklara uygun olmayan programlar geç saatlere konulmalı, çizgi filmlerde şiddet ve saldırganlık yerine sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi evrensel kavramlar verilmeli biçiminde görüş ve önerilerini ifade etmişlerdir.

4.1.2. Anne-Babalarla Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

- Kendisiyle görüşülen anne-babalar çocuklarının günde en fazla 4-5 saat, en az 2 saat televizyon izlediklerini belirtmişlerdir
- Görüşme yapılan anne-babaların tümü televizyon programları içinde çocuklarının daha çok çizgi film izledikleri biçiminde görüş bildirmiştir. Bunun yanında, dizi filmleri, çocuk programlarını, reklamları, korku filmlerini, belgeselleri, yarışma programlarını, vurdulu-kırdılı sinema filmlerini, sirk, yetişkinler için hazırlanmış eğitici programları, haberleri ve eski Türk filmlerini izlediklerini belirtmişlerdir.

- Görüşmeye katılan anne-babalar, çocuklarına televizyon izlerken denetleme getirme konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Anne-babalar denetleme getirmiyoruz, uygun olmayan programları biz de izlemiyoruz, izlemesini istemediğim programları yasaklıyorum, günde 3 saatten fazla televizyon izlemesine izin vermiyorum, izlemesini istemediğim program olduğunda ilgisini başka yöne çekiyorum, programı kendim seçerek denetleme getirmeye çalışıyorum ama olmuyor, kanal değiştiriyoruz biçiminde denetleme getirdiklerini ifade etmişlerdir.
- Görüşme yapılan anne-babaların çoğunluğu televizyonun hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğunu belirtirken; kimi anne-babalar dikkatli olduktan sonra televizyonun olumsuz etkisinin olmadığı, kimi anne-babalar daha çok olumsuz etkilerinin olduğu, kimi anne-babalar ise olumsuz etkilerinin olduğunu ama bu etkinin geçici olduğu biçiminde farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.
- Görüşme yapılan anne-babalar televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkileri konusunda, düzgün konuşmayı öğreniyor, kavramları öğreniyor, hayâl dünyası genişliyor, kendi yaşadığı çevre dışında farklı hayatlar olduğunu öğreniyor, bilgisini artırıyor, olaylar karşısında yorum yapmayı öğreniyor, eğlendiriyor, espri yeteneği gelişiyor, başkalarıyla daha iyi bir iletişim kurabiliyor yani sosyal yönden gelişiyor, algılama yeteneği gelişiyor, beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor biçiminde farklı görüşler belirtmişlerdir.
- Görüşme yapılan anne-babalar televizyonun olumsuz etkileri konusunda ise; argo kelimeler öğreniyor, saldırgan davranışlar öğreniyor, kendi kültüründen uzaklaşıyor, soyut kavramlarda kafası karışıyor, uzun süre hareketsiz kalmasına neden oluyor, ahlâki yönden yanlış şeyler öğreniyor, televizyonu arkadaşı gibi görüyor ve bu çocuğu yalnızlaştırıyor, her şeye özentili duymasına neden oluyor, kadının ikinci sınıf görülmesi gibi yanlış mesajlar veriliyor, çocukların psikolojik dengesini bozuyor, bencil olmayı öğreniyor,

hep kendi dediğinin olmasını istiyor, uykusuz kalıyor, hayâlde gerçeği karıştırmaya neden oluyor, hazırcılığa alıştırıyor, yaratıcılığını engelliyor, cinselliğe yönelik yanlış şeyler öğreniyor biçiminde görüş belirtmişlerdir.

- Kendisiyle görüşülen anne-babalar, çocukların televizyon izledikten sonraki davranışlarıyla ilgili olarak reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor, almayınca hırçınlaşıyor, saldırgan davranışlarda bulunuyor, kahramanları taklit ediyor, sorular soruyor, konuşmaları, müzikleri tekrar ediyor, izlediklerini anlatıyor, izlediği programlarla ilgili üzülüyor ya da seviniyor, izlediği programla ilgili hayâller kuruyor, korku filmleri izlediğinde korkup annesiyle birlikte yatmak istiyor yanıtını vermişlerdir.
- Kendisiyle görüşüle anne-babaların çoğunluğunun program seçmeden televizyon izledikleri ve programı çocuğun kendisinin seçtiği anlaşılmıştır. Bazı anne- babalar ise seçici olmaya çalıştıklarını fakat bunu tam olarak başaramadıklarını belirtmişlerdir. Diğer anne babalar ise, denetleme getirdiklerini, çocuklarının yaşına ve zekâsına uygun program olmasına dikkat ettiklerini ve uygun olmayan programları kesinlikle izletmediklerini belirtmişlerdir.
- Kendisiyle görüşülen anne-babalar televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda, program çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı, eğitici çocuk programları çoğaltılmalı, çocukla konuşulup yanlış olan programı izlememesi için ikna edilmeli, çocuk programları daha eğitici olmalı ve şiddet içermemeli, anne-babalar da televizyon izleme konusunda bilinçli olmalı, seçerek program izlemeli, program yapımcıları çocukları düşünerek daha kaliteli yayın yapmalı, erken saatlerde çocuklara uygun olmayan programlar yayınlanmamalı, çocuğa doğru program seçmeyi öğretmek gerekiyor biçiminde görüş ve önerilerde bulunmuşlardır.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında, televizyonun çocukları hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Kuşkusuz televizyonun çocukları olumlu ya da olumsuz etkilemesi anne-babaların ve eğitimcilerin bu konudaki tutumlarına bağlıdır. Bu nedenle, anne-baba ve eğitimciler televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerinin bilincinde olarak, televizyon izleme süresini, programların içeriğini denetlemeli ve televizyonu öğrenme aracı olarak kullanmaları gerekmektedir.

4.2. Öneriler

1. Öğretmenler okulda televizyonun çocuklar üzerindeki etkisini gözlemleyerek onlarla televizyon hakkında konuşmalıdır.
2. Öğretmenler, okulöncesi eğitimde televizyon kullanma konusunda bilinçli olmalıdır. Aynı zamanda, anne-babalarla televizyonun etkisi konusunda zaman zaman konuşarak görüş alışverişinde bulunmalıdır.
3. Öğretmenler çocuklara çizgi filmler izletmenin yanında televizyon programlarını inceleyerek eğitici programlar ve kaydedilmiş programlar izletmelidir. Böylelikle televizyon eğitici bir araç haline getirilebilir.
4. Öğretmenler izlettikleri televizyon programını önceden izleyerek denetlemeli; böylece, çocukların televizyon programlarından olumsuz etkilenmelerine engel olmalıdır.
5. Aileler çocuklarını televizyon karşısında yalnız bırakmamalıdır. Olabildiğince televizyon çocukla birlikte izlenerek, programın iyi ve kötü yönleri konuşulmalıdır. Bu yapılamıyorsa çocuğu başka etkinliklere yönlendirmelidir.
6. Anne-babalar kendileri de televizyon izleme konusunda seçici olmalı ve çocuklara örnek olmalıdır.

7. Anne-babalar, televizyonun çocuk üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak amacıyla televizyon izleme süresi ve içeriğini denetlemelidir.
8. Televizyonda çocuklara yönelik yapılan programlarda çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyecek argo sözcüklere ve şiddete yer verilmemelidir.
9. Ülkemizde çocuklar için hazırlanan çocuk programlarının sayının az olduğu gerçeğinden hareketle programların sayısı artırılmalı ve içerik olarak daha nitelikli hale getirilmelidir.
10. Öğretmenler ve anne-babalar televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Bunun için öğretmenlere hizmet-içi eğitim, ailelere yönelik olarak anne-baba eğitimi verilmelidir.

4.3. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi deneysel araştırmalarla da sınırlıdır.

EKLER

<u>EK</u>		<u>Sayfa</u>
1.	Veri Toplama Aracının Okullarda Uygulanmasına İlişkin İzin Onayı	114
2.	Görüşme Kılavuzu	115
3.	Öğretmen Görüşme Formu	116
4.	Anne-Baba Görüşme Formu	117
5.	Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı	118
6.	Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarı	122
7.	Öğretmen Görüşme Takvimi	126
8.	Anne-Baba Görüşme Takvimi	127

EK-1

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.41.00.09.510
KONU: Anket Uygulama İzni

11.04.03* 11219

VALİLİK MAKAMINA
KOCAELİ

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ülkü KARABULUT, "Televizyonun Okulöncesi Çocukları Üzerindeki Etkisi" konulu tez çalışması için İzmit Merkez İlçede Müdürlüğümüze bağlı okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen ve bu kurumlarda öğrenim gören çocukların anne ve babaları ile görüşme yapma isteği, Anadolu Üniversitesinin 01.04.2003 tarih ve 254-1345 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçen kişinin İlimiz Merkez İlçede Müdürlüğümüze bağlı okulöncesi eğitim kurumlarında tez çalışması yapması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde tasviplerinize arz ederim.

Cemal ŞİŞMAN
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
09.04/2003

Ahmet ARABACI
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-2 GÖRÜŞME KILAVUZU

Benim adım Ülkü Sarıhan. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans çalışması yapmaktayım. Bu görüşmede amacım, televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bunun için sizin görüş ve önerilerinize gereksinim duyuyorum.

Görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Elde edilen bilgiler, araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Ayrıca araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğümüz bireylerin isimlerini, kendileri istemediği sürece kesinlikle rapora yansıtmayacağımı belirtmek istiyorum. Başlamadan önce söylediklerimle ilgili sorularınız varsa lütfen yanıtlamam için bunu belirtiniz.

Eğer sizin için bir sakıncası yoksa görüşmeyi ses alma cihazı ile kaydetmek istiyorum. Bu, zamanı etkili biçimde kullanma olanağı vereceği gibi, verilen yanıtların kaydını daha ayrıntılı olarak tutma fırsatı sağlayacaktır. Görüşme yaklaşık bir saat sürecek. İzninizle başlamak istiyorum.

EK-3**ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU**

Çalıştığı Okulun Adı :
En Son Mezun Olduğu Okul :
Çalışma Süresi :

GÖRÜŞME SORULARI

1. Okulda televizyondan yararlanıyor musunuz? Yaralanıyorsanız nasıl yararlanıyorsunuz?
2. Çocuklarınız hangi programları izliyor?
3. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
4. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?
5. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?
6. Televizyonun etkisi en çok hangi etkinlikler sırasında ortaya çıkıyor?
7. Çocuklar televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyor?
8. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ya da önerileriniz var mı?

EK-4**ANNE-BABA GÖRÜŞME FORMU**

Eğitim Düzeyi :
Yaşı :

GÖRÜŞME SORULARI

1. Çocuğunuz günde kaç saat televizyon izliyor?
2. Çocuğunuz hangi programları izliyor?
3. Çocuğunuz televizyon izlerken nasıl denetleme getiriyorsunuz?
4. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?
5. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?
6. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?
7. Çocuğunuz televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyor?
8. Televizyon programlarını seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
9. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ya da önerileriniz var mı?

EK-5**ÖĞRETMEN GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI**

- 1. Okulda Televizyondan Yararlanıyor musunuz? Yararlanıyorsanız Nasıl Yararlanıyorsunuz?**
  - a) Sınıfımda televizyon olmadığı için yararlanamıyorum.
  - b) Televizyondan yararlanıyorum.
    - b1) VCD izletiyorum.
    - b2) Çizgi film izletiyorum.
    - b3) Çocuk programları izletiyorum.
    - b4) Belgeseller izletiyorum.

- 2. Çocuklarınız En Çok Hangi Programları İzliyor?**
  - a) Dizi filmleri (Çocuklar Duymasın, Zerda, Asmalı Konak, Yılan Hikâyesi , Sihirli Annem, Kınalı Kar, Çiçek Taksi)
  - b) Çizgi filmler (Bugs Bunny, Pokemonlar)
  - c) Çocuk Programları (Benimle oynarmısın, Duma Duma Dum)
  - d) Reklamlar
  - e) Polisiye Filmler
  - f) Müzik kanalları
  - g) Korku filmleri
  - h) Haberler

- 3. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?**
  - a) Daha çok olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum.
  - b) Hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum.
  - c) Televizyonun etkilerini çok fazla görmüyorum.
  - d) Olumsuz etkileri var fakat bunların kalıcı etkisi olduğunu düşünmüyorum.

4. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu Etkileri Nelerdir?

- a) Çeşitli kavramları öğreniyorlar.
- b) Dünyadaki başka hayvan ve insanların varlığını öğreniyorlar, gündemdeki olaylardan haberleri oluyor.
- c) Kelime hazineleri geliyor (Türkçe'yi daha iyi kullanıyorlar).
- d) Olumlu alışkanlıklar kazanıyorlar (süt içme, diş fırçalama).
- e) Kendilerini tanıyarak daha iyi ifade ediyorlar.
- f) Dikkat süreleri artıyor.
- g) Aile içindeki iletişimi arttırıyor.
- h) Nezaket cümlelerini öğreniyorlar (İyi günler, teşekkür ederim, özür dilerim).
- ı) Farklı kültürleri öğreniyorlar.
- i) Çocukları yaşadıkları sorunlardan uzaklaştırıp rahatlamalarını sağlıyor, sakinleştiriyor.
- j) Toplumsal kuralları öğreniyorlar.
- k) Televizyondan öğrenmeleri daha kolay oluyor.
- l) Yarışma programları çocukları cesaretlendiriyor.
- m) Doğru davranışlar öğreniyorlar (yalan söylememe gibi).
- n) Çocukların soru sorma yetenekleri geliyor.
- o) Anne-baba-çocuk ilişkilerini izleyip doğru ve yanlışın ne olduğunu öğreniyorlar

5. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri neler?

- a) Arkadaşlarına yönelik saldırgan davranışlar sergiliyorlar.
- b) Uyku düzenleri bozuluyor.
- c) Çocuğu bireysel yaparak çevresinden uzaklaştırıyor. Diyalog eksikliği yaşıyorlar, sosyalleşemiyorlar.
- d) Dil bozukluğuna yol açıyor, Türkçe'yi yanlış öğreniyorlar.
- e) Beslenme alışkanlıklarını bozuyor. Sağlıksız beslenmelerine yol açıyor (Abur-cubur yeme gibi).

- f) Argo kelimeler öğreniyorlar.
- g) Okula devamlarını etkiliyor.
- h) Televizyonda gördükleri soyut şeyleri algılamakta zorlanıyorlar.
- ı) Oyun vakitlerini kısıtlıyor ve hareketsiz kalıyorlar.
- i) Yaratıcılıklarının gelişmesini engelliyor. Kendileri gibi olmuyorlar.
- j) Cinsel gelişmelerini olumsuz etkiliyor.
- k) Davranış bozukluğuna yol açıyor (yalan söyleme gibi).
- l) Yanlış tüketime yönlendiriyor.
- m) Kahramanların yaptıklarını yapamayınca hayâl kırıklığına uğruyorlar.
- n) Haberlerden ve korku filmlerinden etkilenip, korkuyorlar.
- o) Sorunlarını televizyondan gördükleri gibi çözmeye çalışıyorlar.
(Vurma, küfür, bağırma, kavga etme).

6. Televizyonun Etkisi En çok Hangi Etkinlikler Sırasında Ortaya Çıkıyor?

- a) Serbest zaman etkinliklerinde
  - a1) Evcilik köşesinde
  - a2) Blok köşesinde
  - a3) Masa oyuncakları köşesinde
  - a4) Kukla köşesinde
- b) Sanat etkinliğinde
  - b1) Resim yaparken
  - b2) Oyun hamuruyla oynarken
- c) Gün boyu tüm etkinliklerde
- d) Müzik etkinliklerinde
- e) Hikâye etkinliklerinde
- f) Beslenme yaparken

7. Çocuklar Televizyon İzledikten Sonra Ne Tür Davranışlar Sergiliyor?

- a) Film kahramanlarının özelliklerine bürünüyorlar.
- b) Konuşmalarına yansıyor.
- c) Dizi filmlerden duydukları kalıp ifadeleri tekrar ediyorlar.

- d) Televizyonda gördüklerinin resimlerini çiziyorlar.
- e) Reklam karakterlerini canlandırıyorlar.
- f) Çocuk programlarının kavramlarını ve müziklerini tekrar ediyorlar.
- g) Reklam cıngıllarını tekrar ediyorlar.
- h) Çizgi filmlerdeki ifadeleri tekrar ediyorlar.
- ı) Dizi film müziklerini tekrar ediyorlar.
- i) Çizgi film kahramanlarının oyuncaklarını satın almaları için ailelerine baskı yapıyorlar.

8. Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?

- a) Anne-baba televizyon izleme konusunda seçici olmalı.
- b) Televizyon çocukla birlikte izlenmeli ve izlerken çocukla konuşarak sorularına yanıt verilmeli.
- c) Çocuklara yönelik daha kaliteli programlar yapılmalı.
- d) Öğretmen anne-babayla televizyon hakkında konuşmalı.
  - d1) İzletebilecekleri eğitsel programları tavsiye etmeli.
  - d2) İzlememeleri gereken programlar hakkında konuşmalı.
- e) Çocuğun dikkatini fazla çekmeden kısıtlama getirilmeli.
- f) Çocuklara uygun olmayan programlar geç saatlere konulmalı.
- g) Çizgi filmlerde şiddet ve saldırganlık yerine sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi evrensel kavramlar verilmeli.

EK-6**ANNE-BABA GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI**

- 1. Çocuğunuz günde kaç saat televizyon izliyor?**
  - a) 4–5 saat
  - b) 3–4 saat
  - c) 2–3 saat
  - d) 2 saat

- 2. Çocuğunuz hangi programları izliyor?**
  - a) Çizgi filmler
  - b) Dizi Filmler
  - c) Çocuk programları
  - d) Reklamlar
  - e) Korku filmleri
  - f) Belgeseller
  - g) Yarışma programları
  - h) Sinema filmleri (Vurdulu kırdılı filmler)
  - i) Sirk
  - j) Yetişkinler için hazırlanmış eğitici programlar
  - k) Haberler
  - l) Eski Türk filmleri

- 3. Çocuğunuz televizyon izlerken nasıl denetleme getiriyorsunuz?**
  - a) Denetleme getirmiyorum.
  - b) Uygun olmayan programları biz de izlemiyoruz ve çok fazla televizyon izlemiyoruz.
  - c) İzlemesini istemediğim programları yasaklıyorum.

- d) Günde 3 saatten fazla izlemesini yasaklıyorum.
- e) İzlemesini istemediğim program olduğunda ilgisini başka yöne çekiyorum.
- f) Programı kendim seçerek denetleme getirmeye çalışıyorum ama başaramıyorum.
- g) Kanal değiştiriyoruz.

4. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a) Olumlu ve olumsuz etkileri var.
- b) Dikkatli olduktan sonra olumsuz etkisi yok.
- c) Daha çok olumsuz etkisi var.
- d) Olumsuz etkileri var ama bence geçici.

5. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?

- a) Düzgün konuşmayı öğreniyor.
- b) Kavramları öğreniyor.
- c) Hayâl dünyası genişliyor.
- d) Kendi yaşadığı çevre dışında farklı hayatlar olduğunu öğreniyor.
- e) Bilgisini arttırıyor.
- f) Olaylar karşısında yorum yapmayı öğreniyor.
- g) Eğlendiriyor.
- h) Espri yeteneği gelişiyor.
- ı) Başkalarıyla daha iyi bir iletişim kurabiliyor, yani sosyal yönden gelişiyor.
- i) Algılama yeteneği gelişiyor.
- j) Beslenme alışkanlıklarını olumlu etkiliyor.

6. Televizyonun çocuğunuz üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?

- a) Argo kelimeler öğreniyor.
- b) Saldırgan davranışlar öğreniyor.
- c) Kendi kültüründen uzaklaşıyor.
- d) Soyut kavramlarda kafası karışıyor.

- e) Uzun süre hareketsiz kalmasına neden oluyor.
- f) Ahlâki yönden yanlış şeyler öğreniyor.
- g) Televizyonu arkadaşı gibi görüyor ve bu çocuğu yalnızlaştırıyor.
- h) Her şeye özenti duymasına neden oluyor.
- ı) Yanlış mesajlar veriliyor (Kadının ezilmesi gibi).
- i) Psikolojik dengesini bozuyor.
- j) Bencil olmayı öğreniyor. Hep kendi dediğinin olmasını istiyor.
- k) Uykusuz kalıyor.
- l) Hayâlle gerçeği karıştırmasına neden oluyor.
- m) Hazırcılığa alıştırıyor. Yaratıcılığını engelliyor.
- n) Cinselliğe yönelik yanlış şeyler öğreniyor.

7. Çocuğunuz televizyon izledikten sonra ne tür davranışlar sergiliyor?

- a) Reklamlarda gördüğü ürünleri istiyor, almayınca hırçınlaşıyor.
- b) Saldırgan davranışlarda bulunuyor.
- c) Kahramanları taklit ediyor.
- d) Sorular soruyor.
- e) Konuşmaları, müzikleri tekrar ediyor.
- f) İzlediklerini anlatıyor.
- g) İzlediği programlarla ilgili üzülüyor ya da seviyor.
- h) İzledikleriyle ilgili hayâller kuruyor.
- ı) Korku filmleri izlediğinde anne ile birlikte yatmak istiyor.

8. Televizyon Programlarını Seçerken Nelere Dikkat Ediyorsunuz?

- a) Program seçmeden izliyoruz.
- b) Programları kendisi seçiyor.
- c) Programları seçmeye çalışıyoruz ama çok başarılı olamıyoruz.
- d) Yaşına ve zekâsına uygun olmasına dikkat ediyoruz.
- e) Uygun olmayan programları kesinlikle izletmiyoruz.

9. Bu Konuda Belirtmek İstedığınız Başka Görüş ya da Önerileriniz Var mı?

- a) Televizyon çocukla birlikte izlenerek doğru ve yanlışlar konuşulmalı.
- b) Eğitici çocuk programları çoğaltılmalı.
- c) Çocukla konuşulup uygun olmayan programı izlememesi için ikna edilmeli.
- d) Çocuk programları daha eğitici olmalı ve şiddet içermemeli.
- e) Anne-babalar televizyon izleme konusunda bilinçli olmalı, seçerek program izlemeli.
- f) Program yapımcıları çocukları düşünerek daha kaliteli yayın yapmalı.
- g) Erken saatlerde çocuklara uygun olmayan programlar yayınlanmamalı.
- h) Çocuğa doğru program seçmeyi öğretmek gerekiyor.

EK-7

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME TAKVİMİ

Adı Soyadı	Randevu Tarihi	Görüşme Tarihi	Görüşme Saati
Canan Baysal	30/04/2003	01/05/2003	12:30-13:00
Feyza Alpay	30/04/2003	01/05/2003	14:00-14:30
Fatma Aksu Ünal	30/04/2003	01/05/2003	10:00-10:30
Berna Güngör	30/04/2003	02/05/2003	15:00-15:30
Çiğdem Apak	30/04/2003	02/05/2003	16:00-16:30
Elvan Hanım	30/04/2003	05/05/2003	15:30-16:00
Demet Coşkun	30/04/2003	06/05/2003	14:30-15:00
Gülten Hanım	30/04/2003	07/05/2003	15:00-15:30
Selma Hanım	30/04/2003	09/05/2003	14:30-15:00
Emine Gülidi	30/04/2003	09/05/2003	16:30-17:00

EK-8

ANNE-BABA GÖRÜŞME TAKVİMİ

Adı Soyadı	Randevu Tarihi	Görüşme Tarihi	Görüşme Saati
Özcan Parlak	01/05/2003	12/05/2003	14:00-14:30
Bilal Kullukçu	01/05/2003	13/05/2003	12:00-12:30
Cem Kara	01/05/2003	14/05/2003	12:00-12:30
Muhammet Eren	02/05/2003	15/05/2003	14:30-15:00
Osman Kütük	02/05/2003	16/05/2003	09:30-10:00
Sema Talay	05/05/2003	21/05/2003	10:00-10:30
Gülten Koç	06/05/2003	23/05/2003	13:00-13:30
Emine Hanım	07/05/2003	27/05/2003	14:00-14:30
Hülya Hanım	09/05/2003	29/05/2003	11:00-11:30
Berna Hanım	09/05/2003	30/05/2003	11:30-12:00

KAYNAKÇA

Adalı, Bilgin. "Televizyon Çocukları," **Gösteri**. İstanbul: Aylık Dergi 1981.

Akarcalı, Sezer. "Televizyon ve Şiddet," **Yeni Türkiye**. Sayı:11, Eylül-Ekim 1996.

Aksoy, Ayşe. **Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Yönetim**. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, 1994.

Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi**. Genişletilmiş Altıncı Baskı. İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları.

_____. "Çocukların Televizyon Reklamlarına Karşı Korunması," **Mediacat**. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:1-4, 1998.

Altunöz, Güler. "5 Yaş Okulöncesi Eğitim Programlarında Görsel Öğelerden Hareketin Çocuklara Etkisi Örnek Olay: Deniz Yıldızı." Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

Altunışık ve diğerleri. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**. Adapazarı: Sakarya Kitabevi, 2001.

Aral, Neriman ve diğerleri. **Okulöncesi Eğitim 1**. İstanbul: YA-PA Yayınları, 2001.

_____. **Okulöncesi Eğitim ve Anasınıfı Programları Öğretmen Rehber Kitabı**. İstanbul: YA-PA Yayınları, 2000.

Atabek, Erdal. **Çocuklar, Büyükler ve Tavşanlar**. İstanbul:1991.

Aziz, Aysel. **Radyo Televizyonla Eğitim**. Ankara: Sevinç Matbaası, 1982.

Baltaş, Acar. "Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkisi ve Reklam Verenlerin Sorumluluğu." **Reklam Verenler Panelinde Sunulan Bildiri**. İstanbul, 1996.

Barzun, Jacques ve Henry F. Graff. **Modern Araştırmacı**. Çev: Fatoş Dilber. Ankara: Tübitak, 1996.

Başaran, İbrahim Ethem. **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Yargıcı Matbaası, 1996.

Batu, E. Sema. **Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2000.

Baykan, Suna ve Ayşe Turla. **Okulöncesi Eğitimde İlke ve Yöntemler**. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, 1995.

Baykul, Yaşar. **İstatistik Metotlar ve Uygulamalar**. Üçüncü Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 1999.

Beron, Barbora. "An Evaluation of Children Television," **Reports**. Eric Number: ED 372270 USA, December 1993.

Birgül, Alev. "Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkileri." Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

Burton, Greame. **Görünenden Fazlası (Medya Analizlerine Giriş)**. Çeviren: Nefin Dinç, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1995.

Can, Aytekin. "Okulöncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri." Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

_____. Televizyonda Çocuklara Yönelik Susam Sokağı Programı.” Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1990.

Cerici, Sedat. **Büyülü Kutu Büyülenmiş Toplum**. İstanbul: Şule Yayınları, 1992.

Chua-Eon, Howard and Tim Larimer. “Pokemomania,” **Time**, 22 November 1999.

Cumhuriyet Gazetesi. 3 Aralık 1995 s.15.

Çakmaklı, Kemal. **Aile Çocuk ve Televizyon**. İstanbul: Seha Yayınevi ve Ticaret A.Ş., 1997.

Çaplı, Bülent. “Çocuk ve Televizyon,” **Yeni Türkiye**. Sayı: 12, Kasım-Aralık 1996.

Day, Robert. **Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır?** Çeviren: Güler Aşkay Altay. Tübitak, 2000.

Demiray, Uğur. **Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Eğitim Araştırma Ve Bilimsel Yayınları Dizisi, No:006, 1998.

Dodson, Fitzhugh. **Çocuk Yaşken Eğilir**. Çeviren: Seçkin Selvi. İstanbul: Acar Matbaacılık, 1990.

Dönmez, Kamuran. “Çocuklara Yönelik Yayın Çalışma Programları,” **9. YA- PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri**. İstanbul: YA-PA Yayınları, 1993.

Erenoğlu, Ergin. “Medya Gölgesinde Şekillenen Çocuklar,” **10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri**. İstanbul: YA-PA Yayınları, 1997, ss. 53-56.

Güler, Deniz. "Çocuk Televizyon ve Çizgi Film," **Kurgu Dergisi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Sayı: 5, 1989.

_____. **Çocuk Dediğin**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1997.

Güngör, Abide ve Özlem Ersoy. "Televizyon Programlarının Okulöncesi Dönem Çocuklarına Etkisine İlişkin Anne-Baba Görüşleri," İstanbul: **10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri**, 1997.

Gürkan, Tanju. "Okulöncesi Eğitimin Tanım, Kapsamı ve Önemi," **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri**. Eskişehir: AÖF Yayınları, 2000.

Halloran, Masson ve Brown Mcquail. **Televizyonun Etkileri**. Çeviren: Ayseli Usluata. İstanbul: Reklam Yayınları, No: 28, 1973.

Huesmann, L. Rowell ve Leonard D. Eron. "Longitudinal Relations Between Children's Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood." www.apa.org/journals/dev/press_releases/march_2003/dev392201.pdf

İçel, Kayıhan. **Kitle İletişim Hukuku**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3302, 1985.

İlal, Ersan. **İletişim, Yıgınsal İletişim Araçları ve Toplum**. İstanbul: Der Yayınları, 1991.

İşçibaşı, Yaprak. "Televizyondaki Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Saldırganlık Etkisi," **Kurgu Dergisi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, no: 13/6, sayı: 18, Temmuz 2001.

Kanıbir, Hüseyin. "Pazarlamada Bir İletişim Aracı Olarak Televizyon Reklamlarının Çocuk Tüketiciler Üzerindeki Etkileri ve İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Boyutları." Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri**. Ankara,1982.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Sekizinci Basım. Ankara: Nobel Yayınları, 1998.

Mangır, Mine ve Sezgin İnal. "Televizyonun Okulöncesi Çocukları Üzerindeki Etkileri." **İstanbul: 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri**, 1997, ss. 39-48..

Mc Laughlin, By Lisa. "Should Children Play with Monsters," **Time**, November 22, 1999.

Milli Eğitim Bakanlığı. **Okulöncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği**. Eskişehir: 2002.

Mutlu, Erol. **Televizyon ve Toplum**. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayım Müdürlüğü Ofset Tesisleri, 1. Basım, Ocak 1999.

_____. **Birleşmiş Milletler Teşkilatı Çocuk Hakları Sözleşmesi**. Ankara: MEB Basımevi, 1991.

Nelsen, Jane ve Lynn Lott. **Çocuk Eğitiminde A'dan Z'ye Pozitif Disiplin**. İstanbul: Hayat Yayınları, 2002.

Oğuzkan, Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. İkinci Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.

Oğuzkan, Şükran ve Güler Oral. **Okulöncesi Eğitim**. İkinci Baskı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1987.

Oktay, Ayla. **Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem**. İstanbul: Epsilon Yayınevi, 2000.

_____. "Kitle İletişim Araçlarının Okulöncesi Dönemde Kullanılması," İstanbul: **YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 1986, 105-118.

_____. "Okulöncesi Dönem (3-6Yaş)," **Ana-Baba Okulu**. Yedinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.

Öçal, Işıl. "Televizyonda Çocuk Programları." Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1997.

Özdiker, Cengiz. "Çocuk ve Televizyon," **Çoluk Çocuk**. Aylık Ana Baba ve Eğitim Dergisi, Sayı: 16, Temmuz 2002.

Özer, Belgin. "Televizyonda Reklam ve Çocuk." Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

Özertem, Tekin. "Okulöncesi Eğitimde Televizyonun Rolü," **Türk Eğitim Derneği VII. Eğitim Toplantısı Bilim Dizisi**. Ankara: Şafak Matbaası, 1983.

Özgen, Özgül. "Susam Sokağı Adlı Televizyon Okulöncesi Eğitim Dizisinin Sayma, Sayı ve Sayısal İşlemler Bilgisi Hedefleri Doğrultusunda Etkisi." Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.

Özgüven, İbrahim Ethem. **Görüşme İlke ve Teknikleri**. İkinci Baskı. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık, 1992.

Öztürk, Hüseyin Emin. "Çocuğun Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi." Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1999.

Peri, Canan. "Okulöncesinde İzlenen Televizyon Programları ve Bu Programların Eğitimsel Değeri." Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1997.

Rigel, N. "Child in the News Network," **İletişim Fakültesi Dergisi IX**. İstanbul, 1999.

Robinson, T.N. "Effects Of Reducing Children's Television And Video Game Use On Aggressive Behavior: A Randomized Controlled Trail," **Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine**, v.155, p.17, January 2001.

Rogge, John Uwe. **Televizyon Video Delileri**. Çeviren: Leman Çalışkan. İstanbul: Alfa Yayınları, 1989.

Sencer, Muzaffer ve Yakut Sencer. **Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim**. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 172, 1978.

Singer, Jerome L. ve Dorothy G. Singer. "Implications of Childhood Television Viewing for Cognition, Imagination and Emotion," **Children's Understanding of Television**. London: Academic Press, 1983.

Stein, A.H. ve L.K. Friedrich. "Television Content and Young Children's Behavior," **Television and Social Behavior**. Washington: United States Government Printing Office, 1972.

Sözer, Ersan. "Okulöncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme," **Okulöncesi İlke ve Yöntemleri 1**. (Editör: Şefik Yaşar). Eskişehir: AÖF Yayınları, 2000.

Şahin, Nail. "Televizyondan Öğrenme," **Türkiye'de Çocukların Durumu, 1990'ların Çocuk Politikası Kongresi**. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Başkanlığı ve UNICEF, 1990.

Tayfur, Gıyasettin. "Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi." Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989.

Timisi, Nilüfer. **Medyada Cinsiyetçilik**. Ankara: T.C. Başbakanlık Yayınları, 1996.

Topaloğlu, Nagehan Bilge. "Televizyon Reklamlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi." Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.

Tokgöz, Oya. "Televizyon Reklamları ve Çocuklar," Ankara: **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**. Sayı: 1-4, Cilt:34, 1980.

_____. **Temel Gazetecilik**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Yayın No 8, 1987.

_____. "Televizyon Reklamlarının Anne-Çocuk İlişisine Etkileri" Ankara: **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yayın no 501, 1982.

Turam, Emir. **Televizyonla Yetişen Nesil, Ekranaltı Çocukları**. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1994.

Türnüklü, Abbas. "Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme." **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**. Sayı no 24, 2000, ss.543-559.

UNICEF. **Dünya Çocuklarının Durumu**. Tisimat Basım Sanayii, 1991.

Unnikrishnan, N ve S. Baipai, **The Impact of Television Advertising on Children**, New Delhi: Sage Publ.,1996.

Yaşar, Şefik. "Kitle İletişim Araçları ve Okulöncesi Eğitim," **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri**. (Editör: Şefik Yaşar). Eskişehir: AÖF Yayınları, 2000, ss. 99-110.

Yavuzer, Haluk. **Çocuk ve Suç**. Dokuzuncu Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 1998.

_____ . **Çocuk Eğitimi El Kitabı.** İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997.

_____ . **Çocuk Psikolojisi.** Yirmiikinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** İkinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2000.

Yıldırım, Ali. "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi," **Eğitim ve Bilim Dergisi.** Cilt no 23, Sayı no 112, 1999,ss. 7-17.

Yörükoğlu, Atalay. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.** İstanbul: Özgür Yayınları, 2000.

_____ . **Çocuk Ruh Sağlığı.** Onbeşinci Basım. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1989.

Zillioğlu, Merih. **Sinematografik Bilim Kurgu Yayınlarının Çocukların Dünya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, no: 68, 1986.

Günaydın, Serdar. "Pokemon Seni Seçtim." www.hurriyetim.com, 19 Temmuz 2000.

Kaplan, Salim. "Kitle İletişim ve Eğitim." www.ozufukklj.com.tr, 4 Eylül 2002

Kaskun Ahu ve Selen Öztunç. "Çocuk, Televizyon ve Şiddet." www.ilef.ankara.edu.tr, 4 Eylül 2002

Kuruoğlu, Huriye. "Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkisi." www.cocukaile.com, 19 Temmuz 2000.

Soysal, Şebnem ve Aylin İlden Koçkar “Pokemonların Çocuk Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri.” www.tr.net.saglik.com, 6 Kasım 2000.

“TV Büyükbaba Değil.” www.hurriyetim.com, 10 Kasım 2000.

“Yoğun Şiddet İçeren Yayınlar ve Çocuk Ruh Sağlığı.” www.hurriyetim.com, 12 Aralık 2002.

“Televizyonla Eğitim.” www.arsiv.hurriyetim.com, 28 Ocak 2003

“Pokemon ve Çocuklar.” www.cocukaile.com, 1 Nisan 2002

“Çocuğun Televizyonla İlişkisi Nasıl Düzenlenmeli?” www.superanne.com, 1 Nisan 2002

“Televizyon ve Çocuk.” www.yenigundem.com, 1 Nisan 2002